

”Parasta oli se, että oma näkemys muuttui”
Elävä kirjasto yläkoulussa

Liiman, Niina

Opinnäytetyö

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutus-
ohjelma (210 op)

Marraskuu / 2009

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Työn tekijä(t) Niina Liiman	
Työn nimi ”Parasta oli se, että oma näkemys muuttui” – Elävä kirjasto yläkoulussa	
Työn ohjaaja(t) Riikka Jalonen	Sivumäärä 55 + 2 liitettä
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja toiminnallinen, jonka tilaajana on Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Opinnäytetyö sekä suuntautumisopintojen kehittämishanke on tehty samasta aiheesta, tiiviissä yhteistyössä yhtenä suurena kokonaisuutena. Opinnäytetyö sisältää siis niin opinnäytetyön raportin kuin kehittämishankeraportin. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n koordinoima Elävä kirjasto – menetelmä on kehitetty Tanskassa vuonna 2000, josta se on saapunut Suomeen vuonna 2006. Keväällä 2009 ensimmäiset yläkoulut järjestivät Eläviä kirjastoja oppilailleen. Yhdistetyn opinnäytetyön ja kehittämishankkeen tavoitteena oli mallintaa Elävä kirjasto toimivaksi kokonaisuudeksi yläkouluille. Kehittämishankkeen puitteissa järjestettiin yksi Elävä kirjasto yläasteella, ja opinnäytetyön produktina on Elävä kirjasto Opettajan opas, joka on lisäosa Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirjalle.</p> <p>Työ sisältää teoreettisen viitekehyksen lisäksi toimintaympäristöjen tarkastelun, prosessin kuvauksen, arvioinnin sekä johtopäätökset. Teoreettisena viitekehyksenä on kansainvälisyyskasvatus, vähemmistöt, stereotypiat, sosiokulttuurinen innostaminen sekä minäkäsityksen, identiteetin ja ajattelutoimintojen kehittyminen. Työn liitteinä ovat produktin markkinointisuunnitelma ja produkti, Elävä kirjasto Opettajan opas.</p> <p>Opinnäytetyö on toteutettu helmi-marraskuussa 2009. Produktin tuottamisessa on menetelminä käytetty havainnointia sekä pienimuotoisia haastatteluja. Produkti pohjautuu suurelta osin kehittämishankkeessa järjestettyyn Elävään kirjastoon.</p> <p>Produkti, Opettajan opas, on ladattavissa Elävän kirjaston internetsivuilta (www.elavakirjasto.fi), josta se on kaikkien saatavilla. Tavoitteena on, että opas leviää mahdollisimman laajasti ympäri Suomen ja yläkoulut innostuvat toimimaan rasismin vähentämiseksi järjestämällä Elävän kirjaston. Yksinkertaisuudessaan opas on käytettävä ohjeistus, joka tukee opettajia, jotka järjestävät Elävää kirjastoa. Sen ohjeiden avulla myös oppilaat voivat oppia Elävästä kirjastosta eniten.</p>	
Asiasanat toiminnallinen opinnäytetyö, Elävä kirjasto, kansainvälisyyskasvatus, rasismi, vähemmistöt	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author(s) Niina Liiman	
Title ”The best thing was that it changed my point of view” – Living Library in lower secondary school	
Tutor(s) Riikka Jalonen	Number of pages 55 + 2 attachments
Abstract <p>This is a practical thesis made for Finnish Youth Co-Operation – Allianssi. The thesis is made from the same subject than the development project and then integrated as a one large combination. The thesis includes the development project report and also the report of the thesis. The Living Library, which is coordinated by Finnish Youth Co-Operation – Allianssi in Finland, is developed in Denmark in 2000. The Living Library arrived to Finland in 2006 and the first lower secondary schools arranged Living Libraries in spring 2009. The objective of the thesis was to model the Living Library as a functional entity to the lower secondary schools. As a part of the development project one Living Library was arranged in one lower secondary school. The product of the thesis is the Living Library Teacher’s Manual that completes the Living Library User’s Manual.</p> <p>The thesis includes the theoretical frame, the chapter of operational environments, the description of the process, the evaluation and conclusions. The theoretical frame of the thesis contains global education, minorities, stereotypes, socio-cultural animation and the progression of self-concept, identity and cognition. The attachments of the thesis are the marketing plan of the Teacher’s Manual and the product, the Living Library Teacher’s Manual.</p> <p>The thesis was executed from February until November 2009. The methods used in the thesis are observation and small-scale interviews. The product is mainly based on the Living Library arranged as a part of the development project.</p> <p>The product, the Teacher’s Manual, can be downloaded from the internet pages of the Finnish Living Library (www.elavakirjasto.fi). The goal is to spread the Teacher’s Manual all over Finland as widely as it is possible. One of the objectives is also that the lower secondary schools become inspired in decreasing racism by organising the Living Library. The Living Library Teacher’s Manual is a fluent guide that backs up the teachers while organising the Living Library. With the instructions of the manual also the students can get the best benefit of participating in the Living Library.</p>	
Keywords practical thesis, the Living Library, global education, racism, minority	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS	9
1. JOHDANTO	11
2. TOIMINTAYMPÄRISTÖT	7
2.1 Elävä kirjasto.....	8
2.1.1 Lyhyt katsaus Elävän kirjaston historiaan	9
2.2 Koulu.....	10
2.2.1 Opetussuunnitelma.....	11
2.3 Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.....	14
2.3.1 Allianssin historiaa.....	15
3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	16
3.1 Kansainvälisyyskasvatus.....	16
3.1.1 Kansainvälisyyskasvatuksen historia Suomessa.....	17
3.1.2 Kansainvälisyyskasvatus koulutuksessa ja opetuksessa	18
3.1.3 Ihmisoikeuskasvatus	19
3.1.4 Tasa-arvokasvatus	20
3.1.5 Rauhankasvatus.....	21
3.2 Nuoruuden kehitysvaiheita.....	21
3.2.1 Identiteetti ja sen kehittyminen	22
3.2.2 Minäkäsitys muokkautuu	23
3.2.3 Ajattelutoimintojen monipuolistuminen	24
3.3 Ennakkoluulot ja stereotyyppit.....	25
3.4 Vähemmistö	26
3.5 Sosiokulttuurinen innostaminen.....	27
4. KEHITTÄMISTEHTÄVÄ JA -MENETELMÄT	28
5. PROSESSIN KUVAUS.....	30
5.1 Työoppiminen Allianssissa	31
5.1.1 Elävän kirjaston järjestäminen Suutarilan yläasteelle.....	33
5.2 Itsenäinen työstäminen.....	35
6. ARVIOINTI.....	36
6.1 Kokonaisuudesta osakokonaisuuksiin.....	36
6.1.1 Yhdistetyn kokonaisuuden toimivuus.....	37
6.2 Produktin arviointi	39
6.3 Tavoitteiden toteutuminen	40
6.3.1 Ennakkoluulojen murtaminen ja tietoisuuden lisääminen	42
6.3.2 Lisätä vuoropuhelua erilaisten ryhmien välille.....	43

6.3.3 Opettajan oppaan markkinointi	44
6.4 Omat oppimistavoitteet	44
6.4.1 Tietoisuuden lisääminen.....	45
6.4.2 Koota apuvälineitä kohderyhmälle	46
6.4.3 Verkostoituminen.....	47
6.4.4 Projektityö	48
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	49
8. YHTEENVETO	51
LÄHTEET.....	53
LIITTEET	56
Liite 1: Opettajan oppaan markkinointisuunnitelma.....	56
Liite 2: Elävä kirjasto Opettajan opas	62

1. JOHDANTO

Rasismi, erilaisuus, yhdenvertaisuus, vähemmistöt sekä monimuotoisuus ovat usein pinnalla lehdissä, televisiossa tai muussa mediassa. Puhutaan paljon siitä, kuinka rasmia tulisi ehkäistä ja millaisia toimenpiteitä tehdä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Puhuminen ei kuitenkaan pelkästään auta, vaan on myös toimittava. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi on myös tämä opinnäytetyö tehty.

Tutustuin ensimmäisen kerran Elävään kirjastoon tehdessäni työoppimista Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssissa keväällä 2008. Pääsin mukaan järjestämään toukokuussa 2008 järjestettyä Elävää kirjastoa Maailma kylässä – festivaaleille. Vaikka olin ohimennen kuullut Elävästä kirjastosta jo aiemmin, oli menetelmä melko vieras. Jälkeenpäin katsottuna en kuitenkaan voisi nähdä parempaa tapaa tutustua menetelmään perinpohjaisesti kuin sen järjestämiseen osallistuminen. Tuona aikana minulle valkeni se, miten paljon työtä Elävän kirjaston järjestäminen vaatii, mutta myös se, miten paljon Elävällä kirjastolla on annettavaa meidän yhteiskunnallemme. Ymmärsin sen potentiaalin, mikä Elävässä kirjastossa on. Kun siis kuulin mahdollisuudesta tehdä kehittämissanke Elävän kirjaston parissa, olin täysin myyty. Tiesin, että tämä oli se haaste, johon halusin tarttua.

Tiesin myös, etten ole tutkija. Koska tutkimuksellisen opinnäytetyön vaihtoehtona oli tehdä toiminnallinen opinnäytetyö ja liittää se kehittämissankeeseen, oli pohja työlleni ratkaistu. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan kehittämistä, toiminnallistamista tai ohjeistamista. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla käytäntöön suunnattu ohje tai vaikka tapahtuman tuottaminen. Tuotoksena, produktina, voi olla esimerkiksi kirja, vihkonen, opas tai näyttely. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallisen opinnäytetyön aiheen tulee olla motivoiva ja sellainen, jossa tekijä kokee syventävänsä omaa tietouttaan (emt. 23). Oma aiheeni oli juuri tällainen. Motivoiva, kiinnostava ja menetelmä, johon itse uskon vahvasti. Prosessin alussa olin varsin epävarma siitä, osaanko todella tehdä tarvittavat toimenpiteet. Olin siis täysin varma, että voin syventää omaa tietämystäni, enkä ollut ollenkaan väärässä. Pikkuhiljaa prosessi muotoutui lopulliseen muotoonsa, yhdistettyyn kehittämissankeeseen ja opinnäytetyöhön

jonka aikana järjestin yhden Elävän kirjaston ja kokosin opettajan oppaan Elävän kirjaston järjestämisestä koulussa.

Suomalaisen Elävän kirjaston ollessa vain muutaman vuoden ikäinen, ei aiempaa, suomalaista, tutkimusta Elävästä kirjastosta ole oikeastaan tehty. Koulutuskeskus Salpauksessa on tehty vuonna 2006 liiketalouden perustutkinnon opinnäytetyö Suomen ensimmäisestä Elävästä kirjastosta sekä muiden maiden kokemuksista Elävän kirjaston järjestämisessä. Vuoden 2009 aikana on tehty tutkimuksellista opinnäytetyötä ammattikorkeakoulu Laureaan, jossa tutkittiin Elävän kirjaston vaikutuksia lukijoissa. Tämä työ ei ilmeisesti ole vielä valmis. Tuore tutkimus Elävästä kirjastosta muualta kuin Suomesta, on Karin Hegnelius Tedenbrantin tekemä tapaustutkimus vuodelta 2008. Tutkimus on tehty Boråsin yliopistossa (Ruotsi) koskien Elävää kirjastoa julkisessa kirjastossa. Elävää kirjastoa ei siis toistaiseksi ole juurikaan tutkittu esimerkiksi opinnäytetöiden puitteissa. Oma työni puolestaan oli myös uutta tietoa luova, sillä vastaavia oppaita en löytänyt.

Opinnäytetyöni raportin tavoitteena on tutustuttaa lukija Elävän kirjaston maailmaan, sen arvoperustaan sekä teoreettiseen viitekehykseen. Kuvaan prosessia mahdollisimman monipuolisesti ja johdonmukaisesti. Raportin loppupuolella arvioin työtäni, kehittämishankkeen ja opinnäytetyön yhdistelmää, useasta näkökulmasta ja mahdollisimman objektiivisesti. Liitteistä löytyvät niin opettajan oppaan markkinointisuunnitelma, kuin opettajan opas kokonaisuudessaan. Opinnäytetyöni nimessä oleva sitaatti, ”parasta oli se, että oma näkemys muuttui”, on Myllypuron yläasteen Elävän kirjaston purkukeskustelun antia. Oppilas oli löytänyt ja ymmärtänyt Elävän kirjaston merkityksen. Tästä lauseesta ei Elävän kirjaston järjestäjä voi olla kuin suunnattoman iloinen.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖT

Toimintaympäristöt, joihin työni tiiviisti liittyy, ovat Elävä kirjasto, koulut sekä Allianssi. Elävä kirjasto on tällä hetkellä Allianssin koordinoima menetelmä, jossa on Elävälle

kirjastolle yksi palkattu työntekijä, projektisihteeri. Koska työni oli tehdä opettajan opas, liittyi työ tiiviisti myös koulumaailmaan.

Käsittelen seuraavien kappaleiden aikana Elävää kirjastoa ja sen historiaa tarkemmin. Lisäksi pohdin koulua ja Elävän kirjaston soveltumista sinne. Lopuksi käsittelen lyhyesti Allianssia, sen toimintaa ja historiaa.

2.1 Elävä kirjasto

Elävä kirjasto on menetelmä, joka lisää vuoropuhelua sellaisten ihmisten välille, joilla ei normaalisti ole mahdollisuutta puhua keskenään. Elävä kirjasto toimii kuin tavallinen kirjasto, josta lukijat lainaavat kirjan sovituksi ajaksi. Erona on vain se, että Elävän kirjaston kirjat ovat eläviä ihmisiä, ja itse lainaus on keskustelu lukijan ja kirjan välillä. Kirjat ovat usein sellaisiin ryhmiin kuuluvia henkilöitä, jotka ovat stereotyyppien ja ennakkoluulojen kohteena ja jotka kohtaavat myös syrjintää. (Abergel & Rothmund & Titley & Wootsch 2005, 9.) Elävän kirjaston järjestämisellä voidaan edistää ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamista. Elävän kirjaston tavoitteena on lisätä tietoisuutta ja ihmistenvälistä rakentavaa vuoropuhelua ennakkoluuloista, jotka usein johtavat yksilöiden ja ihmisryhmien syrjintään. Tämän lisäksi järjestäjät voivat määritellä tavoitteiksi esimerkiksi nuorten tietoisuuden lisäämisen, nuoriso- ja ihmisoikeustyön näkyväksi lisäämisen tai yhteistyöverkostojen synnyttäminen ja laajentaminen. Elävä kirjaston voidaan järjestää esimerkiksi suurten julkisten tapahtumien yhteydessä, kuten festivaaleilla, tai se voidaan järjestää yksittäisenä tapahtumana esimerkiksi koululla. (Emt. 23–24.)

Elävässä kirjastossa on muutamia sääntöjä, joita niin lukijan kuin kirjan tulee noudattaa. Lainaamisen tulee perustua molemminpuoliseen kunnioitukseen, lainaajan tulee palauttaa kirja samassa henkisessä ja fyysisessä kunnossa kuin tämän lainasi ja kirja voi lopettaa keskustelun, mikäli kokee lukijan kohtelevan häntä sopimattomasti tai loukkaavasti. Lukijan tullessa Elävään kirjastoon kirjastonhoitaja esittelee lukijalle Elävän kirjaston toimintaa sekä kirjakansioita, kun taas kirjat odottavat omassa tilassaan. Kirjakansiota tutkittuaan lukija valitsee itseään kiinnostavan kirjan lainaksi. Laina-aika on noin 20

minuuttia, ja itse laina on keskustelu kirjan ja lainaajan välillä. Laina-ajan loputtua lainaaja palauttaa kirjan ja täyttää palautelomakkeen. (Elävä kirjasto 2009.) Koulussa järjestettävissä Elävissä kirjastoissa on kuitenkin osoittautunut sopivaksi laina-ajaksi 45 minuuttia. Aikaa on kuitenkin voitava lyhentää, jos keskustelu tyrehtyy. Ennakkovarausjärjestelmä on toiminut hyvin, ja sopiva lainaajaryhmä on 3-4 oppilasta. (Abergel ym. 2005, 26.) Koulussa järjestettävä Elävä kirjasto eroaa siis hieman niin sanotusta normaalista Elävästä kirjastosta. Kun koulussa oppilaiden on hyvä lainata ryhmissä, suositellaan normaalissa kirjastossa lainaamaan yksin. Laina-aika muuttuu myös koulumaailmaan mennessä. Ehkä tärkein eroavaisuus on ennakkovarausjärjestelmä, jota normaalissa Elävässä kirjastossa ei ole. Lukijan tullessa normaaliin Elävään kirjastoon, hän valitsee kirjansa sen perusteella, mitä kirjoja on paikalla. Koulussa taas on tärkeää pyrkiä vastaamaan oppilaiden toiveisiin, ja näin pyytää oppilailta kirjatoiveita jonka mukaan rekrytoida kirjoja. Kirjojen varmistuttua kirjaluettelo esitellään oppilaille, josta oppilaat valitsevat itseään kiinnostavan kirjan. Ennakkovarausjärjestelmän avulla oppilaat saavat aikaa valmistautua lainaukseen tekemällä kysymyksiä, ja heille pystytään toivottavasti tarjoamaan niitä kirjoja, jotka oppilaita kiinnostavat. Myös kirjat tietävät tulevansa varmasti lainatuksi.

2.1.1 Lyhyt katsaus Elävän kirjaston historiaan

Elävä kirjasto on lähtöisin Tanskasta, jossa sen kehitti väkivaltaa vastustava tanskalainen nuorten kansalaisjärjestö Forening Stop Volden. Stop Volden perustettiin vuonna 1993 Kööpenhaminassa viiden nuoren toimesta. Perustamisen takana oli heidän yhteisen ystävänsä raaka puukotus. Kolmessa vuodessa liikkeeseen liittyi 7000 jäsentä, joista suurin osa oli 12–18-vuotiaita nuoria. Liike lopetti aktiivisena kansalaisjärjestönä toimimisen vuonna 2001. Liikkeen nuoret kehittivät Elävän kirjaston osaksi vuoden 2000 Roskilden festivaalia Tanskassa. Tuolloin osoittautui, että Elävällä kirjastolla on suurempi potentiaali, kuin mitä järjestäjät ja festivaalin johto olivat odottaneet. (Abergel ym. 2005, 13.)

Roskildessa saatu myönteinen kokemus kantautui Budapestissa sijaitsevan Euroopan neuvoston Euroopan nuorisokeskuksen (European Youth Center Budapest, EYCB) tie-

toisuuteen. EYCB:n avulla tanskalaiset järjestäjät saivat yhteyden unkarilaisen Sziget-festivaalin järjestäjiin ja päättivät toteuttaa Elävän kirjaston Szigetissa vuonna 2001. Vuodesta 2003 lähtien EYCB on järjestänyt Elävän kirjaston Sziget-festivaalin yhteydessä, ja Sziget oli toiminut Elävän kirjaston isäntänä neljä kertaa vuoteen 2005 mennessä. Elävä kirjasto on ollut yksi Szigetin Civil Island – alueen päävetonauloja. Muita ensimmäisiä Eläviä kirjastoja järjestettiin Oslossa, Norjassa vuonna 2002 Pohjoismaiden ministerineuvoston ”Ung i Norden” – nuorisotapahtumassa, vuonna 2003 Alværnin yläasteella Norjassa sekä Stavangerin kirjastofestivaaleilla Norjassa vuonna 2003. (Emt. 13.)

Suomen ensimmäinen Elävä kirjaston järjestettiin vuonna 2006 Maailma kylässä – festivaalien yhteydessä. Ensimmäisessä Elävässä kirjastossa kirjanimikkeitä oli yhteensä 37 kpl, lainoja kertyi 125 kappaletta, tunnelma oli innostunut ja hyväntahtoinen ja paikalla kävi paljon ihmisiä. (Korpi 2006, 16–17; Korpi 2006, 19.) Tämän jälkeen Elävien kirjastojen määrä on lisääntynyt vuosi vuodelta, ja niitä järjestetään yhä useammin. Suomen ensimmäinen koulussa järjestettävä Elävä kirjasto oli tammikuussa 2009 Helsingin Skolanissa ja toinen helmikuussa 2009 Myllypuron yläasteella Helsingissä.

2.2 Koulu

Kehittämishankkeeni sekä opinnäytetyöni toimintaympäristönä toimi myös koulu. Koulu on ympäristönä huomattavasti formaalimpi kuin yhteisöpedagogiopiskelijalle tutumpi, non-formaalimpi, järjestömaailma. Oli siis ymmärrettävä koulun kirjoittamattomia toimintasääntöjä, ja sitä, miten arki koulussa sujuu.

Mai Salmenkangas on määritellyt kouluympäristölle kolme ulottuvuutta teoksessaan *Muutu. Puutu. Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas*. Nämä kolme ulottuvuutta ovat virallinen, epävirallinen ja fyysinen koulu. Virallisella koululla tarkoitetaan opetusmenetelmiä, opetusmateriaaleja, oppikirjoja ja opetuksen sisältöä. Epävirallinen koulu puolestaan käsittää niin opettajien kuin oppilaiden välisen vuorovaikutuksen kuin heidän keskinäisen vuorovaikutuksen oppitunneilla ja niiden ulkopuolella. Fyysisellä koululla puolestaan tarkoitetaan koulua fyysisenä tilana sekä liikkeen, äänen, ajan ja ruumiillisuuden

säätelyn tilana. (Salmenkangas 2005, 25.) Salmenkankaan määrittelemät ulottuvuudet kuvaavat mielestäni hyvin koulua ja sen eri toimintaympäristöjä. Jako myös auttaa ymmärtämään koulua paremmin ulkopuolisena. Erityisesti kehittämishankkeeni sekä opin- näytetyöni keskittyi virallisen koulun menetelmien monipuolistamiseen, mutta Elävä kirjasto toivottavasti lisäsi myös epävirallisen koulun merkitystä. Kuitenkin ymmärtääkseni etenkin virallista koulua, tutustuin läpikotaisin opetussuunnitelmaan, jotta saisin kuvan siitä, mitä opettajien on opetuksellaan saavutettava.

2.2.1 Opetussuunnitelma

Tutustuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin hyvin tarkasti, ja hain näin taustatukea Elävän kirjaston järjestämiseen. Yllätyin positiivisesti siitä, miten monia yhteneväisyyksiä löysin, ja miten jo opetussuunnitelma velvoittaa opettajia käsittelemään samoja aihepiirejä kuin Elävä kirjasto käsittelee. Elävän kirjaston avulla voidaan toiminnallisesti läpikäydä ihmisoikeuksia, kohdata erilaisia ihmisiä, luoda elämyksiä sekä tarjota uudenlaisia työskentelytapoja.

Perusopetuksen arvopohja koostuu muun muassa ihmisoikeuksista, tasa-arvosta, demokratiasta sekä monikulttuurisuuden hyväksymisestä. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta ja yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. Opetuksessa huomioidaan suomalaisen kulttuurin monipuolistuminen ja sen avulla edistetään suvaitsevaisuutta sekä kulttuurien välistä ymmärrystä. Opetuksen avulla lisätään myös alueellista ja yksilöiden välistä tasa-arvoa. Perusopetuksen tehtävänä on kehittää kykyä arvioida asioita kriittisesti, luoda uutta kulttuuria sekä uudistaa ajattelu- ja toimintatapoja. (Opetussuunnitelma 2004, 14.)

Koulun toimintakulttuuri vaikuttaa kasvatukseen ja opetukseen, ja näin myös oppimiseen. Toimintakulttuuriin kuuluvat muun muassa kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä oppituntien ulkopuolinen toiminta. Oppituntien ulkopuolista toimintaa ovat esimerkiksi teemapäivät ja erilaiset tapahtumat. Tavoitteena on toimintakulttuuri, joka on avoin ja vuorovaikutteinen. Opetuksen työtapojen tulee myös antaa oppilaalle mahdollisuuksia elämyksiin. (Emt. 19.) Elävä kirjasto

täyttää nämä tavoitteet, ja Elävän kirjaston avulla voidaan tavoittaa avoin ja vuorovaikutteinen toimintakulttuuri. Elävä kirjasto tarjoaa elämyksiä oppilaille, johon oppilaat itse myös pääsevät vaikuttamaan kirjatoiveiden kautta.

Opetussuunnitelma sisältää aihekokonaisuuksia, jotka ovat kasvatus- ja opetustyön keskeisiä painoalueita. Aihekokonaisuudet toteutuvat eri oppiaineissa niille luontevalla tavalla. Ihmisenä kasvaminen -aihekokonaisuuden tavoitteena on luoda kasvuympäristö, joka tukee yksilöllisyyden ja terveen itsetunnon kehitystä, mutta samalla sellaisen yhteisöllisyyden kehitystä, joka pohjautuu tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen. Aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä on muun muassa oikeudenmukaisuus, tasa-arvo sekä toisten huomioon ottaminen. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys -aihekokonaisuus auttaa oppilasta kehittämään valmiuksiaan kansainvälisyyteen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Aihekokonaisuuden tavoitteena on tutustua muihin kulttuureihin ja elämänskatsomuksiin. Oppilas saa myös valmiuksia toimia monikulttuurisessa yhteisössä ja kansainvälisessä yhteistyössä. Aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä on muun muassa monikulttuurisuus ja muut kulttuurit, ihmisoikeudet ja ihmisryhmien välinen luottamus, keskinäinen arvostus, kansainvälisyys eri elämänalueilla sekä taidot toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. (Emt. 38–39.) Turvallisuus ja liikenne -aihekokonaisuuden tavoitteisiin on kirjattu väkivallattomuuden edistäminen ja rakentavasti toimiminen kiusaamistilanteissa. Keskeisiin sisältöihin kuuluu muun muassa terveyttä, turvallisuutta, väkivallattomuutta ja rauhaa edistäviä toimintamalleja. (Emt. 42.) Useassa eri aihealueessa tavoitteena on välittää samoja arvoja, kuin Elävällä kirjastolla. Ihmisoikeudet, väkivallattomuus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ovat niin aihekokonaisuuksien tavoitteita kuin Elävän kirjastonkin. Elävän kirjaston avulla oppilaille myös tarjotaan mahdollisuus tutustua erilaisiin kulttuureihin, mikä on tavoitteena aihekokonaisuudessa kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys.

Eri oppiaineisiin kirjattuja tavoitteita voi myös tavoitella Elävän kirjaston avulla. Muun muassa äidinkielessä, biologiassa, yhteiskuntaopissa ja terveystiedossa tavoitteiksi on kirjattu erilaisia arvoja ja taitoja, joita oppilas voi saavuttaa osallistuessaan Elävään kirjastoon ja kohtaamalla lainaustilanteessa erilaisia ihmisiä. Aihepiirejä voi käsitellä tunteilla jo ennen Elävää kirjastoa, ja itse keskustelu elävän kirjan kanssa on vain jäävuoren huippu. Lainauksilanne tukee oppilaan kehitystä rakentavaksi keskustelijaksi sen ohella, että keskustelu pyrkii synnyttämään uusia ajatuksia oppilaassa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden (suomi äidinkielenä) vuosiluokkien 6-9 opetuksen tavoitteena on, että oppilas kasvaa suvaitseväiseksi erilaisia kielenpuhujia kohtaan, rohkaistuu tuomaan esille näkemyksiään perustellusti ja kommentoimaan rakentavasti muiden ajatuksia sekä harjaantuu toimimaan niin puhujana, lukijana kuin kirjoittajana tavoitteellisesti, eettisesti ja vuorovaikutussuhdetta rakentaen erilaisissa viestintäympäristöissä. (Emt. 53–54.)

Vuosiluokkien 7-9 biologian opetuksen päättöarvioinnin arvosanan 8 kriteerinä on muun muassa, että oppilas osaa selvittää seksuaalisuuden erilaisia ilmenemismuotoja, ja maantiedon opetuksen tavoitteena on oppia suhtautumaan vieraisiin maihin ja niiden kansoihin sekä erilaisten kulttuurien edustajiin myönteisesti (emt. 182–183). Mikä olisi-kaan parempi tapa oppia seksuaalisuuden eri muotoja kuin tapaamalla seksuaalivähemmistöön kuuluva kasvotusten ja jutella hänen kanssaan? Omakohtainen kokemus antaa oppilaille varmasti uutta näkökantaa asiaan, ja kokemus ja uusi tieto jäävät paremmin mieleen kuin vain kirjasta luettuna.

Vuosiluokkien 7-9 terveystiedon opetuksen tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään itseään ja ihmisten erilaisuutta. Lisäksi tavoitteena on oppia terveyteen, vammaisuuteen ja sairauksiin liittyviä arvoja ja näkemyksiä. Terveystiedon opetuksen keskeisiä sisältöjä on muun muassa itsetuntemus ja itsensä arvostaminen, perhe ja sosiaaliset suhteet, mielenterveys ja sen vaihtelu, mielen ja ruumiin tasapaino, yksilöllisyys ja erilaisuus, suvaitsevaisuus, välittäminen, huolenpito sekä seksuaaliterveys. (Emt. 200–201.)

Kaikkien uskontosidonnaisten ryhmien opetuksessa korostetaan oman uskonnon tuntemista ja valmiutta kohdata muita uskontoja ja katsomuksia. Uskonnon opetuksen tavoitteena on tutustuttaa oppilas muihin uskontoihin. (Emt. 204.) Sekä evankelisluterilaisen että ortodoksisen uskonnon vuosiluokkien 6-9 tavoitteena on, että oppilas osaa kunnioittaa ja arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä (emt. 207, 211). Elämänkatso- mustiedon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille aineksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arviointikykyiseksi yhteisön jäseneksi (Emt. 216).

Yhteiskuntaopin keskeisiä sisältöjä vuosiluokilla 7-9 ovat perhe, erityyppiset yhteisöt, vähemmistö- ja osakulttuurit, tasa-arvo sekä muut keinot hyvinvoinnin edistämiseksi

(emt. 228). Kuvaamataidon opetuksen tavoitteena vuosiluokilla 5-9 on oppilaiden ymmärryksen kehittyminen eri kulttuureista ja niiden välisestä vuorovaikutuksesta. Aihepiirit kytketään oppilaalle merkityksellisiin kokemuksiin. (Emt. 238, 236.) Elävän kirjaston jälkityöstöä voi siis tehdä esimerkiksi myös kuvaamataidossa, sillä oppilaalle elävän kirjan lainaaminen on toivottavasti suuri, tärkeä ja opettava kokemus.

2.3 Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry on valtakunnallinen nuorisotyön palvelu- ja vaikuttajajärjestö, jonka jäsenenä on yli sata valtakunnallista nuoriso- tai kasvatusalan järjestöä. Allianssi on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton edunvalvoja, joka tuottaa suurimman osan palveluistaan järjestöille. Osa palveluista on kuitenkin suoraan nuorille suunnattuja. (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2009.)

Allianssi vaikuttaa niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kotimaassa Allianssi tukee kunnallista nuorisotyötä ja kehittää paikallisia osallistumisprojekteja. Allianssi tekee myös nuorisotoiminnan tutkimus- ja kehittämistyötä, jossa painopisteenä on nuorten osallistuminen ja nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Allianssi tukee ja palvelee monikulttuurisuus- ja vähemmistönuorisotyöhön liittyvissä asioissa nuorisotyötä tekeviä järjestöjä sekä muita nuorisoalan toimijoita. Nuorisotoimijoiden käyttöön Allianssi tarjoaa yhdenvertaisuutta ja monimuotoisuutta edistäviä menetelmiä. (Emt.)

Kansainvälisesti Allianssi edustaa suomalaista nuorisotyötä ulkomailla, eli toimii kansallisena nuorisokomiteana. Kansainvälisten toimintojensa kautta Allianssi edustaa ja vaikuttaa monissa nuorisotyön eurooppalaisissa rakenteissa, kuten European Youth Forum YFJ, European Youth Information and Counselling Agency ERYICA sekä European Youth Card Association EYCA. Allianssi tekee yhteistyötä Pohjoismaiden neuvoston, Euroopan neuvoston, Euroopan unionin sekä YK:n kanssa ja on mukana EU:n nuoriso-ohjelmien kansallisessa päätöksenteossa, suunnittelussa ja kehittämisessä. (Emt.)

Suoraan nuorille suunnattuja Allianssin palveluita ovat Nuorisovaihto, Euro<26 – etukortti, Avartti-ohjelma (The International Award for Young People), Nuori kulttuuri,

Valtikka.fi -demokratiahanke sekä Allison – tietosivut nuorille. Lisäksi Allianssin palveluita ovat Nuorisotiedon kirjasto sekä julkaisut, joista esimerkkinä ainoa nuorisotoimen ammattijulkaisu Nuorisotyölehti. (Emt.)

2.3.1 Allianssin historiaa

Allianssi on perustettu vuonna 1992 jatkamaan kolmen nuorisotyön palvelujärjestön työtä: Nuorisotyön keskuksen, Kansalaiskasvatuksen keskuksen sekä Nuorisojärjestöjen yhteistyöjärjestön. Vuonna 1949 perustetusta Nuorisotyön keskuksista (nimi perustettaessa Suomen Nuorisotyöntekijöiden liitto) yhdistettyyn Allianssiin siirtyi viisi työntekijää, Nuorisotyölehti, messutoiminta ja julkaisu- sekä koulutustoiminta. Aiemmin Nuorisotyön keskus oli ollut lähinnä kunnallisten nuorisotyöntekijöiden etu- ja palvelujärjestö. (Lehikoinen 2005.)

Kansalaiskasvatuksen keskus, joka oli perustettu vuonna 1960, oli koulujen ja opettajien palvelujärjestö, joskin myöhemmin toiminta laajeni myös muunkin nuorisotyön pariin. Kansalaiskasvatuksen keskuksista Allianssiin siirtyi 18 työntekijää, Nuorisotiedon kirjasto, Nuorisotietopankki, Nuorisotiedotuksen ja – matkailun palvelu nuorisokortti, nuorisotutkimus sekä koulutus- ja julkaisutoiminta. (Emt.)

Vuonna 1979 perustettu Nuorisojärjestöjen yhteistyöjärjestö hoiti lähinnä nuorisojärjestöjen kansainvälisiä suhteita. Yhdentymisessä Nuorisojärjestöjen yhteistyöjärjestöstä siirtyi Allianssiin kolme työntekijää, kansainväliset nuorisojärjestösuhteet sekä järjestöjen edunvalvonta. Myös Allianssin hallintomalli otettiin pitkälti Nuorisojärjestöjen yhteistyöjärjestöstä. Näiden kolmen järjestön yhdistymisen taustalla oli toisaalta järjestöjen pyrkimys toimintojen järkevöittämiseen ja päällekkäisyyksien karsimiseen kuin myös tärkeimmän rahoittajan, opetusministeriön tahto säästää kustannuksissa. Vaikka kolmesta yhdistyneestä järjestöstä siirtyi paljon toimintoja Allianssiin, on toimintoja tullut lisää myös vuosien varrella. Painopistealueet ovat nykyään kansallinen ja kansainvälinen vaikuttaminen sekä kehittämis- ja palvelutoiminta. (Emt.)

3. TOOREETTINEN VIITEKEHYS

Perustan opinnäytetyöni teoreettisen viitekehyksen lähinnä kansainvälisyyskasvatuksen eri teemoihin. Käsittelen myös identiteetin, ajattelun ja maailmankuvan muutosta nuoruudessa, sillä erityisesti nuoret olivat hankkeeni kohderyhmää. Tämän lisäksi pohdin hieman ennakkoluuloja sekä stereotyyppioita. Yhdessä kappaleessa käsittelen vähemmistöjä, mutta en käsittele erikseen jokaista vähemmistöryhmää. Käsittelen siis vähemmistöjä laajemmassa kontekstissa.

3.1 Kansainvälisyyskasvatus

Kansainvälisyyskasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, joka ohjaa yksilökohtaiseen globaaliin vastuuseen sekä yhteisölliseen maailmanlaajuiseen vastuuseen. Se ohjaa maailmankansalaisen etiikkaan, joka perustuu oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Kansainvälisyyskasvatus tukee kasvua kriittiseksi ja mediakriittiseksi kansalaiseksi, jolla on taitoa ja tietoa toimia menestyksellisesti globalisoituvassa maailmassa osana omaa yhteisöään. Kansainvälisyyskasvatus auttaa hahmottamaan, että maapallo on luonnonvaroiltaan rajallinen kokonaisuus, jossa voimavaroja on opittava sekä säästämään, että jakamaan oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti. Kansainvälisyyskasvatus edistää kansallista ja kansainvälistä vuorovaikutusta sekä kulttuurienvälistä vuoropuhelua ja se on prosessi, joka auttaa ymmärtämään ja arvostamaan erilaisuutta. (Opetusministeriö 2007, 13.)

Kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita ovat ihmisoikeuskasvatus, tasa-arvokasvatus, rauhankasvatus, mediakasvatus, kulttuurienvälinen ymmärrys, kehitys- ja oikeudenmukaisuuskysymykset sekä kasvatus kestävään kehitykseen (emt. 13). Erityisesti omaan työhöni liittyviä aihepiirejä ovat ihmisoikeuskasvatus, tasa-arvokasvatus, rauhankasvatus sekä kulttuurienvälinen ymmärrys. Tämän vuoksi käsittelen näitä kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita vielä tarkemmin omissa kappaleissaan. Elävän kirjaston avulla

näitä teemoja ja kansainvälisyyskasvatuksen osa-alueita pyritään tuomaan lähemmäs nuoria, ja lisäämään tietoisuutta sitä kautta.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että mitä paremmin ihmiset tuntevat globaaleja kysymyksiä ja niihin sisältyviä kehityshaasteita, sitä paremmin he voivat niihin valmistautua ja sitä myönteisemmin ihmiset niihin suhteutuvat. Erityisesti nuoret tarvitsevat Suomessa lisää tietoa Ulkoasiainministeriön tekemän mielipidetutkimuksen mukaan. (Opetusministeriö 2006, 30.) Mitä enemmän ihmiset siis tietävät kansainvälisyyskasvatuksesta, sen haasteista ja tarjoamista mahdollisuuksista, sitä paremmin he voivat suhtautua aihepiiriin. Epätietoisuus johtaa hätiköityihin päätelmiin jostain asiasta eikä anna totuudenmukaista kuvaa. Tämän vuoksi kansainvälisyyskasvatusta tarvitsee, kuten tutkimuksessa todetaan, erityisesti nuoret, mutta myös aikuiset.

3.1.1 Kansainvälisyyskasvatuksen historia Suomessa

Ymmärtääkseen nykyhetkeä, on ymmärrettävä myös mennyttä. Tämän vuoksi käsittelen lyhyesti kansainvälisyyskasvatuksen historiaa ja sitä, miten se on kehittynyt vuosikymmenien kuluessa. Kansainvälinen yhteistyö ja yhteydet ulottuvat jo 1800-luvun loppupuoliskolle, jolloin ensimmäiset suomalaiset lähetystyöntekijät kirjoittivat työstään ja lähettivät kuvauksia Ambomaasta eteläisestä Afrikasta. Kuva kehitysmaista laajeni 1960- ja 1970-luvuilla, kun alettiin puhua kansainvälisestä solidaarisuudesta sekä kehitysmaiden auttamisesta. Samaan aikaan luotiin pohja suomalaiselle kehitysyhteistyölle ja kansainvälisyyskasvatus otettiin koulujen opetussuunnitelmiin. (Opetusministeriö 2006, 49.)

Politisoitunut ilmapiiri antoi vasemmistopoliittisen leimansa kansainvälisyyskasvatukselle 1970-luvulla. Maailmalla tapahtuvat muutokset 1980-luvun lopulla sekä 1990-luvulla toivat mukanaan uusia, hyväksytyjä teemoja. Näitä teemoja olivat ihmisoikeudet, kestävä kehitys, suvaitsevaisuus, kansainvälinen turvallisuus ja globalisaatioon liittyvät kysymykset. 1990-luvun lama kuitenkin leikkasi kehitysyhteistyön määrärahoja, ja näin kansainvälisyyskasvatuskin sai käännekohtansa. Oman yhteiskunnan kriittinen reflektio oli aika oppia. (Emt. 50.) Historian avulla voimme ymmärtää, mistä juontaa

yksilön mahdollinen negatiivinen suhtautuminen kansainvälisyyskasvatukseen. Näin väärinkäsityksiäkin on helpompi oikaista.

Kun kansainvälisyyskasvatus käsitti 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa Eurooppakeskeisenä, heräsi uusi mielenkiinto maailmanlaajuisiin kysymyksiin vuosituhannen vaihteessa, YK:n huippukokouksessa. Tuolloin allekirjoitettu vuosituhattajulistus ja sen pohjalta laaditut vuosituhattavoitteet tarjosivat uutta sisältöä kansainvälisyyskasvatukseen. Nykyään kansainvälisyyskasvatuksen haasteet ovat kuitenkin yhä suuremmat. Kansainvälisyyskasvatuksen tulisi ulottua niin yleissivistävään koulutukseen kuin ammatilliseen koulutukseen, korkeakouluihin, työelämään, opettajien ja kasvattajien perus- ja täydennyskoulutukseen sekä kaikkeen muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. (Emt. 50.) Kansainvälisyyskasvatuksen ei tulisi olla vain pienen ryhmän etuoikeus, vaan kaikille on suotava mahdollisuus osallistua ja oppia uutta.

3.1.2 Kansainvälisyyskasvatus koulutuksessa ja opetuksessa

Nykyisin lähes kaikilla aloilla tarvitaan kansainvälisen ja kulttuurienvälisen vuorovaikutuksen valmiuksia. Tämän vuoksi monikulttuurisuusopinnot tulisi saada elimelliseksi osaksi niin yleissivistävään koulutukseen kuin aikuiskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Tavoitteena onkin vahvistaa kansainvälisyyskasvatuksen toteutumista käytännössä varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa sekä opettajankoulutuksessa. (Opetusministeriö 2007, 15.) Elävä kirjasto voi omalta osaltaan tukea kansainvälisyyskasvatuksen toteutumista kouluissa, ja luoda oikeita kohtaamisia erilaisten ihmisten kanssa.

Opetuksen tulee tarjota välineitä ilmiöiden syiden ja seurausten selvittämiseen ja erilaisten johtopäätösten tekemiseen. Tämä johtaa parhaimmillaan kasvuun aktiiviseksi, kriittiseksi ja mediakriittiseksi maailmankansalaiseksi. Hyvä suunnittelu helpottaa ja selkeyttää kansainvälisyyskasvatustyötä, ja kansainvälisyyskasvatuksen toteutumiselle olennaista onkin suunnitelmallisuus, analyttisyys sekä systemaattisuus. (Emt. 15.)

Kansainvälisyyskasvatuksesta tulee tehdä osa koulujen arkipäivää, ja sen tulee jatkua läpi koulutuksen. Kansainvälisyyskasvatus voi olla sekä opetuksen kohteena että opetuksen keinona. Menetelmät voivat tukea rauhankasvatuksen, osallisuuden ja suvaitsevaisuuden periaatteita sekä harjoittaa ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Kansainvälisyyskasvatus motivoi oppilaita antamalla parhaimmillaan tilaa oppilaiden omille ideoille. (Emt. 15–16.)

Tärkeää olisi myös saada opetussuunnitelman teemakokonaisuudet kuntien ja koulujen opetussuunnitelmien laadinnan keskiöön. Huomiota on lisäksi kiinnitettävä oppimateriaaliin. (Opetusministeriö 2006, 35.) Oppimateriaali onkin hyvä huomioida, sillä niiden antama malli vaikuttaa oppilaisiin. Jos jokaisessa matematiikan kirjan laskutehtävässä tai äidinkielen kirjassa seikkailee Matti tai Maija, antaa se tietynlaisen kuvan oppilaalle. Jos Matin ja Maijan lisäksi kirjassa esiintyy Mahmud sekä Fatima, ymmärtää oppilas myös sitä kautta erilaisuutta.

3.1.3 Ihmisoikeuskasvatus

Ihmisoikeuskasvatus sekä kansainvälisyyskasvatus ovat tavoitteiltaan ja sisällöiltään lähes identtisiä. Eri kansojen ja kulttuurien rinnakkaiselo, rasismien ja muukalaisvihan vähentäminen, tasa-arvon toteutuminen, oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon kunnioittaminen sekä ylikansallinen yhteisvastuu ovat niin ihmisoikeuskasvatuksen että kansainvälisyyskasvatuksen päämääriä. YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteet mainitaan ensimmäisen kerran, ja sen artikla, kohta 2 toimii yhä ihmisoikeuskasvatuksen runkona. (Opetusministeriö 2006, 43.) Ihmisoikeuksien julistuksen kyseisessä kohdassa on kirjattuna, että

”Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa rauhan ylläpitämiseksi.” (Amnesty International 2009.)

Yksinkertaisimmillaan ihmisoikeuskasvatus on hyvää käytöstä, toisten huomioon ottamista ja heikoimpien auttamista ja tukemista. Lisäksi ihmisoikeuskasvatus on epäoikeudenmukaisuuden vastustamista ja vastuunkantoa. Ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteena on pitkällä tähtäimellä asenteisiin ja konkreettiseen käytökseen vaikuttaminen ruohonjuuritasolta ylätasoon päätöksentekoon asti. (Opetusministeriö 2006, 44.) Kaikkien kasvatusorganisaatioiden tulisi muokata oma toimintakulttuurinsa tukemaan aktiivisten ihmisoikeuspuolustajien kasvua (emt. 43). Näin siis myös koulujen tulisi kiinnittää huomiota omaan toimintaansa ja tarjota oppilailleen mahdollisuuksia kasvaa ymmärtämään ihmisoikeuksien merkitys.

3.1.4 Tasa-arvokasvatus

Tasa-arvo on pitkään mielletty vain sukupuolten väliseksi tasa-arvoksi. Se on kuitenkin laajempi käsite ja pitää sisällään sukupuolten välisen tasa-arvon lisäksi eri vähemmistöjen väliset sekä vähemmistöjen ja valtaväestön väliset suhteet. Tasa-arvokasvatuksessa käsitellään muun muassa sukupuoleen, sukupuoliseen suuntautuneisuuteen, etniseen alkuperään, uskontoon, ikään ja vammaisuuteen liittyviä aiheita. Tasa-arvokasvatuksen tärkeitä osa-alueita ovat myös syrjintään, yhteiskunnan moninaisuuteen ja ihmisten oikeudenmukaiseen kohteluun liittyvät kysymykset. (Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry 2009.)

Tasa-arvokasvatuksella edistetään muun muassa naisten ja erilaisten vähemmistöjen etujen sekä ihmisoikeuksien toteutumista. Etnisiin vähemmistöihin liittyvä tasa-arvokasvatus puolestaan on ajankohtaista. Toisiin kulttuureihin tutustumalla ja eri ryhmien välistä keskustelua vahvistamalla voidaan edistää monimuotoista ja ihmisten erilaisuutta arvostavan yhteiskunnan rakentumista. (Emt.) Näin Elävä kirjasto voi jälleen tarjota yhden mahdollisuuden toteuttaa tasa-arvokasvatusta ja lisätä erityisesti keskustelua erilaisten ryhmien välille. Samoja tavoitteita on myös kirjattu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, kuten kappaleesta 2.2.1 ilmenee. Kansainvälisyyskasvatuksen ja opetussuunnitelman eroavaisuudet eivät ole siis niin suuria, vaan todellisuudessa tavoitteet, joihin pyritään, ovat hyvin yhtäläisiä ja ajavat samoja asioita.

3.1.5 Rauhankasvatus

Rauhankasvatuksessa keskeistä on ihmisen suhde omaan itseensä ja muihin. Rauhankasvatuksessa pohditaan ihmisarvoon ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä, se tarjoaa keinoja väkivallattomaan konfliktin ratkaisuun ja antaa valmiudet väkivallan havaitsemiseen omassa elinpiirissä ja maailmanlaajuisesti. (Rauhankasvatusinstituutti ry 2007, 3.)

Rauhankasvatus kuuluu kasvatustyöhön niin kouluissa, nuorisotyössä, järjestö- ja harrastustoiminnassa sekä kotona. Kotona rauhankasvatus toteutetaan esimerkiksi tv-ohjelmien herättämän keskustelun lomassa ja vapaa-ajan kasvatustoiminnassa yhdessä tekemisen kautta. Koulussa puolestaan rauhankasvatus tapahtuu keskustelun ja osallistavien menetelmien avulla. Ihmisten välille pyritään luomaan keskusteluyhteys, jossa arvojen ja asenteiden muokkaamisen lisäksi opitaan myös kuuntelemaan. Rauhankasvatuksessa kannustetaan vertailemaan, valikoimaan ja hankkimaan median antamaa tietoa ja arvomaailmaa. 2000-luvulla rauhankasvatuksen painopiste on muuttunut. Sodan vastustamisen sijaan rauhankasvatuksen tavoitteena on yksilön kriittisen ajattelun ja vastuuntunnon herättäminen. (Emt. 3-5.)

3.2 Nuoruuden kehitysvaiheita

Nuoruudessa lapsi kehittyy fyysisiltä, sosiaalisilta ja psyykkisiltä ominaisuuksiltaan. Nuoruutena pidetään ajanjaksoa 12. ja 22. ikävuoden välillä. Tämä jakso jaetaan varhaisnuoruuteen (12–14-vuotta), keskinuoruuteen (15–18-vuotta) sekä myöhäisnuoruuteen (19–22-vuotta). (Eronen & Kanninen & Katainen & Kauppinen & Lähdesmäki & Oksala & Penttilä 2001, 112.) Opinnäytetyöni on tiiviisti liittynyt nuorille suunnattuun toimintaan. Tämän vuoksi käsittelenkin identiteetin, ajattelun sekä minäkäsityksen kehittymistä. Parhaimmillaan Elävä kirjasto voi tukea oppilaan identiteetin kehittymistä tuomalla esiin erilaisia ihmisiä, joihin oppilas voi tarvittaessa samaistua ja huomata, ettei ole häpeä olla erilainen.

3.2.1 Identiteetti ja sen kehittyminen

Voimakkaan yksilöllisyyden kehityksen aikaa on keski- ja myöhäisnuoruus, jolloin ihminen alkaa näyttää yhä enemmän omalta persoonaltaan. Nuori rakentaa näkemystä identiteetistään. Identiteetillä tarkoitetaan suhteellisen selkeää sekä pysyvää yksilöllistä minäkäsitystä. Identiteetti ei kehity yhtäkkiä, vaan kriisi- ja sitoutumisvaiheiden kautta. Hollantilainen tutkija Harke A. Bosma on esittänyt, että kriisivaiheessa nuori käy mielessään läpi ja kokeilee erilaisia vaihtoehtoisia identiteettejä. Tämä puolestaan esiintyy ailahtelevuutena sekä epävarmuutena. Sitoutumisvaiheessa nuori valitsee jonkin vaihtoehdona olleen identiteetin itselleen ja alkaa elää sen mukaisesti. (Eronen yms. 2001, 134–135.) Nuoren etsiessään omaa identiteettiä Elävä kirjasto voi osua oikeaan kohtaan, sillä tavatessaan erilaisia vähemmistöjen edustajia nuori voi saada omille epävarmoille ajatuksilleen tukea. Monipuolisen maailmankuvan saavuttamiseksi on myös mielestäni tärkeää nostaa positiivisella tavalla esiin erilaisia, valtavirrasta poikkeavia ihmisiä. Maailma ei ole niin mustavalkoinen, kuin se saattaa näyttäytyä etenkin pienemmillä paikkakunnilla. Tukeakseen nuoren kehitystä, olisi aikuisten tärkeä painottaa sitä, että ihmisiä on erilaisia, mutta jokainen on silti oma yksilönsä ja arvokas juuri sellaisena kuin on.

Yhdysvaltalainen tutkija James Marcia on kuvannut neljä identiteetin muotoa sen perusteella, millä tavalla ihminen on pohtinut identiteettiinsä liittyviä asioita. Hahmottomatoman identiteetin omaava yksilö ei ole etsinyt itselleen identiteettiä eikä ole sitoutunut mihinkään identiteettiin. Identiteettiä etsivä henkilö puolestaan on etsinyt identiteettiä, muttei ole vielä sitoutunut mihinkään identiteettiin. Henkilö, joka on saavuttanut identiteetin ajautumalla, ei ole etsinyt identiteettiä, mutta on sitoutunut johonkin identiteettiin. Yksilö, jonka identiteetti on muodostettu, on puolestaan etsinyt identiteettiään ja sitoutunut siihen. (Emt. 2001, 136.)

Onko yksilö sitoutunut johonkin identiteettiin?	Onko yksilö etsinyt itselleen identiteettiä?	
	Identiteettiä ei ole etsitty	Identiteettiä on etsitty
Identiteettiin ei ole sitouduttu	Identiteetti on hahmottomaton	Identiteettiä etsitään
Identiteettiin on sitouduttu	Identiteetti on saavutettu ajautumalla	Identiteetti on muodostettu

Kuvio 1: James Marcian identiteetin muodot (Eronen yms. 2001, 136).

Tavallisesti minuutta ja identiteettiä koskevassa teoreettisessa tarkastelussa tehdään ero henkilökohtaisen ja sosiaalisen identiteetin välillä. Henkilökohtaisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestään, sosiaalisella identiteetillä puolestaan yksilön käsitystä itsestään erilaisten ryhmäjäsenyyksien kantajana. (Kuusela 2006, 46.) Käsitys itsestä voi siis muuttua myös sen mukaan, missä tilanteessa toimii. Ihminen saattaa käsitellä itsensä eri tavalla ollessaan äiti kuin ollessaan naisjohtaja, ja näin sosiaalinen identiteetti voi muokkautua.

3.2.2 Minäkäsitys muokkautuu

Nuoruudessa minäkäsitys (tietoisuus omasta itsestä) alkaa muuttua moniulotteiseksi. Nuori oppii näkemään itsessään toisistaan riippumattomia puolia, kuten minkälainen hän on fyysisesti, sosiaalisesti tai esimerkiksi emotionaalisesti. Tutkimuksissa on havaittu, että moniulotteinen minäkäsitys suojaa yksilöä kielteisten tapahtumien psyykkisiltä vaikutuksilta, esimerkiksi masennukselta. Nuoruudessa käsitys itsestä voi muokkautua niin, että nuoren on mahdollista vapautua lapsuuden ongelmista, esimerkiksi arkuudesta. (Eronen yms. 2001, 86; Eronen yms. 2001, 129.)

Nuoren minäkäsityksen muokkautuessa myös ihanneminä rakentuu uudelleen. Yksilö muodostaa käsityksen siitä, millainen hänen tulisi ympäristön mielestä olla ja minkälainen hän itse haluaisi olla. Todellinen minäkäsitys ja ihanneminä vastaavat harvoin toisiinsa. (Emt. 2001, 130.) Nuoren kasvuympäristöjen, eli koulun, kodin sekä vapaa-ajanviettopaikkojen kuten nuorisotoimen, onkin tuettava mahdollisimman hyvin nuorta

minäkäsitystä muodostaessaan. Koska nuori aistii ympäristöstään voimakkaasti sen, mitä hänen tulisi muiden mielestä olla, on hyvä, jos ympäristö tarjoaa tähän erilaisia roolimalleja. Näin voidaan tukea nuorta, ettei kuilu käy liian suureksi sen välillä, mitä nuori itse kokee olevansa ja mitä hänen tulisi ympäristön mukaan olla. Näin Elävä kirjasto voi jälleen tukea nuorta tuomalla rohkeasti esiin erilaisia ihmisiä. Nuori saa samalla mahdollisuuden kokea, että ympäröivät aikuiset hyväksyvät erilaisuutta.

3.2.3 Ajattelutoimintojen monipuolistuminen

Ajattelutoimintojen kehittämisessä kiinnitän huomion lähinnä moraalipäätelyn monipuolistumiseen. Moraalipäätelyllä tarkoitetaan käsityksiä ja päätelmiä siitä, mikä on oikein ja mikä on väärin (Eronen yms. 2001, 123). Elävään kirjastoon liittyy myös vahvasti moraalijuttu, eli se, minkä ihmiset näkevät olevan väärin ja minkä taas eivät. Elävän kirjaston avulla voidaan kuitenkin laajentaa yksilön moraalikäsitystä. Esimerkiksi jos henkilö näkee homoseksuaalisuuden vääränä ja jopa sairautena kuten vielä joitain vuosikymmeniä sitten, saattaa hän lainatessaan Elävästä kirjastosta homo-kirjan huomata, ettei asia näin olekaan. Näin yksilön moraalikäsitys voi myös muokkautua. Erityisesti nuoren ollessa kyseessä Elävä kirjasto voi auttaa moraalipäätelyn kehittämisessä.

Keski- ja myöhäisnuoruuden kehitykseen kuuluu ympäristön normien sisäistäminen ja muovaaminen omakohtaisiksi moraaliksi käsityksiksi. Nuori perustelee itselleen käsitykset oikeasta ja väärästä, ja ohjaa toimintaansa näiden omien periaatteidensa mukaisesti. Moraalipäätelyn kehittyminen kulkee myös käsi kädessä ideologisen ajattelun kanssa. (Emt. 2001, 123.)

Yhdysvaltalainen tutkija Lawrence Kohlberg on jakanut moraalipäätelyn kehittymisen kolmeen vaiheeseen. Suurin osa kouluikäisistä on ensimmäisessä, esisovinnaisen moraalin tasossa. Kyseisellä tasolla omaa hyvinvointia pidetään keskeisenä ja moraalisia ongelmia ratkaistaan itsekeskeisistä lähtökohdista käsin. Tekoja, joista seuraa itselle jotain hyvää, pidetään oikeina. Sovinnaisen moraalitason toinen Kohlbergin moraalitason taso. Moraalisten ongelmien ratkaisemisen perusteina käytetään tällä tasolla sosiaa-

lista hyväksyntää sekä lojaaliutta toisia ihmisiä, ryhmiä sekä auktoriteetteja kohtaan. Asioita, joita joku toinen pitää hyväksyttävänä, pitää myös yksilö tällä tasolla hyväksyttävänä. Tämä taso on mahdollista saavuttaa jo lapsuuden ja nuoruuden taitteessa, mutta useimmat saavuttavat sen vasta aikuisiässä. Viimeinen moraalien kehittymisen taso on periaatteellisen moraalien taso. Yksilö mieltää moraalien sopimuksiksi, joiden tarkoituksena on turvata ihmisten vastavuoroinen kunnioitus ja taata perusoikeudet mahdollisimman monille. Pieni osa saavuttaa tämän tason nuoruusiässä, mutta kaikki eivät tavoita tasoa edes aikuisiässä. (Emt. 2001, 124.)

3.3 Ennakkoluulot ja stereotypiat

Käsittelen ennakkoluuloja sekä stereotypioita, sillä Elävän kirjaston kirjat kohtaavat niin ennakkoluuloja kuin stereotypioita jopa päivittäin. Näitä ennakkoluuloja sekä stereotypioita pyritään vähentämään ja osoittamaan jopa vääriksi Elävän kirjaston avulla. Jokaisella kuitenkin on ennakkokäsityksiä siitä, minkälainen jokin ihmisryhmä on. Ennakkoluulot eivät siis ole kiellettyjä, mutta niitä pyritään oikaisemaan.

Ennakkoluuloa voi kutsua oletukseksi ennen totuudenmukaista tietoa. Tavallisesti ne ovat torjuvia ja kielteisiä. Ennakkoluulot eivät kuitenkaan ole pahasta, mutta jos yksilö ei lisää tietoa saatuaan ole valmis muuttamaan ennakkoluulojaan, se muuttuu ongelmalliseksi. Usein yksilö valitsee saamastaan uudesta tiedosta ne, jotka sopivat alkuperäiseen käsitykseen. Muu karsitaan pois epäuskottavana tai epäluotettavana tietona. (Salmenkangas 2005, 16.)

Stereotypia puolestaan on yleistävä mielipide tietystä ryhmästä tai yksilöstä tietyn ryhmän jäsenenä. Tilanteessa, jossa henkilöllä on vain vähän todellista tietoa, ylläpidetään helposti stereotypioita. Stereotypiat eivät kuitenkaan aina sisällä vain kielteisiä latauksia. Olkoon stereotypia kielteinen tai myönteinen, henkilö nähdään yksipuolisesti. Tämän vuoksi henkilön osaaminen saattaa jäädä osittain hyödyntämättä ja hän saattaa jäädä vaille yhdenvertaista kohtelua. (Emt. 16.) Ennakkoluulot ja stereotypiat kumpuavat siis tietämättömyydestä. On fakta, ettei jokainen voi tietää kaikkea kaikista vähemmis-

töryhmistä. Elävän kirjaston sloganeja onkin ”Lupa luulla, kuulla ja kysyä”. Tärkeää kuitenkin on, että uusi tieto otetaan vastaan ja hyväksytään.

3.4 Vähemmistö

Vähemmistöllä ajatellaan usein jotakin kaukaista ryhmää, ei itseä. Jokainen kuitenkin kuuluu johonkin, ellei useampaan, vähemmistöön, olkoon sitten vaikka sukupuolen, asuinpaikan tai työn puolesta. Tämä on kuitenkin seikka, joka monelta meinaa unohtua.

Tavallisessa kielenkäytössä vähemmistöillä viitataan muun muassa etnisiin, seksuaalisiin, uskonnollisiin ja kielellisiin vähemmistöihin. Käsitteeseen sisältyy usein oletus, että vähemmistöasemassa oleva ryhmä on epäedullisemmassa asemassa enemmistöön nähden, sillä on vähemmän valtaa tai se kohtaa syrjintää. Toisinaan kuitenkin vähemmistö on enemmistöä vahvemmassa asemassa ja syrjintään voivat vaikuttaa esimerkiksi henkilön persoonaan liittyvät syyt eikä vähemmistötausta sinänsä. (Salmenkangas 2005, 14.)

Vähemmistöt voidaan jakaa näkyviin ja näkymättömiin vähemmistöihin. Joskus vähemmistöön kuulumisen voi näkyä ulospäin, mutta esimerkiksi homoseksuaalisuus on näkymätöntä. Näkymättömään vähemmistöön kuuluva ei välttämättä halua edes tuoda identiteettiään esille. Syitä tälle voi olla esimerkiksi syrjinnän pelko. Yhdenmukaisuutta panostavassa ympäristössä voi olla hankala tuoda oma identiteetti esille, kun taas sallivassa ympäristössä näkymättömään vähemmistöön kuuluvat saattavat mieluiten ilmaista identiteettinsä. (Emt. 14.) Ihmisryhmän tunnistaminen tai nimittäminen vähemmistöksi luo kuitenkin riskejä. Vaarana on, että se johtaa lisääntyneeseen syrjintään ja erotteluun. Toisaalta taas se voi auttaa ryhmää saavuttamaan oikeuksia ja velvollisuuksia. (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2000, 21.) Liiallisesti ryhmiä tai yksilöitä ei liene järkevää jaotella vähemmistöön tai enemmistöön. Tärkeää toki on, että jaottelun avulla voidaan taata tietyille ryhmille yhdenvertainen kohtelu. Yksilöä ei kuitenkaan tulisi nähdä vain jonkin vähemmistön edustajana, vaan yksilönä ja persoonana, joka on yksilöllinen ja omanlaisensa. Vähemmistöryhmään kuulumisen ei loppujenlopuksi kerro yksilöstä välttämättä yhtään mitään.

3.5 Sosiokulttuurinen innostaminen

Käsittelen lyhyesti sosiokulttuurista innostamista, sillä se on yksi pedagoginen keino herättää ihmisiä uusille ajatuksille. Sosiokulttuurinen innostaminen on tapa elähdyttää ihmisten herkistymisen ja itsetoteutuksen prosessia. Innostaminen herättää ihmisten tietoisuutta, organisoii toimintaa ja saa ihmiset liikkeelle. Innostaminen on kaikkien niiden toimenpiteiden yhdistelmä, jotka luovat sellaisia osallistumisen prosesseja, joissa ihmiset kasvavat aktiivisiksi toimijoiksi yhteisössään. (Kurki 2000, 19–20.) Innostamisen metodologinen lähtökohta on aina ihmisen oma osallistuminen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ihmiset toimivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yhteisen päämäärän suuntaan. Innostamisen tavoitteena on tuon osallistumisen avulla saada aikaan muutoksia yhteiskunnassa. (Emt. 88–89.) Sosiokulttuurisen innostamisen periaatteet voidaan jakaa ideologis-filosofiseksi periaatteiksi sekä toiminnallisiksi periaatteiksi. Toiminnallisia periaatteita on muun muassa todellisuuden tunteminen, suunnittelu, universaalisuus sekä osallistuminen. Ideologis-filosofisia periaatteita puolestaan ovat erityisesti tasa-arvo, vapaus ja solidaarisuus. (Hämäläinen & Kurki 1997, 206.) Näen sosiokulttuurisen innostamisen Elävän kirjaston pedagogiikkaan soveltuvana osana, onhan innostamisella samanlaisia periaatteita kuin Elävällä kirjastolla. Elävässä kirjastossa yksilö on varsinainen toimija, joka osallistuu tiettyyn toimintaan, eli lainaukseen. Näin toimien yksilö pyrkii kohti yhteistä päämäärää ja auttaa saavuttamaan muutoksia yhteiskunnassa. Tämä yhteinen päämäärä Elävän kirjaston kohdalla on yhteiskunnan moniarvoisuus ja syrjinnän vähentäminen.

Innostaminen on sosiaalisten suhteiden kentässä tapahtuvaa tavoitteellista toimintaa. Innostamisella on useita kasvatuksellisia päämääriä. Ensinnäkin se pyrkii antamaan jokaiselle mahdollisuuden löytää itsensä ja osallistua täydesti ryhmänsä ja yhteisönsä elämään. Tavoitteena on pysyvä elämänlaadun parantaminen. Lisäksi autetaan ihmisiä löytämään erilaisia vuorovaikutuksen ja yhteisen ymmärryksen kanavia. Innostamisen avulla pyritään myös sellaisten ihmissuhteiden syntymiseen, joissa kunnioitetaan jokaista ja hyväksytään jokaisen arvot, uskonto ja se tausta, mikä ihmisellä kulloinkin on. Innostaminen pyrkii antamaan ihmiselle mahdollisuuden avartaa käsityksiään erilaisista

asioista. (Hämäläinen & Kurki 1997, 205.) Innostaen ihmisiä lainaamaan elävä kirja, pyritään kohti juurikin edellä mainittuja erilaisia vuorovaikutuksen kanavia. Pyritään löytämään niitä kanavia, joiden avulla yhteisymmärrys ja toisen kunnioittaminen toimijoiden (kirjan ja lainaajan) välillä syntyy. Näin toimijat myös saavat uusia näkökulmia omaan elämäänsä ja avartavat käsityksiään toinen toisistaan.

Kaikki ihmiset eivät sovi innostajiksi, sillä innostaa ei voi, jollei itse ole innostunut. Monissa maissa innostaminen on kuitenkin ammatti, johon koulutaudutaan monella tasolla. (Kurki 2000, 80.) Vaikka innostaminen on joillekin varsinainen työ, näen kuitenkin Elävän kirjaston järjestäjien, kirjastonhoitajien ja kirjojen roolin innostajana. Erityisesti nuorten parissa innostaminen aiheeseen on tärkeää, jotta nuoret ottavat menetelmän omakseen, innostuvat ja haluavat osallistua. Näin ollen niin järjestäjien kuin kirjastonhoitajien täytyy itse olla innostunut aiheesta. Myös kirjojen rooli innostajana on tärkeä, sillä kirja on se henkilö, jolta lainaaja voi oppia ja saavuttaa niin sosiokulttuurisen innostamisen kuin Elävän kirjaston päämääriä: yhteiskunnan moniarvoisuutta ja syrjinnän vähentämistä. Koska Elävä kirjasto ja niiden järjestäminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ei innostuneisuudesta ole useimmiten pulaa. Vaikka ammattimainen innostaja on opiskellut muun muassa sosiokulttuurisia ja filosofisia sisältöjä, sosiaaliantropologiaa, juridiikkaa, erityiskasvatuksen lainsäädäntöä sekä perheoikeutta (Kurki 2000, 85), haluan uskoa, että jokainen Elävä kirjasto – toimija voi omalla panoksellaan toimia innostajana erityisesti koulussa järjestettävissä Elävissä kirjastoissa, ja auttaa näin nuoria saavuttamaan muutoksia itsessään ja tätä kautta myös yhteiskunnassa.

4. KEHITTÄMISTEHTÄVÄ JA -MENETELMÄT

Kehittämistehtävänäni oli luoda malli yläasteella järjestettävästä Elävästä kirjastosta. Vaikka innostuin aiheesta heti sen kuullessani, olin pitkään epävarma, miten lähteä mallintamista toteuttamaan. Vasta prosessin alkupuolella ymmärsin, mitä todella olin tekemässä, miksi, ja millä tavoin sen saavuttaisin.

Muulla maailmassa Eläviä kirjastoja oli järjestetty koulussa, mutta materiaalia tai vastaavanlaisia oppaita en löytänyt. Kokeilun kautta löytyi nykyinen malli, mutta mikäli aika ja muut resurssit olisivat antaneet myöden, olisi useamman Elävän kirjaston järjestäminen ennen oppaan kirjoittamista antanut lisätukea. Seuraavaksi kuitenkin käsittelemme niitä menetelmiä, joita olen prosessin aikana käyttänyt saadakseni opettajan oppaan tuotettua.

Aloittaessani prosessin, oli Myllypuron yläasteen Elävän kirjaston järjestäminen täydessä vauhdissa Allianssin, Seta ry:n sekä Nuorisoyhteistyö Seitin toimesta. Tein Myllypuron yläasteen Elävän kirjaston puitteissa haastatteluja oppilaille ennen ja jälkeen kirjaston, osallistuin oppilaiden palautekeskusteluun sekä haastattelin vastuussa ollutta opettajaa kirjaston jälkeen. Koska prosessini ja koko työ oli varsin alussa, olivat haastattelut hyvä tapa aloittaa. Vaikka haastattelut olivat epävirallisia, puoliksi strukturoituja ja lähinnä mukavassa keskustelumielessä käytyjä, sain hyvää materiaalia ja suoraa tietoa kohderyhmältä. Haastattelut auttoivat ymmärtämään sen, miten paljon Elävä kirjasto voi todella tarjota oppilaille.

Tärkeimpänä tiedonlähteenä käytin kuitenkin havainnointia. Havainnoinnin avulla saadaan välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointi välttää keinotekoisuuden, joka on monien muiden menetelmien rasitteena, vaan on todellisen elämän ja maailman tutkimista. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2000, 200.) Havainnoinnin menetelmiä on useita, joista itse käytin osallistuvaa havainnointia. Osallistuvan havainnoinnin alalajeja on useita sen mukaisesti, miten kokonaisvaltaisesti tutkija osallistuu havainnoitavien toimintaa. Täydellisessä osallistumisessa tutkija pyrkii pääsemään täydellisesti ryhmän jäseneksi, kun taas vaihtoehtoisesti tutkittaville voidaan tehdä selväksi, että havainnoija on ryhmässä havaintojen tekijänä (osallistuja havainnoijana). Havainnointimenetelmää käytettäessä on muistettava pitää erillään havainnot ja omat tulkinnat näistä havainnoista. (Emt. 203–204.) Osallistuin itse toimintaan erityisesti Myllypuron yläasteella, jolloin oppilaat tiesivät, että havainnoin heitä ja osallistun esimerkiksi purkukeskusteluun vain sivustaseuraajana. Suutarilassa havainnointi Elävän kirjaston aikana jäi melko vähäiseksi, sillä en osallistunut oppilaiden purkukeskusteluihin. Tuolloin havainnoin oppilaiden reaktioita Elävän kirjaston ulkopuolella, eli esimerkiksi lainauksen jälkeen.

Oman kokemukseni kautta tein siis havaintoja ja huomioita opasta varten. Opettajan opas (liite 2) pohjautuukin näihin omiin kokemuksiini, etenkin Suutarilasta, mutta myös Myllypurosta. Kuten jo mainitsinkin, muiden maiden tietotaitoa aiheesta oli varsin niukasti, lukuun ottamatta lyhyttä kappaletta Elävä kirjasto Järjestäjän oppaassa (kts. Abergel yms. 2005, 26). Vaikka tuo lyhyt kappale sisältää tiiviisti tiedot Elävän kirjaston järjestämisestä koulussa, käytäntö on aina kuitenkin toinen. Kokeilemalla löytyy hyvä kaava, ja kokemus luo myös varmuutta.

Opinnäytetyön produktin tuottamiseen käytin siis apuna haastatteluja sekä kokeilua. Opinnäytetyön raportti puolestaan on lähinnä prosessin arviointia. Koska kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, sen kummempia menetelmiä en käyttänyt eikä hienompia menetelmiä ollut edes tarpeen käyttää. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä menetelmät ovat keskeisemmässä asemassa, toiminnallisessa opinnäytetyössä puolestaan varsinaisen tekeminen.

5. PROSESSIN KUVAUS

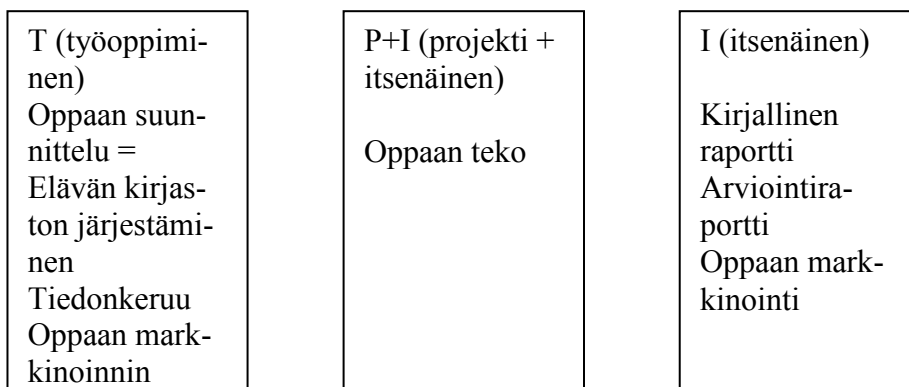
Kehittämishanke sekä opinnäytetyö saivat ensimmäisen sysäyksensä jo alkusyksystä 2008, jolloin aloin pohtimaan työni aihetta. Pohdin pitkään sitä, että suorittaisin kehittämishankkeen Puolassa, mutta harkinnan jälkeen tulin tulokseen, että saan todennäköisesti parempaa ohjausta Suomessa ja näin ammatillinen kehitykseni saattaa olla suurempaa. Koska olin suorittanut jo yhden työoppimisjakson ulkomailla ja kokenut kansainvälisessä ympäristössä työskentelyn haasteet, ajattelin Suomessa pystyväni keskittymään vain itse aiheeseen ilman kulttuurishokkia. Tutkin listaa, jossa oli lueteltu kehittämishankemahdollisuuksia Suomessa, josta silmiini osui Elävän kirjaston mallintaminen peruskouluun. Itse tutustuin ensimmäistä kertaa Elävään kirjastoon tehdessäni työoppimista Allianssissa keväällä 2008, ja näin omakohtaisesti tunsin menetelmän ja koin sen mainioksi välineeksi yhdenvertaisuustyöhön. Pitkään olin kuitenkin epävarma oman ammatillisuuteni suhteen, eli pystynkö tehtävään ja mistä lähtisin liikkeelle.

Koska olen kiinnostunut toimimisesta myös kansainvälisessä ympäristössä, päätimme hakea Youth in Actionin kautta Job Shadowing – apurahoja, jotta pääsisin Kööpenhaminaan tutustumaan Living Library networkin toimintaan. Vasta myöhemmässä vaiheessa selvisi, että apuraha tulisi hakea kohdemaasta, jolloin olisi pitänyt tehdä hakulomakkeet uusiksi. Päätimme luopua ajatuksesta, sillä uusien hakemusten tekemiseen oli vain vähän aikaa. Hain myös European Councilin Elävää kirjastoa käsittelevään seminaariin Budapestiin. Tuonne oli kuitenkin valtavasti hakemuksia, enkä päässyt sinnekaan. Näin suunnitelmat muuttuivat ja hankkeestani tuli vain Suomessa toteutettava.

Koko hankkeen sekä opinnäytetyön prosessi on jakautunut työoppimiseen Allianssilla keväällä 2009 ja itsenäiseen työskentelyvaiheeseen kesällä sekä syksyllä 2009. Seuraavassa kuvaukset näistä vaiheista ja siitä, mitä kulloinkin on tapahtunut.

5.1 Työoppiminen Allianssissa

Kehittämishankkeen sekä opinnäytetyön kokonaisopintopistemäärä 35 pistettä jaettiin niin, että 20 pistettä teen työoppimisena ja loput 15 pistettä itsenäisesti. Näin työoppimiseni alkoi helmikuun alussa 2009 ja päättyi toukokuun loppuun 2009. Suunnitelman mukaisesti työoppiminen koostui pääsääntöisesti oppaan suunnittelusta. Tämä käsitti Elävän kirjaston järjestämisen yläasteella, tiedonkeruun sekä oppaan markkinoinnin.

Kuvio2: Hankkeen ja opinnäytetyön rakentuminen (Liiman 2009, 7).

Heti työoppimisen alkuun osallistuin Myllypuron yläasteen Elävään kirjastoon kirjastonhoitajana. Ennen varsinaista Elävää kirjastoa kävimme viemässä varmistuneen kirjailistan oppilaille ja keräsimme oppilaiden kirjatoiveet. Samalla tein lyhyitä, varsin epävirallisia haastatteluja oppilaille. Haastattelin oppilaita pareittain, sillä yksin haastatteluun tuleminen vaikutti olevan hieman liian jännittävää. Epämuodollisesti kyselin oppilailta Elävän kirjaston ideasta, valmistautumisesta Elävään kirjastoon sekä omista kokemuksista vähemmistöryhmien edustajien kanssa. Saamaani materiaalia käytin lähinnä vertaillakseni oppilaiden mielipiteitä ennen ja jälkeen Elävän kirjaston. Itse Elävässä kirjastossa toimin kirjastonhoitajana sekä osallistuin oppilaiden purkukeskusteluihin, lähinnä sivusta seuraajana muistiinpanoja tehden. Purkukeskustelujen jälkeen haastattelin myös muutamaa oppilasta samanaikaisesti tunnelmista Elävän kirjaston jälkeen, ja mielikuvi- ta, joita vähemmistöryhmiä kohtaan haastatellulla oli ja niiden muuttumisesta. Kysyin oppilailta myös, vastasiko Elävä kirjasto odotuksia ja saiko lainan aikana kysytyä kaikki kysymykset, mitä mielessä oli. Myös nämä haastattelut olivat varsin epämuodollisia, lyhyitä juttutuokioita oppilaiden kanssa. Jo Elävä kirjasto – päivän aikana vakuutu- in menetelmän sopivuudesta kouluun, mutta oma innostuminen ja varmuus menetelmän toimivuudesta koulussa saivat vahvistuksen haastatellessani Myllypuron Elävän kirjas- ton järjestänyttä opettajaa. Kyseisen opettajan haastattelu oli hieman muodollisempi, jota en kuitenkaan nauhoittanut, vaan tein muistiinpanot suoraan koneelle. Puhuimme paljon siitä, miten Elävä kirjasto tulee pohjustaa ja esitellä oppilaille ennen varsinaista tapahtumaa sekä siitä, miten paljon työaikaa ja oppitunteja Elävän kirjaston järjestämi- nen vaati. Opettaja ei kokenut Elävän kirjaston aiheuttaneen lisätyötä, vaan monet ai- heet hän pystyi liittämään yhteiskuntaopin tunteihinsa. Hienoin kommentti, jonka opet- tajalta sain, liittyi sateenkaariperheen vanhempi – kirjaan. Ennen Elävää kirjastoa oppi- laat olivat vastustaneet samaa sukupuolta olevien adoptio-oikeutta pohtien adoptioita lapsen kannalta ajatellen, ettei lapsella ole hyvä olla sateenkaariperheessä. Elävän kirja- ton jälkeen oppilaat totesivat, ettei adoptio-oikeus olekaan välttämättä vain negatiivinen asia, vaan sateenkaariperhe on aivan tavallinen perhe, jossa lapsella on yhtä hyvä olla kuin niin sanotussa tavallisessa perheessä. Opettaja kommentoi, että olisi saanut pitää 12 oppituntia, että oppilaat olisivat ymmärtäneet saman asian. Nyt siihen riitti vain yksi 45 minuutin kohtaaminen sateenkaariperheen vanhemman kanssa.

Työoppimisen alkupuolelle tutkin paljon eri maiden materiaaleja ja etsin kokemuksia Elävän kirjaston järjestämiseen koulussa. Kävin myös tarkasti läpi opetussuunnitelman,

josta löysin monia yhteneväisyyksiä, joita Elävän kirjaston avulla voidaan saavuttaa. Kokosin myös koulujen rehtorien sekä yhteiskuntaopin opettajien yhteystietoja niistä kaupungeista, joihin opasta aletaan ensisijaisesti markkinoida. Osallistuin myös kahteen nuorille suunnattuun Elävään kirjastoon helmikuun alkupuolella, Kannelmäen nuorisotilalla hiihtolomaviikolla järjestettyyn sekä Espoon Isossa Omenassa järjestettyyn. Vaikka kyseiset Elävät kirjastot eivät olleet koululla järjestettyjä, oli mielenkiintoista nähdä nuorten suhtautumista Elävää kirjastoa kohtaan silloin, kun ei ole pakko lainata. Kannelmäessä sain myös kontaktin Suutarilan yläasteen opettajaan, joka kuuli Elävästä kirjastosta ensimmäisen kerran ja kiinnostui mahdollisuudesta järjestää Elävä kirjasto heidän koulullaan.

5.1.1 Elävän kirjaston järjestäminen Suutarilan yläasteelle

Kannelmäen nuorisotilan Elävässä kirjastossa tapaamani opettajan lisäksi noin kolme muutakin opettajaa Suutarilan yläasteelta innostui Elävän kirjaston järjestämisestä. Opettajien saatua koulun rehtorilta tuen järjestää Elävä kirjasto, tapasimme kaikki koululla, jossa kerroin, miten Elävä kirjasto käytännössä koululla toimii. Tapaaminen oli lyhyt, ja moni asia jäi selvittämättä. Suurimpana kysymysmerkkinä oli pitkään Elävän kirjaston päivämäärä, sillä kirjojen rekrytointi ei voinut alkaa, ennen kuin päivämäärä oli tiedossa. Vihdoin saimme päivämäärän sovittua, kirjatoiveet kerättyä oppilailta ja kirjojen rekrytointi alkoi. Valitsin tietoisesti heti alusta roolijaon, jossa opettajat toimivat vain koululla oppilaiden parissa, kun taas minä sekä muut kirjastonhoitajat hoidimme käytännön järjestelyt, kuten kirjojen rekrytoimisen, perehdyttämisen ja materiaalin, jota Elävässä kirjastossa tarvittiin.

Tarkoituksena Suutarilan yläasteella oli testata opettajan oppaaseen tulevia tuntiehdotuksia ja erilaisia menetelmiä, joilla esitellä Elävää kirjastoa oppilaille. Käytännössä tämä ei kuitenkaan toteutunut, sillä yhteistyö yhteysopettajan kanssa oli välillä hyvinkin haastavaa. Kun opettaja ei vastannut puheluihin tai sähköposteihin, jäi menetelmien testaus tekemättä. Luvussa 3.5 käsittelemääni sosiokulttuurista innostamista olisi tarvinnut kenties hieman myös opettajan kohdalla. Pelkkä oppilaiden innostaminen ei riitä, kun yhteistyökumppani on myös saata innostumaan. Opettaja tuntui olevan kiinnostunut

järjestämiseen, mutta oliko innostuminen riittävää, sitä olen pohtinut jälkikäteen paljon. Lopulta oppilaat olivat täysin valmistautumattomia lainaukseen, ja tämän vuoksi kokemus jäi heikoksi varmasti joidenkin kohdalla. Vaikka yhteydenpito opettajan kanssa oli hankalaa, saimme kohtuullisen yhteisymmärryksessä järjestettyä Elävän kirjaston muuttamien takapakkien jälkeen.

Elävän kirjaston aikana kirjastonhoitajat käyttivät laatimaani runkoa oppilaiden purkukeskusteluja vetäessään, joten kyseinen purkukeskustelujen runko tuli kuitenkin testattua. Kirjastonhoitajilta sain palautetta rungon toimivuudesta, jolloin sitä oli helppo muokata opasta varten hiljaisemmalle tai puheliaammalle ryhmälle.

Suutarilan yläasteen Elävän kirjaston järjestämisessä oli omat haasteensa, suurimpana niistä juuri se, että opettajaan oli vaikea saada minkäänlaista yhteyttä. Vaikka tuolloin oli hermoja raastavaa yrittää saada jonkinlaista viestiä opettajalta, oli hyvä, ettei yhteistyö sujunut leikiten. Nyt näin Myllypuron yläasteen Elävän kirjaston, jossa yhteistyö sujui ja oppilaat olivat hyvin valmistautuneita sekä Suutarilan yläasteen Elävän kirjaston, joka oli täysin päinvastainen. Suutarilan avulla havaitsin, että yhteistyössä koulun kanssa on omat haasteensa, ja pystyin rakentamaan opettajan opasta tämän kokemuksen kautta laajanäköisemmin, kuin vain positiivisen kokemuksen kautta. Koulun tehdessä yhteistyötä ulkopuolisten kanssa, kuten muiden oppilaitosten, järjestöjen, yritysten tai kunnan kanssa, onkin tärkeä sopia etukäteen mahdollisimman selkeästi ne periaatteet, joiden pohjalta yhteistyötä tehdään sekä oppilaitoksen sisäinen vastuunjako ja yhteistyön reunaehdot ulkopuolisten kanssa (Salmenkangas 2005, 72). Sopimalla selvemmin yhteistyön pelisäännöt Suutarilan yläasteen opettajien kanssa, olisimme varmasti välttyneet monelta väärinymmärrykseltä.

Kaikkiaan Suutarila kuitenkin tarjosi materiaalin työstää opettajan opas. Opas pohjautuu suurimmilta osin Suutarilan yläasteen Elävään kirjastoon, mutta mukana vaikuttivat myös Myllypuron yläasteen Elävä kirjasto. Erityisesti Suutarilassa huomasin, ettei vaikkapa sama oppilaiden purkukeskustelun runko toimi jokaisella ryhmällä. Näin oli muokattava useampi versio opasta varten, jotta niin keskusteleva kuin hiljainen ryhmä saisi parhaimman mahdollisen hyödyn purkukeskustelusta. Suutarilan yläasteen Elävän kirjaston avulla oppaan runko muokkautui muotoonsa. Suutarilan Elävä kirjasto myös auttoi minua huomaamaan ja ottamaan huomioon asioita, joita en aiemmin ollut aja-

telleeksi. Esimerkkinä tästä käy vaikkapa yhteistyön ongelmatilanteet sekä kohderyhmän (eli oppilaiden) erityispiirteiden huomioiminen.

5.2 Itsenäinen työstäminen

Itsenäisen työstämisen oli tarkoitus alkaa jo kesän aikana oppaan kirjoittamisella. Monet asiat kuitenkin sekoittivat suunnitelmat, ja kesällä en suorittanut opintoja eteenpäin ollenkaan. Onnekseni olin tehnyt melko väljän aikataulun syksylle, joten lopetettuani työt elokuun lopussa keskityin vain ja ainoastaan kirjoittamiseen.

Aloitin oppaan kirjoittamisen heti syyskyyntä alusta, ja sain sen tuotettua kahdessa viikossa. Vaikka en kesän aikana ollutkaan kirjoittanut paperille yhtään mitään, olin miettinyt oppaan rakennetta ja sisältöä hyvinkin tarkkaan. Näin todistin sananlaskun ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty” oikeaksi, ja sain oppaan koottua hyvinkin nopeassa ajassa. Ensimmäisen version valmistuttua toimitin sen ohjaajalleni Allianssiin, josta kommenttien jälkeen muokkautui toinen versio. Toisen version toimitin ohjaajalleni, joka oikoluetti oppaan eräällä Allianssin työntekijällä, jolle Elävä kirjasto oli vieraampi. Lisäksi toimitin oppaan luettavaksi ystävälleni, joka toimii opettajana. Palaute oli positiivista, joka antoi jälleen lisää motivaatiota. Työstin oppaan ollessa kommenttikierroksilla oppaan liitteeksi tulevat palautelomakkeet, kirjojen palautelomakkeen, jota testattiin Suutarilan yläasteella sekä järjestäjän palautelomakkeen. Liitteenä 2 oleva opettajan opas on viimeisin valmistunut versio oppaasta, ennen kuin jätin opinnäytetyöni arvioitavaksi. Samoihin aikoihin opas oli menossa taittoon ja mahdollisuutta painattaa se selviteltiin. Työni lopusta löytyy siis hieman keskeneräinen opas. Täysin valmiin oppaan voi käydä lataamassa ilmaiseksi osoitteesta www.elavakirjasto.fi.

Oppaan työstämisen jälkeen alkoi kirjallisen raportin työstäminen. Kuten kuviosta sivulta 31 ilmenee, loppuvaiheeseen kuuluivat myös arviointiraportti sekä oppaan markkinointi. Kirjallinen raportti, joka kantaa nimeä ”Parasta oli se, että oma näkemys muuttui” – Elävä kirjasto yläkoulussa, sisältää sekä kehittämishankkeen raportin että opinnäytetyön. Päädyin sisällyttämään kehittämishankkeen raportin ja opinnäytetyön samaan dokumenttiin käytännöllisistä syistä, sillä kummatkin prosessit ovat kulkeneet

käsi kädessä koko työskentelyn ajan. Kuten opettajan oppaan, myös kirjallisen raportin työstäminen sujui suhteellisen kivuttomasti, sillä esimerkiksi teoriapohjaa olin läpikäynyt prosessin alusta lähtien.

Oppaan markkinointia varten työoppimisjaksolla kootut sähköpostilistat ovat Allianssin käytössä. Opasta ei vielä ole markkinoitu, ja markkinointi jääkin enemmän Allianssin tehtäväksi. Oppaan markkinointi varten tein kuitenkin markkinointisuunnitelman (liite 1), joka on myös Allianssin käytössä, ja joka on ohjannut toimintaa etenkin työoppimisjakson aikana.

6. ARVIOINTI

Seuraava kappale sisältää työni arvioinnin. Pohdin onnistumistani niin asettamieni yleisten tavoitteiden kautta kuin omien oppimistavoitteideni kautta. Arvioin myös produktia, sen rakennetta ja käytettävyyttä.

Aloitin kuitenkin arvioimalla sitä, miten yhdistetty kehittämishanke ja opinnäytetyö toimivat yhdessä. Tämän kappaleen sisällytin opinnäytetyöhöni, sillä yhdistettyä kokonaisuutta ei ilmeisesti kovin moni ole vielä tehnyt. Tämän vuoksi koen tärkeänä arvioida myös sitä, mitä ongelmia ja positiivisia puolia yhdistetyn kokonaisuuden tekemisellä on.

6.1 Kokonaisuudesta osakokonaisuuksiin

Hyvin varhaisessa vaiheessa oli selvää, että tulen tekemään kehittämishankkeen sekä opinnäytetyöni samasta aiheesta. Koska tarjottiin mahdollisuus tehdä kummatkin työt yhdistettynä, päätin tarttua tilaisuuteen hyvillä mielin ja helpottuneena siitä, ettei tarvitse etsiä kahta aihetta. Kuten ohjaava lehtorinikin totesi jo syksyllä 2008, en ole tutkijatyypistä, joten tutkimuksellisen ja toiminnallisen opinnäytetyön välillä oli helppo valita.

Lopulta työtehtävät rakentuivat järkevästi ja kronologisesti, mutta pian huomasinkin jo, etten enää kykene erottamaan sitä, mitä on kehittämishanketta ja mikä opinnäytetyötä. Koska sain varmistuksen myös sille, että voin kummatkin raportit sisällyttää yhdeksi tiedostoksi, käsitteelin suurta kokonaisuutta pitkään nimellä opinnäytetyö.

Syksyn 2009 tullessa havahtuin kuitenkin pohtimaan sitä, mikä oikeastaan onkaan kehittämishanketta ja mikä opinnäytetyötä. Vaikka pitkään olin ollut tyytyväinen enkä edes kokenut tarvetta erottaa näitä kahta, syksyn tullessa tämä muuttui. Halusin ensisijaisesti itse tietää, mikä on ollut kehittämishanketta ja mikä opinnäytetyötä. Järkeilyäni asiaa tulin tulokseen, että kehittämishankettani on ollut työoppiminen Allianssilla, kun taas opinnäytetyö itsenäisempää työvaihetta. Opinnäytetyöni produktin näen olevan opettajan opas. Jako voisi luultavasti olla myös päinvastainen, työoppiminen opinnäytetyötä, produkti Elävän kirjaston järjestäminen ja kehittämishanketta oppaan tuottaminen. Itse kuitenkin koen paremmaksi ja miellyttävämmäksi jaoksi aiemmin mainitun.

6.1.1 Yhdistetyn kokonaisuuden toimivuus

Vaikka halusin jaon kehittämishankkeen ja opinnäytetyön välillä tehdä itselleni selväksi, on kuitenkin tärkeämpää miettiä yhdistetyn kokonaisuuden toimivuutta. Koska ilmeisesti kovin moni ei ole tehnyt yhtä tiiviisti kehittämishanketta ja opinnäytetyötä kuin minä, on työssä ollut omat haasteensa ja mahdollisuutensa.

Jo heti aluksi näin suurena mahdollisuutena yhdistetyn työn tekemisessä sen tarjoaman aikamäärän. Käytössä olevat 35 opintopistettä tarkoittaa melkein 1000 tuntia työtä, jolloin tiesin pääseväni aiheeseen syvemmälle. Etenkin, jos olisin tehnyt kehittämishankkeen sekä opinnäytetyön täysin erillisistä aiheista, olisin kummastakin ehtinyt vain hie-man pintaa raapaista, kun siihen varattu aika olisi jo käytetty. Näin työhön varatut 1000 tuntia tarjosivat minulle mahdollisuuden tutustua aiheeseen todella.

Kuitenkin, vaikka aikaa on ollut käytettävänä varsin paljon, on monesti mielessä pyörinyt ajatus siitä, pääsenkö helpommalla tehdessäni yhdistetyn työn. Teen yhdistetyn raportin eikä minun ei tarvinnut etsiä kahta aihetta, joten väkisinkin mielessä on käynyt

se, että menin sieltä mistä aita on matalin. Erityisesti raporttia kirjoittaessani tuntuu, etten varsinaista työtä edes tee, kun käsittelen vain jo toteutettuja asioita enkä luo enää uutta tietoa. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä raportissa pohditaan niin tulokset kuin arviointi, itselläni raportin teon vaiheessa oli jäljellä vain arviointi. Tämä pohdinta liittyy pikemminkin tutkimuksellisen ja toiminnallisen opinnäytetyön eroihin, mutta se lisää tunnettani siitä, että olen päässyt helpommalla. Toisaalta taas, varsinaisen työni olen jo tehnyt, kirjoittanut oppaan, ja yhtä paljon tunteja olen käyttänyt prosessiin kuin mitä on määritelty opintopisteittäin.

Koska ilmeisesti kovin moni opiskelija ei vielä ole tehnyt yhtä yhdistettyä kokonaisuutta kuin minä, on se aiheuttanut myös omat huolensa. Vaikka ohjaajani kannusti koko prosessin ajan jatkamaan ja tekemään työ yhdistettynä, koska siihen on mahdollisuus, jäi välillä hieman epäselväksi se, miten raportoidaan ja missä vaiheessa. HUMAKin Nurmijärven kampuksella 21.9.2009 järjestetty opinnäytetöiden välinäyttö aiheutti myös hieman huolta, sillä tällöin lehtorit alkoivat pohtia sitä, miten yhdistetty kokonaisuus arvioidaan. Jälleen iski epävarmuus siitä, olenko varmasti tehnyt oikein ja sallitusti. Kuitenkin välinäytössä palaute oli kannustavaa, ja kenties seuraavilla yhdistetyn kokonaisuuden tekijöillä on taas hieman helpompaa, kun käytännöt alkavat pikkuhiljaa selkiytymään.

Kokonaisuudessaan, kaikesta huolimatta, olen tyytyväinen valitsemaani tiehen. Koska en ole tutkija-ainesta, oli toiminnallinen opinnäytetyö itsestänselvyys, ja lukuisten epävarmuuksien jälkeen olen mielestäni saanut yhdistetyn työni kohtuullisen hyvälle mallille. Koska aihe opinnäytetyössä ja kehittämishankkeessa oli sama, olisin samoja toimintaympäristöjä sekä teoreettista pohjaa käsitellyt kummassakin raportissa, jos olisin kehittämishankkeen ja opinnäytetyön raportit erikseen tehnyt. On siis vain lohdutettava itseään vanhalla suomalaisella sananlaskulla ”hullu paljon työtä tekee, viisas pääsee vähemmällä”.

6.2 Produktin arviointi

Produkti, opettajan opas, on toteutettu tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa. Toive oppaan tekemisestä tuli Allianssin Elävä kirjasto – hankkeen projektisihteeriltä. Pohja oppaan tekemiselle oli siis mitä mainioin, työelämästä lähtevä tarve. Opas muotoutui muotoonsa pikkuhiljaa kevään aikana, jolloin hahmoteltiin ensimmäisiä sisällysluettelorakenteita. Tuolloin tein myös ensimmäiset suunnitelmat oppaasta.

Opas oli tarkoitus tuottaa kesän 2009 aikana, mutta lopulta se jäi syksyyn. Kuitenkin, koska olin pohtinut opasta ja sen sisältöä paljon jo kevästä lähtien, oli sen tuottaminen varsin yksinkertainen tehtävä, saattaa ajatukset paperille. Opas perustui hyvin suurelta osin Suutarilan yläasteen Elävän kirjaston kokemuksiin, joiden avulla pyrin luomaan yleispätevän ohjeistuksen Elävän kirjaston järjestämiseen.

Alun perin olin halunnut oppaaseen paljon menetelmiä, valmiita tuntiehdotuksia opettajille ja tarjota välineitä erityisesti nuorille, miten käsitellä täysin vieraalta ihmiseltä saamaa tietoa. Opas kuitenkin kutistui hieman matkan varrella, sillä sen oli tarkoitus olla vain lisäosa Elävä kirjaston Järjestäjän käsikirjaan. Ymmärsin myös, että jos toteutan kaikki alun perin kaavailemani ideat, oppaasta tulisi aivan liian raskas ja laaja. Pieni on kaunista, kuten sanotaan, joten yritin pitäytyä vain välttämättömässä. Toisaalta vaikka ymmärrän, etten kaikkia haaveitani voinut oppaassa toteuttaa, harmittaa se hieman. Tiedän, että olisin pystynyt antamaan oppaaseen vielä paljon enemmän, mutta silloin siitä olisi juurikin tullut aivan liian laaja. Ei myöskään ole tarkoituksenmukaista ja järkevää käsitellä valtavasti samoja menetelmiä, jotka voi löytää myös toisesta lähteestä.

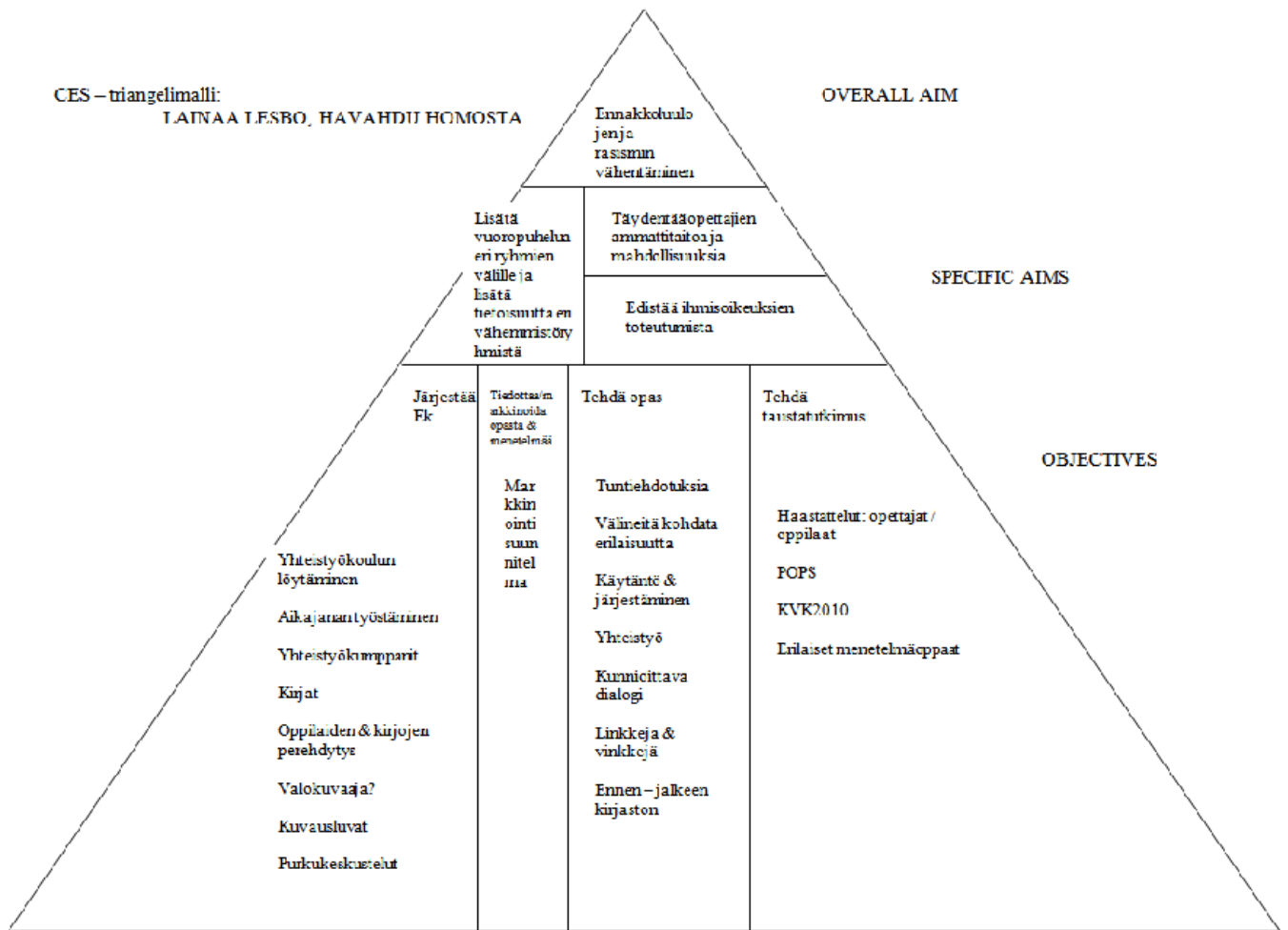
Oppaan rakenteeseen olen varsin tyytyväinen. Alussa johdannon lisäksi käsitellään opetussuunnitelmaa, johon Elävän kirjaston järjestämisessä voi vedota ja löytää sille taustatukea. Tämän jälkeen käydään askel askeleelta läpi, mitä tulee tehdä ennen Elävää kirjasto, sen aikana ja sen jälkeen. Sisällytin myös muutamia erilaisia, hyväksi kokemiani harjoitteita ja menetelmiä, joiden avulla opettaja voi esimerkiksi esitellä Elävän kirjaston aihepiiriä oppilaille. Lopuksi oppaassa on vielä linkkejä ja vinkkejä, joista opettaja voi lähteä etsimään lisää menetelmiä Elävän kirjaston työstämiseen. Näitä linkkejä olisi

toki voinut olla enemmänkin, sillä aihepiiristä on valtavasti tietoa ja menetelmiä jo aiemmin olemassa. En kuitenkaan kokenut järkeväksi luetella jokaista mahdollista menetelmäopasta, vaan luotin myös opettajien omaan ammattitaitoon ja tietoon hakea lisää materiaalia tarvittaessa.

Kokonaisuudessaan olen oppaaseen tyytyväinen. Mielestäni se on yksinkertaisuudessaan käytettävä, ja tiedän sen auttavan opettajia. Lukuvuonna 2009–2010 useampi koulu suunnittelee tai on jo järjestänyt Elävän kirjaston, joten voin olla myös hyvillä mielin tietäessäni oppaan tulevan käyttöön. Opas on kuitenkin vasta ensimmäinen versio, ja suurimmalta osalta pohjautuu vain yhteen Elävään kirjastoon, joten koen tärkeäksi sen, että opasta muokataan käyttäjien palautteiden mukaisesti tulevaisuudessa. Ei tietenkään ole varmaa, että näin tulee tapahtumaan, mutta haluan uskoa siihen, että oppaasta tulee toinen versio jonkin ajan kuluttua, kun koulussa järjestetyistä Elävistä kirjastoista on enemmän kokemusta. Tiedostan sen, että opas on tällä hetkellä tärkeä ja varsin hyvä apuväline, mutta tulee mitä luultavimmin tarvitsemaan päivitystä tulevaisuudessa. Toisaalta, mikä olisikaan sen hienompaa, kuin nähdä oman työn kehittyvän aina parempaan suuntaan.

6.3 Tavoitteiden toteutuminen

Aivan työn alkuvaiheessa työstin CES-triangelimallin, joka sisälsi niin tavoitteet kuin tarvittavat toimenpiteet, jotta tavoitteet saavutettaisiin. Hankkeen visiona oli ennakkoluulojen murtaminen sekä tietoisuuden lisääminen. Kuten Elävä kirjasto, myös hanke pyrkii edistämään ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamista. Hankkeessa luotiin malli opettajille, jotta opettajat voivat itse järjestää Elävän kirjaston koulussaan. Elävien kirjastojen järjestäminen kouluissa mahdollistaa nuorille erilaisia kohtaamisia, joissa vuoropuhelun kautta nuoret voivat itse kysellä, tavata ja jutella itseään kiinnostavan vähemmistöryhmän edustajan kanssa ja kohdata omat ennakkoasenteensa. Näin Elävien kirjastojen järjestäminen edesauttaa vision saavuttamista.

Kuvio 3: CES-triangelimalli

Hankkeella haluttiin saada aikaan vuoropuhelua erilaisten ryhmien välille. Lisäksi tarkoituksena oli tarjota opettajille uudenlainen väline opetukseen, joka tukee perusopetuksen opetussuunnitelman arvopohjaa (mm. ihmisoikeudet, tasa-arvo sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen, kts. kpl 2.2.1). Tavoitteena oli luoda oppilaille positiivisia kohtaamisia vähemmistöryhmien edustajien kanssa, sen sijaan, että erilaiset vähemmistöryhmät olisivat kaukainen ja vieras asia oppilaille. Hankkeeseen liittyvällä oppaan markkinoinnilla oli tarkoitus herättää opettajien mielenkiinto Elävää kirjastoa ja sen järjestämistä kohtaan mahdollisimman monipuolisesti ympäri Suomen, eikä vain pääkaupunkiseudulla. Oppaan levittämisen ja markkinoinnin oli määrä tapahtua sekä osana hanketta että Allianssin toimesta hankkeen päätyttyä.

Kokonaisuudessaan hanke saavutti tavoitteensa hyvin. Opettajille tarjottiin uusi väline opetukseen, opas. Opas toivottavasti tulee levittymään ympäri Suomen ja Eläviä kirjastoja aletaan järjestää kouluilla aktiivisesti. Muita tavoitteita, kuten tarjota oppilaille koh-

taamisia vähemmistöryhmien edustajien kanssa, saavutetaan sitä mukaa enemmän, mitä enemmän koulut järjestävät Eläviä kirjastoja. Vain muutamat oppilaat saivat kokea kohtaamisen hankkeen aikana, mutta hankkeesta syntynyt tuotos tulee toivottavasti jatkaamaan tätä työtä ja yhä useampi saa tavata ihmisen, jota ei kenties ole koskaan tavannut. Seuraavaksi käsittelen vielä muutaman hankkeen tavoitteen ja toteutumisen hieman tarkemmin.

6.3.1 Ennakkoluulojen murtaminen ja tietoisuuden lisääminen

Tavoitteen kohdalla hanke onnistui hyvin, niiden resurssien puitteissa, jotka olivat mahdollisia. Useat oppilaat saivat mahdollisuuden lainata Elävän kirjan. Kaikki eivät toki tästä niin välittäneet, eivätkä palautteiden mukaan mitään uutta oppineet, mutta osa nuorista otti kaiken hyödyn Elävästä kirjastosta irti.

Osa oppilaista kertoi joko palautteessa tai lyhyessä haastattelussa oman ennakkokäsityksen muuttuneen. Toisaalta taas on kääntöpuoli, ne oppilaat, jotka palautteessa kiroavat lainauksen niin alas, kuin se on mahdollista. Vaikka välitön palaute Elävän kirjaston jälkeen olisikin pelkkää haistattelua, haluan silti uskoa, että pieni tiedonmuru jäi itämäärän nuoren ajatuksiin. Ehkä jonkin ajan, kenties jopa vasta muutaman vuoden, päästä ajatukset ovat vielä Elävässä kirjastossa ja nuori saattaa vasta silloin ymmärtää, mitä lainatilanteessa todella tapahtui.

Vaikka useimmat yhteistyökoulujen oppilaista lainasivat vain yhden kirjan, oppivat he uutta myös muista paikalla olleista kirjoista jälkityöstön kautta. Esitelmät ja keskustelut aiheesta tarjosivat pienen kurkistuksen jonkun toisen oppilaan lainaamaan kirjaan. Osa kirjojen kirjaotsikoista oli täysin vieraita sanoja oppilaille, joten nuoret oppivat myös uutta erilaisista ideologioista ja termeistä.

6.3.2 Lisätä vuoropuhelua erilaisten ryhmien välille

Hankkeen tavoitteena oli lisätä vuoropuhelua erilaisten ryhmien välille. Sellaiset ryhmät, jotka eivät usein tai koskaan ole yhteydessä toisiinsa, oli tarkoitus saada samaan tilaan ja keskusteluyhteyden äärelle. Nuorissa on valtavia eroja siinä, kuinka paljon nuori on tekemisissä erilaisten vähemmistöryhmien kanssa. Toinen saattaa tuntea paljonkin vähemmistöihin kuuluvia, kun taas toinen ei ole kenties koskaan jutellut vaikkapa liikuntarajoitteiselle. Tämän huomasin myös Suutarilan ja Myllypuron yläasteilla, joista Myllypurossa on prosentuaalisesti paljon maahanmuuttajia, kun taas Suutarilassa oppilaat ovat homogeenisempia.

Koska oppilaat saivat toivoa etukäteen kirjoja, olivat kirjat sellaisten ryhmien edustajia, joita oppilaat todella halusivat tavata. Harmillisesti muutamat kirjat osoittautuvat kuitenkin bestsellereiksi, eikä kaikille oppilaille pysty takaamaan heidän ensimmäistä toivettaan. Jokaiselle oppilaille pystyttiin kuitenkin tarjoamaan kirja, jota he olivat toivoneet.

Tavoite toteutui myös toisin päin: kirjat tapasivat nuoria. Vaikka osalle kirjoista oli hyvinkin luonnollista olla nuorten kanssa, oli osalle kirjoista nuoret vieras ryhmä. Eräs kirja ei ollut tavannut eikä ollut tekemisissä nuorten kanssa moniin vuosiin. Hänelle 2000-luvun nuoriso oli vieras käsite ja ryhmä, jopa hieman pelottavakin. Osallistuessaan kirjana yläasteella järjestettyyn Elävään kirjastoon, myös kirja oppi paljon uutta. Kirja kertoi palautteessaan, että nuoret hänen silmissään muuttuivat ja hän ajattelee nuorista eri tavalla kuin ennen kirjastoa. Näin Elävä kirjasto oli vuorovaikutteinen parhaalla mahdollisella tavalla, ja lainauksen kummatkin osapuolet antoivat toisilleen mahdollisuuden oppia uutta.

6.3.3 Opettajan oppaan markkinointi

Hankkeeseen liittyvällä oppaan markkinoinnilla pyrittiin herättämään opettajien mielenkiinto Elävää kirjastoa ja sen järjestämistä kohtaan mahdollisimman monipuolisesti ympäri Suomen, eikä vain pääkaupunkiseudulla. Oppaan levittämisen ja markkinoinnin oli tarkoitus tapahtua sekä osana hanketta että Allianssin toimesta hankkeen päätyttyä. Kuten jo kappaleessa 5.2 mainitsin, oppaan markkinointisuunnitelma löytyy opinnäytetyön liitteenä 1. Kaikki markkinointia varten kokoamani materiaali on Allianssin käytössä, jos markkinointia päätetään suorittaa suoraan opettajille sähköisesti.

Hankkeen aikana opasta ei varsinaisesti markkinoitu. Opas on eri yhteydessä (kuten Elävä kirjasto – seminaarissa Helsingissä 23.–24.10.2009) mainittu, ja sen kautta mielenkiinto opasta kohtaan on jonkin verran herännyt. Opasta oli tarkoitus markkinointisuunnitelman mukaan markkinoida kouluilla ja järjestöille syyskuussa 2009. Tämä kuitenkin viivästyi. Oppaan varsinainen ilmestymispäivä on myös ollut epävarma, joten markkinointia ei juuri ole kannattanut tehdä.

Koulut tekevät keväisin suunnitelmat seuraavaa lukuvuotta varten, joten opas olisi hyvä saada levitettyä mahdollisimman laajalle ennen tätä. Innostuessaan koulu voi kirjata Elävän kirjaston järjestämisen seuraavan lukuvuoden toimintasuunnitelmaan, jolloin Elävästä kirjastosta myös saisi suurimman hyödyn irti. Kuitenkin, vaikka tavoitteena on saada Elävä kirjasto leviämään kaikkialle Suomeen, en koe suurta painetta siitä, että opasta pitäisi markkinoida valtavasti. Vaikka opas leviäisikin hitaammin kouluihin ympäri maan, on pääasia kuitenkin se, että opas tulee käyttöön ja koulut järjestävät Eläviä kirjastoja. Jollei tänä lukuvuonna eikä seuraavana, niin toivottavasti joskus.

6.4 Omat oppimistavoitteet

Asetin oppimistavoitteet siitä näkökulmasta, minkä itse koin olevan tärkeintä oppia, enkä niinkään suuntautumisopintojeni kautta. Erityisesti verkostoituminen ja moniam-

matillisen yhteistyön hyödyntäminen oli oppimistavoitteenani, sillä verkostoituminen ei auta minua vain hankkeen aikana, vaan toivottavasti parhaimmillaan myös tulevaisuudessa työelämässä. Tämän lisäksi tavoitteenani oli ymmärtää koulumaailman sääntöjä. Mikä on sallittua koulumaailmassa, miten luoda turvallinen ilmapiiri, minkälaisia mahdollisuuksia kouluilla on järjestää Eläviä kirjastoja. Hankkeessa non-formaali järjestömaailma kohtasi formaalin koulumaailman, ja sen vuoksi oli tärkeää ymmärtää niitä pelisääntöjä, joita koulumaailmassa on. Oppimistavoitteenani oli myös projektityö ja sen hallitseminen. Yhdeksän kuukauden mittaisen yhtenäisen kehittämishankkeen ja opinnäytetyön hallinta, organisointi ja toteuttaminen olivat minulle aivan uutta.

Hankkeen tavoitteena ja visiona oli tietoisuuden lisääminen. Tietoisuuden lisääminen oli myös oma oppimistavoitteeni, sillä hankkeen kautta opin itsekin paljon vähemmistöryhmistä, erilaisista kulttuureista ja myös edellä mainituista koulumaailman säännöistä. Lisäksi Elävän kirjaston levittäminen laajemmalle oli omana tavoitteenani hankkeen puitteissa mutta myös sen ulkopuolella tulevaisuudessa. Olin myös asettanut itselleni tavoitteeksi koostaa sekä nuorille että vähemmistöryhmille keinoja kohdata toinen toisiinsa, ja tarjota opettajille valmiita ehdotelmia opintokokonaisuuksiksi.

6.4.1 Tietoisuuden lisääminen

Työoppimissopimukseen kirjattu ensimmäinen oppimistavoite on kokonaisuudessaan tietoisuuden lisääminen niin vähemmistöryhmistä, nuorista kuin Elävästä kirjastosta. Sekä Myllypuron että Suutarilan yläasteiden Elävien kirjastojen kautta onnistuin lisäämään tietoisuutta jokaisesta kolmesta osa-alueesta, niin vähemmistöryhmistä, nuorista kuin Elävästä kirjastosta. Suurimmalle osalle niin opettajista kuin oppilaista Elävä kirjasto oli entuudestaan vieras käsite, ja ensimmäinen kosketus Elävään kirjastoon saatiin koulussa järjestetystä kirjastosta. Jälleen useampi tietää, mikä Elävä kirjasto on, ja saattaa jopa levittää omaa tietoaan eteenpäin. Tämähän on myös Allianssin Elävä kirjasto – hankkeen visio: se, että Elävä kirjasto on kaikille tuttu.

Osa kirjoista erityisesti Myllypuron yläasteen Elävässä kirjastossa eivät olleet vuosiin olleet tekemisissä nuorten kanssa. Näin Elävä kirjasto – päivä oli molemminpuolinen:

kirjat kohtasivat 2000-luvun nuoria. Myllypuron yläasteen Elävän kirjaston kirjojen palautteista kävi myös ilmi, että nuoriin kohdistuneet kirjan omat ennakkosenteet olivat muokkautuneet.

Nuoret, kuin myös opettajat, oppivat lisää erilaisista vähemmistöryhmistä. Myllypuron kirjastossa oppilaat saivat halutessaan lainata useamman kirjan, jolloin oppilaat pääsivät tutustumaan useampaan erilaiseen kirjaan. Suutarilassa puolestaan oppilaille pystyttiin tarjoamaan vain yksi laina, jolloin kontakti jäi yhteen kirjaan. Osa Suutarilassa olisi halunnut lainata vielä useamman kirjan, mutta resurssien puitteissa se ei ollut mahdollista. Jokainen oppilas sai kuitenkin ainakin yhden kohtaamisen toivomansa kirjan kanssa. Myönnettävä kuitenkin on, että oppilaat saivat lainauksesta itse irti oman mielenkiintonsa ja motivaationsa mukaan. Osa oppilaista oli etenkin Suutarilassa hyvin heikosti valmistautuneita eivätkä juuri osoittaneet kiinnostusta lainatilanteesta. Osa puolestaan olivat valmistaneet kysymyksiä runsaasti etukäteen ja olivat selvästi kiinnostuneita. Kaiken kaikkiaan miellän, että saavutin oppimistavoitteeni, ja lisäsin tietoutta siinä määrin, kuin se oli mahdollista. Koko Suomeahan en voinut tavoittaa prosessin aikana, vaikka kuinka olisin halunnut.

6.4.2 Koota apuvälineitä kohderyhmälle

Työoppimissopimukseen olin asettanut tavoitteeksi koota keinoja sekä nuorille että kirjoille kohdata toinen toisiaan sekä tarjota opettajille valmiita opintokokonaisuusehdotelmia. Tämä liittyi lähinnä oppaan työstämiseen, ja halusin oppaaseen saada mukaan juuri näitä elementtejä.

Opasta työstäessäni ajatus oppaan muodosta muuttui hieman. Alun perin olin ajatellut työstää oppaaseen juurikin keinoja niin kirjoille kuin oppilaille, ja tarjota konkreettinen apuväline siihen, jos toisen osapuolen kohtaaminen jännittää. Tämä osio jäi kuitenkin oppaasta pois kokonaan. Pohdin, että hyvä ennakkovalmistautuminen lainatilanteeseen riittää oppilaiden kohdalla. Kirjat kuitenkin jäivät ilman minkäänlaista tukimateriaalia.

Opettajat saivat oman oppaansa, joka sisältää erilaisia ehdotuksia tunneille. Vaikka ehdotuksista ja menetelmistä ei niin laajoja tullutkaan, kuin alun perin olin ajatellut, on oppaassa vinkkejä siihen, kuinka käsitellä Elävän kirjaston teemoja opetuksessa. Toisaalta opashan on varsinaisesti apuväline itse Elävän kirjaston järjestämiseen, ei menetelmäopas erilaisiin yhdenvertaisuutta edistäviin harjoitteisiin. Oppaassa on lisäksi vinkkejä siihen, mistä lisää menetelmiä ja harjoitteita voi lähteä etsimään. Oppaan antiin opettajille olen kuitenkin tyytyväinen, sillä oppaaseen valikoituneet menetelmät ja ideat ovat yleispäteviä aihepiiriin herättelijöitä.

6.4.3 Verkostoituminen

Verkostoituminen ja moniammatillisen yhteistyön hyödyntäminen työelämän monipuolistamiseksi nyt ja tulevaisuudessa oli kolmas asettamani oppimistavoite. Oppimistavoitteita kirjatessani pohdin verkostoitumisella lähinnä sitä, että löydän yhteistyökumppanit järjestettävään Elävään kirjastoon tahoilta, joista voi olla minulle tulevaisuudessa hyötyä. Oppimistavoite on siis puhtaasti itsekkäistä syistä syntynyt, halunani tavata ja tutustua alan ammattilaisiin ja saada omaa nimeäni levitettyä laajemmalle.

Järjestämässäni Suutarilan yläasteen Elävässä kirjastossa en niinkään sanoisi verkostoituneeni, sillä suurin osa kirjastonhoitajista tuli HUMAKin Nurmijärven kampuksen opiskelijoista. Toisaalta, vaikka tällä hetkellä en juuri saanut kontaktia esimerkiksi järjestöihin, tulevat kirjastonhoitajani toimimaan työelämässä tulevaisuudessa. Kenties sitten saan kontaktini, se jäänee nähtäväksi. Yksi kirjastonhoitajista tosin on töissä Helsingin Nuorisoasiankeskuksella, joten Nuorisoasiankeskukseen saan tarvittaessa yhteyden kirjastonhoitajani kautta.

Myllypuron yläasteen Elävässä kirjastossa järjestäjinä oli myös järjestöjä Allianssin lisäksi. Näin tutustuin alan ammattilaisiin Seta ry:stä sekä Nuorisoyhteistyö Seitistä. Muiden tapahtumien, kuten Maailma kylässä – festivaalien Elävän kirjaston, kautta tutustuin tai olin jo aiemmin tutustunut ammattilaisiin Pelastakaa Lapset ry:stä. Näin voisin sanoa tavoittaneeni tämänkin oppimistavoitteen, sillä jollain asteella olen saanut mahdollisuuden verkostoitua ja tutustua erilaisiin ihmisiin erilaisista järjestöistä.

6.4.4 Projektityö

Neljäs ja viimeinen oppimistavoitteeni oli projektin suunnittelu, toteuttaminen ja hallinta. Kuten jo aiemmin mainitsin, projektityöskentely ei ollut minulle tuttua, ja niinpä lähdin liikkeelle tutkimalla projektityöskentelystä kirjoitettuja kirjoja. Aloittaessani työoppimisen Allianssilla tavoitteet vasta selkiytyivät, ja alkuajan työoppimisesta käytin projektisuunnitelman tekoon. Niin ohjaajani HUMAKin puolelta kuin Allianssista saan kiittää siitä, että suunnitelmasta tuli niin tarkka ja paljon mietitty, mikä on jälkepäin helpottanut työtä useampaan otteeseen. Itse olisin oikonut hieman mutkia ja tehnyt suppeamman suunnitelman, mutta jälkepäin olen huomannut suunnittelun tärkeyden ja ollut helpottunut hyvin tehdystä suunnitelmasta.

Koska toteutin projektia yksin, oli sinänsä helppo määrittää, milloin toteutan mitään. Se, että pidin ohjaajani ajan tasalla siitä, mitä tapahtuu, oli tärkeää myös palautteen saannin vuoksi. Työparin puuttuessa palautetta kun ei tullut muualta kuin ohjaajilta, ja ohjaajat olivat ainoita, joiden kanssa asiaa pohtia ja oivaltaa sitä kautta uusia asioita. Yksin tehdessä monet pienet asiat saattavat jäädä huomaamatta, joten ohjausryhmä oli hyvä. Projektin ohjausryhmälle kuuluu projektin valvonta, projektiorganisaation tukeminen, informointi sisältä ulos ja toisinpäin, koordinointi, tulosten hyväksyminen ja poikkeamiin kannan ottaminen (Virtanen 2000, 68). Pienemmässä mittakaavassa nämä toteutuivat projektin aikana, ja erityisesti projektiorganisaation tukeminen toimi hyvin (eli kummatkin ohjaajista tukivat ja kannustivat tarvittaessa). Vaikka en miellä prosessiani varsinaisesti puhdasoppiseksi projektiksi, sain kuitenkin pientä esimakua ja kokemusta projektityöskentelystä aina suunnitteluvaiheesta raportointiin.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Oppilaitoksilla on entistä suurempia paineita kehittää työ- ja oppimisympäristöään erilaisuutta arvostavaksi. Joidenkin arvioiden mukaan koulu on hieman muuta yhteiskuntaa jäljessä esimerkiksi homoseksuaalisuuden esille tuomisessa. (Salmenkangas 2005, 24.) Koulukiusaaminen sisältääkin usein sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä käytäntöjä. Lapsia voidaan huoritella ja homotella. Vaikka kuka tahansa voi joutua edellä mainitun nimittelyn kohteeksi, on suurin vaara niillä lapsilla, jotka rikkovat sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmaisullaan kouluyhteisössä sallittuja rajoja. Usein kouluyhteisön ammattilaisilla ei ole valmiuksia, koulutusta tai yhteisiä pelisääntöjä puuttua vastaavanlaiseen nimittelyyn. (Lehtonen 2007, 26.) Tässä onkin juuri yksi syy, miksi itse olen niin innostunut juurruttamaan Elävän kirjaston kouluihin. Oma kokemus antaa uutta näkökulmaa asiaan kuin asiaan, ja kohtaamalla vieraan vähemmistöryhmän edustajan oppilas varmasti laajentaa näköalaansa. Kohtaamalla seksuaalivähemmistöön kuuluvan, saattaa oppilas pohtia seuraavalla kerralla kahdesti, ennekuin nimittää ketään homoksi. Myös koulu voi välittää muulle yhteiskunnalla Elävän kirjaston avulla omista arvoistaan. Kuten Salmenkangas kirjoittaa, kouluilla on painetta kehittyä niin, että se on erilaisuutta arvostava. Elävän kirjaston järjestänyt koulu voi hyvillä mielin sanoa olevansa oikeilla jäljillä matkalla kohti erilaisuutta arvostavaa koulua, ja haastaa myös muita kouluja samaan.

Oppilaitoksen yhdenvertaisuuden edistämisessä on myös kiinnitettävä huomiota siihen, minkälaisen roolin erilaisuuden ja tasavertaisuuden käsitteleminen opetuksen sisällöissä saa. Mahdollisia käsittelytapoja on neljä: erilaisuutta ei käsitellä ollenkaan, erilaisuutta käsitellään virheellisesti tai kielteisesti arvottaen, käsitellään vain tiettyjä erilaisuuden piirteitä tai monenlaista erilaisuutta käsitellään ei-arvottavasti vaihtelevissa yhteyksissä. Jos erilaisuutta ei käsitellä ollenkaan, erilaisuuden teemat ohitetaan esimerkiksi kiireen vuoksi, annetaan opiskelijoille vapaaehtoisen tutustumisen kohteeksi tai kuitataan hoi-

detuksi yksittäisellä teemapäivällä. Kun erilaisuutta käsitellään virheellisesti tai kielteisesti arvottaen, on oppimateriaali tai teeman käsittelytapa vanhentuneita tai sisältävät lähes huomaamattomia kielteisiä arvoituksia tietystä erilaisuuden piirteestä. Kun käsitellään vain tiettyjä erilaisuuden piirteitä, käsitellään opettajalle tuttuja teemoja, kun taas vähemmän tutut sivuutetaan. Erilaisuutta voidaan käsitellä myös moninaisesti, ei-arvottavasti ja vaihtelevissa yhteyksissä. Erilaisuus on tuolloin luontevasti läsnä kaikessa opetusmateriaalissa ja muissa opetuksen sisällöissä, mutta ei erilaisuutta vaan yhdenvertaisuutta korostaen. (Salmenkangas 2005, 64–65.) Parhaimmassa tapauksessa erilaisuutta käsitellään juuri viimeksi mainitulla tavalla, johon myös opettajan oppaassa halusin kannustaa. Se, että Elävä kirjasto järjestetään erillisenä, yksittäisenä tapahtumana, ei edistä oppilaiden oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Kun teemoja käsitellään pidemmällä aikavälillä, useassa eri oppiaineessa, erilaisilla tavoilla, saa oppilas lopulta eniten irti Elävästä kirjastosta. Eikä erilaisuuden teemoja tarvitse eikä pidä käsitellä vain Elävän kirjaston järjestämisen vuoksi. Kuten aiemmin kappaleessa 2.2.1 käsittelin opetussuunnitelmaa, on erilaisuuden teemat sisällytettävä opetukseen jo opetussuunnitelman vuoksi. Opettajat on vain saatava innostumaan myös erilaisuudesta ja sen tuomasta moninaisuudesta, olkoon motivaattori sitten vaikka Elävä kirjasto tai jokin muu menetelmä.

Projektin onnistumista voi luokitella neljällä vaihtoehdolla: menestystarina, hyvä pistesija, lyödään päätä seinään sekä todellinen worst practice. Todellinen worst practice on epäonnistunut kaikessa, asetettuja tavoitteita ei ole saavutettu, eikä hankkeen toteutuksesta ole jäänyt positiivista vaikutusta. Lyödään päätä seinään – projekti on toteutettu huolimatta siitä, etteivät tavoitteet ole välttämättä olleet tarkoituksenmukaisia ja järkeviä. Hyvä pistesija – projekti vaikuttaa ensin epäonnistuneelta, mutta tarkemmin katsottuna sille asetetut tavoitteet eivät ole olleet realistisia. Menestystarinassa puolestaan kaikki on onnistunut, tavoitteet on saavutettu sekä on saatu aikaan myönteisiä sivuvaikutuksia. (Virtanen 2000, 154.) Arvioidessani omaa kokonaisuutena onnistumista olen positiivinen, ja uskon sen olleen menestystarina. Omalta osaltani olen hyvillä mielin saavutuksistani ja saavuttamistani tavoitteista.

Jossain vaiheessa en ollut täysin vakuuttunut siitä, että opettajan opas todella tulee käyttöön ja tekemäni työ ei ole täysin hukkaan heitettyä aikaa. Syksyn 2009 tullessa kuitenkin monet koulut osoittivat mielenkiintoaan järjestää Elävä kirjasto. En ole täysin käsit-

tänyt, mistä tämä buumi on lähtenyt, ja miksi juuri nyt. Tyytyväinen kuitenkin olen siihen, että opas tulee käyttöön heti sen ilmestyttyä. On jännittävää huomata, miten ajankohtaiseen aiheeseen pureduin kehittämishankkeessani ja opinnäytetyössäni. Ajankohtaisen aiheesta tekee myös yhteiskunnallinen keskustelu erilaisuudesta kunnioittamisesta, vähemmistöistä ja monimuotoisuudesta. Elävällä kirjastolla on selvästi tilaus ja tarve nyt ja tulevaisuudessa.

8. YHTEENVETO

Belgiassa tehty tutkimus on osoittanut, että väestö on mahdollista jakaa neljään pääryhmään rasismiin suhtautumisen perusteella. Väestöstä 10 % on rasisteja, jotka näyttävät avoimesti mielipiteensä. Väestöä, jolla on rasistisia asenteita, mutta jotka eivät tee rasistisia tekoja on noin 40 %. Saman verran, noin 40 %, on niitä, jotka ovat suvaitsevaisia, mutta eivät (vielä) osallistu rasismiin vastaisiin toimintoihin. Loput 10 % on niitä, jotka ovat tietoisia rasismien ongelmista ja ovat enemmän tai vähemmän aktiivisia rasismiin vastaisissa toiminnoissaan. (Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2000, 26.) Tutkimus on tosin tehty 16 vuotta sitten, vuonna 1993, eikä se välttämättä enää tänä päivänä ole täysin paikkansapitävä. Tutkimus on myös tehty Belgiassa, eli yhteiskuntien väliset erot on myös huomioitava. Uskon kuitenkin, että jako on suuntaa antava ja melko paikkansa pitävä vielä tänäkin päivänä. Mihin ryhmään sinä kuulut? Mihin ryhmään haluaisit kuulua?

Työ on antanut minulle valtavan määrän lisää tietoa, itsevarmuutta sekä ajatuksia. Useasti prosessin aikana olen käynyt keskustelua itseni kanssa, mihin suuntaan lähteä seuraavaksi, muistuttaen aina välillä siitä perimmäisestä syystä, miksi opinnäytettäni teen. Tämä perimmäinen syy on halu tehdä jotain uutta, halu herättää ihmisissä uusia ajatuksia sekä halu toimia rasismien ehkäisemiseksi. Vaikka useasti olen aiheittani selittänyt alusta alkaen, Elävä kirjasto kun on vielä monelle tuntematon, olen joka kerta uskonut ja luottanut menetelmän voimaan. Välillä olen väsynyt puolustamaan omia arvojani ja käymään keskustelua epäilijöiden kanssa menetelmän uskottavuudesta. Kaikesta huolimatta oma innostuminen aiheeseen kantaa pitkälle.

Vaikka uskonkin menetelmään, haluaisin saada sen vaikuttavuudelle, erityisesti nuorten parissa, teoreettista tukea. Tämän vuoksi haluaisin vielä jonain päivänä lukea tutkimuksen siitä, kuinka koulussa järjestetty Elävä kirjasto vaikutti nuoreen ja hänen ajatusmaailmaansa. Esimerkiksi muutaman vuoden kuluttua, kun yläasteella järjestettyjä kirjastoja on jo useampi, olisi hienoa tehdä tutkimus heidän mielteistään ja siitä, miten he itse kokivat Elävän kirjaston vaikuttaneen heihin. Kuten johdannossa käsittelemäni aihetta, ei Elävästä kirjastosta muutenkaan ole juuri tehty tutkimuksia Suomessa. Kaikki tutkimukset olisivat uutta tietoa ja tarjoaisivat varmasti teoreettista pohjaa Elävälle kirjastolle.

Prosessin alkuvaiheessa kirjasin oppimispäiväkirjaani olevani optimistinen ja luottavaisin mielin työni suhteen. Tuolloin prosessia oli jäljellä noin yhdeksän kuukautta, ja oppimispäiväkirjassani kuvasin tuota aikaa raskausajakseni toivoen, että yhdeksän kuukauden päästä tuotos on valmis putkahtamaan maailmaan. Hieman yli yhdeksän kuukautta on kulunut, mutta edelleen olen luottavaisin mielin ja tiedän työni olevan valmis muitakin kuin minua varten. Toivon työni, etenkin opettajan oppaan, hyödyttävän mahdollisimman monia. Prosessi on ollut pitkä, mutta luovun siitä hyvillä mielin tietäen, että olen tehnyt parhaani ja antanut itsestäni ison osan.

”Muumipeikko sulki silmänsä ja ajatteli: Kuinka erilaisia me kaikki olemmekaan.” Lainaus on Tove Janssonin kirjasta Taikatalvi. Sitaatti kiteyttää Elävän kirjaston perusajatuksen ja syyn sen olemassaololle. On hienoa olla erilainen, ja on hienoa että kaikki muutkin ovat erilaisia, omanlaisiaan, arvokkaita juuri sellaisena. Elävälle kirjastolle on tarve muuallakin kuin yleisissä tapahtumissa. Tuo tarve löytyy kouluista, nuorista, joille tulisi tarjota mahdollisuus osallistua Elävään kirjastoon.

LÄHTEET

Abergel, Ronni & Rothmund, Antje & Titley, Gavan & Wootsch Péter 2005. Elävä kirjasto. Järjestäjän käsikirja. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Amnesty International 2009. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 22.10.2009.

<http://www.amnesty.fi/mita-temme/tietoa-amnestysta/mita-ovat-ihmisoikeudet-1/ihmisoikeuksien-yleismaailmallinen-julistus>

Elävä kirjasto 2009. Järjestäjälle. Viitattu 16.10.2009.

<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/jarjestajalle>

Eronen, Sanna & Kanninen, Katri & Katainen, Saara & Kauppinen, Laura & Lähdesmäki, Mari & Oksala, Else & Penttilä, Mia 2001. Persoona. Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Oyj.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tammi.

Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry 2009. Ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatus. Viitattu 27.10.2009.

http://www.kansainvalisyyskasvatus.net/esittely/ihmisoikeus_ja_tasa-arvokasvatus

Korpi, Mika 2006. Kohtaa Ennakkoluulosi Elävässä kirjastossa. Koulutuskeskus Salpaus. Kaupan ja hallinnon ala. Opinnäytetyö.

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kuusela, Pekka 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) *Minuus ja identiteetti*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Lehikoinen, Jarkko 2005. Allianssin historiaa. Viitattu 5.10.2009.
http://www.alli.fi/sivu.php?artikkeli_id=154

Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) *Syrjintä Suomessa 2006*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry.

Liiman, Niina 2009. Lainaa lesbo, havahdu homosta. Elävää kirjastoa koulumaailmassa. Kehittämishankkeen ja opinnäytetyön suunnitelma.

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Opetusministeriö 2006. Kansainvälisyyskasvatus 2010. Ehdotus kansalliseksi kansainvälisyyskasvatuksen toimenpideohjelmaksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:4.

Opetusministeriö 2007. Kansainvälisyyskasvatus 2010. Opetusministeriön julkaisuja 2007:11.

Rauhankasvatusinstituutti ry 2007. ABC – ensiaskeleet rauhankasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Salmenkangas, Mai 2005. Muutu. Puutu. Oppilaitoksen yhdenvertaisuusopas. Helsinki: SEIS-hanke, Euroopan unioni.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2000. Kulttuurienvälinen kasvatus. Ideoita, harjoituksia, leikkejä ja roolipelejä. Helsinki: Hakapaino Oy.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry 2009. Mikä Allianssi? Viitattu 5.10.2009.
http://www.alli.fi/index.php?lk_id=16

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä:
Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, Petri 2000. Projektityö. Porvoo: WSOY.

LIITTEET

Liite 1: Opettajan oppaan markkinointisuunnitelma

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Niina Liiman
Asemapäällikönkatu 1
00520 Helsinki
niina.liiman@alli.fi

MARKKINOINTISUUNNITELMA

14.4.2009

ELÄVÄ KIRJASTO – OPETTAJAN OPAS

Lähtökohta Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry on valtakunnallinen nuorisoalan palvelu- ja vaikuttajajärjestö. Se toimii edunvalvojana yli sadalle nuorisotai kasvatusalan järjestölle. Allianssi tuottaa palveluja sekä järjestöille että nuorille ja vaikuttaa niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Elävä kirjasto on menetelmä yhdenvertaisuus- ja monikulttuurisuustyöhön. Elävä kirjasto on kuin tavallinen kirjasto, mutta kirjat ovat eläviä ihmisiä, joita voi lainata lyhyeksi ajaksi keskustelua varten. Elävät kirjat kuuluvat vähemmistöryhmiin, jotka kokevat syrjintää, rasismia ja ennakkoluuloja jopa päivittäin. Ensimmäinen Elävä kirjasto järjestettiin Tanskassa vuonna 2000, ja vuonna 2006 menetelmä saapui Suomeen. Nyt Eläviä kirjastoja on järjestetty Suomessa yli 50 kappaletta. Vuoden 2009 puolella on myös järjestetty ensimmäiset Elävät kirjastot peruskoulun yläkouluissa. Elävää kirjastoa pyritään levittämään laajemmin myös kouluihin Elävä kirjasto – opettajan oppaan avulla.

Elävän kirjaston tärkein ominaisuus on sen ainutlaatuisuus. Oppaan etuna onkin uudenlaisen toiminnallisen menetelmän tarjoaminen opettajien työkentelyyn. Tuotteen tärkeimmät hyödyt ovat opettajien ammattitaidon monipuolistaminen ja mielekkään sekä uudenlaisen oppimiskokemuksen tarjoaminen oppilaille.

Taustaa

Markkinointisuunnitelman tarkoituksena on selventää ja konkretisoida uuden Elävä kirjasto – opettajan oppaan markkinoinnin aikataulua sekä vastuualueita. Koska opas on uusi, on tarpeen tiedottaa kohderyhmää oppaan ilmestymisestä. Aiemmin markkinointia on tehty lähinnä EDUCA – messuilla tammikuussa 2009 sekä Nuorisotyö-lehden (ilmestyy 25.3.09) Elävää kirjastoa käsittelevässä jutussa.

Menetelmän avulla opettajat pystyvät tarjoamaan oppilaille henkilökohtaisia kohtaamisia erilaisten vähemmistöryhmien edustajien kanssa, ja näin osoittaa tietämättömyydestä syntyneitä ennakkoluuloja turhiksi. Kuitenkin erilaisia menetelmäoppaita tuotetaan opettajien käyttöön paljon, ja jo aiemmin valmistuneet ja hyväksi havaitut oppaat saattavat pitää pintansa opettajien käytössä. Kilpailijoina on siis nähtävä kaikki oppaita tuottavat tahot, ja pohdittava, miten juuri Elävä kirjasto opettajan opas eroaa kilpailijoiden tarjoamista oppaista. Hyvin samankaltaisen aihepiirin, kansainvälisyyskasvatuksen, parissa työskentelee usea järjestö. Esimerkkinä mainittakoon Rauhankasvatusinstituutti ry, jonka tuottama ABC – ensiaskeleet rauhankasvatukseen on menetelmäopas, joka on suunnattu opettajille sekä muille kasvattajille. ABC koostuu rauhan- ja ihmisoikeuskasvatuksen teemoista.

Toisaalta vaikka muut oppaat sekä oppaita tuottavat järjestöt ovat kilpailijoita, ne on nähtävä myös vahvuuksina. Muiden järjestöjen tuottamia oppaita ja menetelmiä hyödynnetään Elävä kirjasto – opettajan oppaan tuottamisessa. Vaikka koulu tai yksittäinen opettaja ei innostuisi kokonaisen Elävän kirjaston järjestämisestä, opas tarjoaa kootusti erilaisia menetelmiä sekä tuntiehdotelmia, joita voi hyödyntää kokonaan tai osittain omassa opetuksessaan. Lisäksi opas tulee sisältämään linkkejä ja vinkkejä myös muihin menetelmäoppaisiin ja materiaaleihin.

Tavoitteet

Oppaan markkinoinnin tavoitteet on jaettu toiminnallisiin sekä mielikuvalisiin tavoitteisiin. Tavoitteet ovat suuntaa antavia, joita kohti pyritään, mutta niiden saavuttaminen tiettyjen aikarajojen puitteissa ei ole pääasia. Tärkeää on, että opas leviää kouluihin ympäri maan hitaammallakin aikavälillä.

Toiminnalliset tavoitteet

Toiminnalliset tavoitteet ovat mitattavissa heti oppaan valmistumisen jälkeen. Tärkein toiminnallinen tavoite on niiden koulujen määrä, jotka ovat tilanneet oppaan koulullensa. Vuonna 2007 yläkouluja, vuosiluokat 1-9 tai vuosiluokat 7-9, oli yhteensä 685 kappaletta (Kuntaliitto, Peruskoulut 1990-2007. Tietoja vuosiluokista, oppilasmääristä, päättötodistuksen saaneiden lukumääristä yms. [ppt]

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;374;36984;815;134189
→ Peruskoulut, määrän muutokset, oppilasmäärät sekä vuosiluokkatietoja). Jokaista 685 koulua on mahdoton kenties jopa tavoittaa, mutta tavoitteena on, että jokainen kohderyhmän koulu on saanut tietoa oppaasta. Mie-

lenkiinto opasta kohtaan ennen oppaan ilmestymistä edes 10 koululta on jo hyvä. Hankkeen aikana ei muuten mitata opettajien kiinnostusta, mutta jokainen yhteydenotto tai tilattu opas kertoo myös kiinnostuksesta Elävää kirjastoa kohtaan.

Opas tulee ladattavaksi pdf-tiedostoksi Elävä kirjasto –nettisivuille, ja tämän lisäksi on mahdollista että opas painetaan esimerkiksi 200 kappaleen painos. Jos opas painatetaan, tilanneille kouluille lähetetään painettu opas postitse. Oppaan jäädessä painattamatta, varsinaisia tilauksia ei oteta vastaan vaan opas on ladattavissa ja tulostettavissa nettisivuilla 1.10.2009 lähtien.

Mielikuvalliset tavoitteet

Mielikuvalliset tavoitteet ovat usein mitattavissa hieman myöhemmin, tässä tapauksessa vasta oppaan valmistumisen jälkeen. Vuoden 2010 loppuun mennessä tavoitteena on, että yhteensä noin 20 % kouluista (137 koulua) on joko tilannut oppaan tai ladannut sen nettisivuilta. Lisäksi opasta jaetaan messuilla ja muissa tapahtumissa. Oppaan mukana toimitetaan arviointi- ja palautelomake, jonka avulla kerätään palautetta muun muassa oppaan käytettävyydestä ja menetelmän sopivuudesta kouluun. Lomake tulee olemaan joko sähköisesti täytettävä word-tiedosto tai webropol-lomake. Erityisesti palautetta toivotaan sen jälkeen, kun koulu on järjestänyt Elävän kirjaston opas apunaan. Koska koulut tekevät seuraavan lukuvuoden suunnitelmat jo hyvissä ajoin keväällä, on odotettavissa, ettei Eläviä kirjastoja järjestetä kovinkaan monia lukuvuoden 2009-2010 aikana.

Kohderyhmä

Oppaan kohderyhmänä ovat yläkoulujen opettajat. Opas on suunniteltu yläkoulun tarpeisiin, jolloin se palvelee parhaiten juuri yläkouluja. Toki opas on suunnattu muillekin opettajille, mutta toissijaiset kohderyhmät (esim. alakoulujen luokanopettajat) eivät välttämättä saa niin paljon irti oppaasta.

Yläkoulujen aineopettajista erityisesti äidinkielen, historian, yhteiskuntaopin, terveystiedon, uskonnon ja elämänskatsomustiedon opettajat ovat kohderyhmän keskiössä. Myös koulujen rehtorit ovat tärkeä kohderyhmä, sillä opettajien on hyvä saada rehtorin tuki Elävän kirjaston järjestämiselle.

Kohderyhmäksi halutaan opettajia mahdollisimman laajalti ympäri Suomen. Kaikkia kouluja on kuitenkin mahdoton tavoittaa, ja ensisijaiseksi kohderyhmäksi rajataan suurimmat kaupungit Helsinki, Tampere, Turku, Seinäjoki, Oulu, Joensuu, Jyväskylä, Rovaniemi, Kuopio, Espoo ja Vantaa.

Toisaalta myös järjestöt ovat oppaan markkinoinnin kohderyhmää, sillä koulut voivat yhdessä järjestöjen kanssa toteuttaa Eläviä kirjastoja. Kohderyhmäksi otetaan erityisesti Allianssin jäsenjärjestöt.

Puhuttelutapa

Allianssilla on tietyt pohjat ja tarkat säännöt esimerkiksi logojen käytössä. Kaikessa viestinnässä noudatetaan samaa johdonmukaista kaavaa (esimerkiksi automaattiset allekirjoitukset sähköpostiviesteissä) ja noudatetaan graafista ohjeistoa. Tarpeen vaatiessa konsultoidaan tiedotusta, ja markkinointisuunnitelmasta tullaan keskustelemaan tiedotuksen edustajan kanssa. Oppaalle, ja sen markkinoinnille pyritään keksimään slogan (mahdollisesti Kohtaa, koe ja kuulostele – Opettajan opas Elävän kirjaston järjestämiseen yläkoulussa), jota käytetään kaikessa viestinnässä ja materiaaleissa. Kunniottava ote viestintään on tärkeää, sillä kohderyhmä on oman alansa ammattilaisia, koulumaailman ollessa itselle vieraampi alue.

Toimenpiteet

Ennakkomarkkinointi: ennakkomarkkinointi käsittää esitteet, jotka toimitetaan kouluille sähköisesti sekä mahdollisesti osalle kouluista tulostettuna materiaalina. Tiedote oppaasta lähetetään myös erilaisille sähköpostilistoille. Oppaasta tiedotetaan erilaisilla messuilla, tapahtumissa ja lehtien kautta.

Kohderyhmään kuuluvien koulujen sähköpostiosoitteiden etsiminen / sähköpostilistan luominen. Koulujen rehtorien lisäksi sähköposti voidaan lähettää myös erityisesti kohdeaineiden (terveystieto, yhteiskuntaoppi, uskonto, historia, äidinkieli sekä elämäkatsomustieto) opettajille, jolloin on parempi mahdollisuus siihen, että posti tulee luetuksi. Lisäksi oppaasta viestitään myös OPH:n ja Opetusvirastojen tiedottajille, Soveltavan kasvatustieteen laitokselle (SOKLA) sekä Maailmankouluun.

Kohderyhmään kuuluvat myös Allianssin jäsenjärjestöt, joten oppaasta tiedotetaan Allianssin omia kanavia pitkin. Näitä ovat muun muassa AllianssiExpress ja postituslistat. Allianssin painetuissa viestimissä (JärjestöAllianssi) saatetaan myös markkinoida opasta.

Materiaalien työstäminen: kohderyhmiin kuuluviin kouluihin toimitetaan sähköisesti pdf-muotoinen esite. Esite sisältää perustiedot niin Elävästä kirjastosta kuin koulujen mahdollisuudesta järjestää se oppaan avulla. Lisäksi esitteiden mukana lähtee saatekirje opettajille.

Elävästä kirjastosta sekä opettajan oppaasta tarjotaan mahdollisesti lyhyitä juttuja / mainoksia erilaisiin lehtiin, kuten Opettaja-lehti, Spektri (Opetushallitus), Luokanopettaja, Tasa-arvo, Opolehti sekä Kansanopisto. Lisäksi opasta markkinoidaan muun muassa aineopettajapäivillä ja erilaisilla messuilla.

Oppaan tuottaminen tapahtuu kesällä ja alkusyksystä 2009. Oppaan suunnitelma valmistuu kevään aikana. Opas on valmis julkaistavaksi Elävä kirjasto –nettisivuilla 1.10.2009. Jos opasta painatetaan, painettu opas on valmis vuoden loppuun mennessä, kuitenkin viimeistään tammikuun lopulla EDUCA-messuilla jaettavaksi.

Oppaan arviointi: pienen opettajatyöryhmän hyödyntäminen oppaan valmistusvaiheessa. Opettajien avulla arvioidaan oppaan käytettävyyttä, ulkoasua jne. koulun tarpeita ajatellen.

Palautelomakkeen työstäminen: oppaan mukana lähetetään palautelomake. Lomakkeen avulla toivotaan palautetta siitä, miten Elävän kirjaston järjestäminen koulussa sujui, käytettiinkö opasta ja jos käytettiin, miltä osin sekä kehittämisehdotuksia.

Opas postitetaan tilaajille, jos siitä otetaan painos. Postitus tapahtuu mahdollisimman pian oppaiden tultua painosta.

Aikataulu ja vastuuhenkilöt

TOIMENPIDE	AIKATAULU, deadline	VASTUUHENKILO
S-postilistan luominen	vko 16	Niina
Oppaan suunnitelma	vko 16	Niina
Materiaalien työstäminen	vko 18	Niina
Lehtiin mainokset, hintatiedot yms.	kesä	Niina
Lehtiin menevien materiaalien työstäminen	?	Niina
Oppaan työstäminen	kesä, valmis 1.10.	Niina
Oppaan arviointi	syyskuu	Niina (+opettajatyöryhmä)
Oppaan palautelomake	syyskuu	Niina
Markkinointi kouluille	syyskuu	Allianssi
Markkinointi järjestöille	syyskuu	Allianssi
Palautteiden purkaminen	v. 2010 →	Allianssi

Budjetti Mainokset eri lehdissä
Materiaalien painatus
Postitus

Yhteensä

Seuranta

Mielikuvallisten tavoitteiden seurannasta vastaa Allianssi. Palautteita on odotettavissa vasta vuoden 2010 puolella, jolloin niiden purkaminen ja koostaminen jää Allianssin tehtäväksi. Palautteita kerätään jokaisesta järjestetystä Elävästä kirjastosta, joten aikarajaa ei palautteille palauttamiselle anneta, vaan niitä kerätään aina, kun Elävä kirjasto on järjestetty. Jos mahdollista, lukuvuosittain olisi hyvä koostaa kouluissa järjestettyjen Elävien kirjastojen palautteista kooste, jolloin nähdään, miten Elävä kirjasto muuttuu kouluun. Vasta pidemmän ajan kuluttua, kenties useamman vuoden, nähdään varsinaisia tuloksia siitä, miten koulut ovat omaksuneet Elävän kirjaston opetusmenetelmäkseen.

Liite 2: Elävä kirjasto Opettajan opas

Elävä kirjasto Opettajan opas

SISÄLEHDELLE

Elävä kirjasto Opettajan opas

Toim.: Niina Liiman ja Asta Rentola

PAINO: *Paikka?*, 1. painos, 2009

© Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

Elävä kirjasto Opettajan opasta saa jakaa ja monistaa ei-kaupallisissa tarkoituksissa.

Opas löytyy myös netistä

<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>.

PAINOS: 500 kpl?

Painettu Suomessa.

ELÄVÄ KIRJASTO VERKOSTO

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry on koordinoanut Tanskasta lähtöisin olevaa Elävä kirjasto -menetelmää opetusministeriön rahoittaman erillishankkeen turvin Suomessa vuosina 2008 ja 2009. Allianssi kouluttaa menetelmästä, koordinoi menetelmään liittyviä kehittämistarpeita ja tuottaa materiaalia järjestäjille.

Elävän kirjaston toteuttamisessa tukea antaa Elävän kirjaston paikalliset konsultit, alueluotsit. Oman alueluotsisi yhteystiedot näet Elävän kirjaston nettisivuilta <http://www.keks.fi/elavakirjasto/yhteystiedot/alueluotsit>.

Tanskalainen Living Library Organisation (<http://living-library.org/>) ylläpitää kansainvälistä Elävä kirjasto -verkostoa ja internetsivuja, joilta löytyy muun muassa keskustelufoorumi, jossa voi kohdata muita Elävä kirjasto -toimijoita ympäri maailman. Myös muualla maailmassa menetelmää on hyödynnetty kouluissa.

TAKAKANSI

Oletko koskaan miettinyt miltä pohjois-saame kuulostaa? Tai millaista on musliminaisen elämä Suomessa? Onko liikuntavammaisella vientiä sinkkuillassa? Millaisia harrastuksia kurdilla on? Tai millaista on elämä sodan keskellä? Entä talonvaltaajan, transukupuolisen tai entisen huumeidenkäyttäjän arki? **Näihin kysymyksiin voit saada vastauksen kysymällä asiaa itse elävältä kirjalta, joka puhuu, kuuntelee ja keskustelee kanssasi!**

Elävä kirjasto on yhdenvertaisuus- ja monikulttuurisuustyön toiminnallinen menetelmä nuorisotyöhön, järjestöille, seurakunnille, kirjastoille ja **kouluille** - ja kaikille muillekin kiinnostuneille. Elävä kirjasto pyrkii edistämään **erilaisten ihmisten välisen kohtaamisen ja vuoropuhelun kautta moninaisuutta, ihmisoikeuksia ja ihmisarvon kunnioittamista**. Elävä kirjasto toimii kuten tavallinenkin kirjasto, paitsi että paperisten kirjojen sijaan Elävästä kirjastosta lainataan oikeita ihmisiä keskustelua varten. Elävän kirjaston kirjat edustavat erilaisia vähemmistöjä ja ryhmiä, jotka kohtaavat syrjintää, ennakkoluuloja, stereotypointia ja rasismia.

Elävä kirjasto Opettajan opas antaa käytännön ohjeet Elävän kirjaston toteuttamiseksi kouluympäristössä.

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry on valtakunnallinen nuorisotyön palvelu- ja vaikuttajajärjestö. Se on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton edunvalvoja, jonka jäseninä on yli sata valtakunnallista nuoriso- tai kasvatustalouden järjestöä. Allianssi tukee monikulttuurisuutta, kunnallista nuorisotyötä, nuorisotoiminnan tutkimus- ja kehittämistyötä sekä painottaa nuorten osallistumista ja nuorisotyön yhteiskunnallista merkitystä. Elävät kirjastot, kuten muutkin aiempina vuosina järjestetyt **KAIKKI ERILAISIA – KAIKKI SAMANARVOISIA** -kampanjan tapahtumat ovat olleet Allianssin koordinoimia. Lisätietoa www.keks.fi.

Suomessa Elävä kirjasto -menetelmään liittyviä tarpeita koordinoi Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Allianssi julkaisee tietoja tulevasta Elävä kirjasto -tapahtumista, ottaa mielellään vastaan raportteja, valokuvia, lehtijuttuja ja kokemuksia Elävän kirjasto-

ton järjestämisestä ja kerää menetelmään liittyviä kehittämisideoita.
www.elavakirjasto.fi

SISÄLLYS

ESIPUHE

1. MIKÄ ON ELÄVÄ KIRJASTO?

2. ELÄVÄN KIRJASTON SOVELTUMINEN KOULUUN

Opetussuunnitelmasta taustatukea

3. ELÄVÄN KIRJASTON JÄRJESTÄMINEN KOULUSSA

Elävän kirjaston toteuttamisen aikataulu ja esimerkki työnjaosta

A) ja B) Elävän kirjaston järjestäminen ja yhteistyökumppanit

C) Oppilaiden perehdyttäminen

Teema tutuksi

Oppilaiden perehdyttäminen Elävään kirjastoon

Kirjatoiveiden kerääminen

D) Käytännön logistiikka

E) Kirjojen rekrytoiminen

F) Tiedottaminen

G) Kirjojen perehdytys

H) Lainauskirja ja lainaukseen valmistautuminen

I) Elävä kirjasto

Oppilaiden purkukeskustelu

Kirjojen purkukeskustelu

J) Järjestäjien purku

K) Jälkityöstö koululla

L) Prosessin päätös: kiitoskirjeet

4. LINKKEJÄ JA VINKKEJÄ

5. LIITTEET

ESIPUHE

Elävä kirjasto Opettajan opas on suunnattu kaikille Elävän kirjaston järjestämisestä kiinnostuneille, joiden tarkoituksena on toteuttaa Elävä kirjasto koulussa. Opettajan oppaan ohjeet on koottu erityisesti yläkoulun opetussuunnitelmaa ja toimintaympäristöä ajatellen. Opas soveltuu myös alakoulussa, lukiossa ja ammattikoulussa toteutettavan Elävän kirjaston suunnitteluun, vaikkei oppaassa olekaan huomioitu näiden opetussuunnitelmia. Erityisesti alakouluissa toteutettavien Elävien kirjastojen kohdalla on tärkeää soveltaa oppaan ohjeita alakoulujen maailmaan sopiviksi.

Elävän kirjaston järjestäminen on antoisa, mutta myös aikaa ja henkilöresursseja vaativa prosessi. Menetelmän menestyksellä toteuttaminen vaatii koululta sitoutumista, ja lisäksi motivoituneen ja sitoutuneen järjestäjätiimin, jonka on mahdollista käyttää aikaa ja koulun muita resursseja, kuten tiloja, Elävän kirjaston toteuttamiseksi. Järjestäjätiimin muodostamisessa kannustamme hankkimaan koulun ulkopuolisia kumppaneita, kuten kunnan tai seurakunnan nuorisotyöntekijöitä, kansalaisjärjestöissä toimivia nuorisotyöntekijöitä ja eri alojen (esim. sosiaali- ja kasvatusalojen) opiskelijoita. Moniammatillisen työryhmän etuna ovat verkostot kirjojen rekrytoimisessa ja työn jakaminen. Opettajat voivat keskittyä oppilaiden perehdyttämiseen ja yhteistyökumppanit kirjojen rekrytoimiseen ja muiden järjestelyjen toteuttamiseen.

Opettajan opas täydentää vuonna 2005 ilmestynyttä Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirjaa (Abergel, Ronni et al. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto, 2005. Saatavilla myös
<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>), jossa kerrotaan tarkemmin itse Elävä kirjasto -menetelmästä ja sen järjestämisestä. Opettajan oppaan lisäksi jokaisen Elävän kirjaston järjestämistä suunnittelevan tulee tutustua myös Järjestäjän käsikirjaan.

Elävän kirjaston järjestäminen ja toteuttaminen on parhaillaan koulua yhdistävä, antoisa prosessi, jossa oppilaat saavat henkilökohtaisen oppimiskokemuksen ihmisarvon ja eri-

laisuuden kunnioittamisesta. Tämän kokemuksen saavuttaminen edellyttää oppilaan huolellista perehdyttämistä aiheeseen ja valmistamista elävän kirjan kohtaamiseen. Yhtä suuri painoarvo on sopivien ihmisten valitsemisella ja kouluttamisella eläviksi kirjoiksi. Työ kannattaa jakaa niin, että opettaja perehdyttää oppilaat ja yhteistyökumppani kirjat. **Tämä opas toimii oppilaiden perehdyttämisen tukena.** Kirjojen kouluttamisessa auttaa Järjestäjän käsikirja ja Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n tuottama Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketti (<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>).

Opettajan oppaan ohjeet on laadittu vuoden 2009 aikana. Taustalla on kaksi koeluentoista Elävää kirjastoa yläasteilla Helsingissä. Näiden kokemusten pohjalta on koostettu ohjeita tuleville Elävän kirjaston järjestäjille. Palautetta ja kehittämissuhteita otetaan edelleen vastaan. Ne voi osoittaa Allianssiin (elavakirjasto@list.alli.fi).

Oppaan laatijat toivottavat kaikille Elävän kirjaston järjestämisestä kiinnostuneille innostavia hetkiä oppaan ja Elävän kirjaston parissa!

Niina Liiman, Allianssin työssäoppija ja opiskelija, HUMAK ja Asta Rentola, Elävä kirjasto projektisihteeri, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry.

1. MIKÄ ON ELÄVÄ KIRJASTO?

Elävä kirjasto on toiminnallinen menetelmä, jonka avulla pyritään edistämään ihmisoi-
keuksien ja ihmisarvon kunnioittamista. Elävä kirjasto mahdollistaa kohtaamisia ja vuo-
rovaikutusta erilaisten ihmisten välillä, jotka eivät muuten välttämättä tapaa.

Elävä kirjasto on kuin tavallinen kirjasto, erona on vain se, että Elävän kirjaston kirjat ovat ihmisiä. Nämä ihmiset, elävät kirjat, kuuluvat erilaisiin vähemmistö- ja muihin ryhmiin, jotka kohtaavat syrjintää ja ennakkoluuloja. Elävässä kirjastossa lukija lainaa elävän kirjan, ihmisen, lyhyttä keskustelua varten.

Suomen ensimmäiset Elävät kirjastot koulussa järjestettiin alkuvuonna 2009. Koulussa järjestettävillä Elävillä kirjastoilla tarjotaan nuorille mahdollisuuksia tavata erilaisia ihmisiä turvallisessa kouluympäristössä.

2. ELÄVÄN KIRJASTON SOVELTUMINEN KOULUUN

Opetussuunnitelmasta taustatukea

Perusopetuksen opetussuunnitelma tukee ajatusta Elävän kirjaston järjestämisestä koulussa. Elävän kirjaston avulla voidaan toiminnallisesti läpikäydä ihmisoikeuksia, kohdata erilaisia ihmisiä, luoda elämyksiä sekä tarjota uudenlaisia työskentelytapoja. Elävän kirjaston avulla voidaan sisällyttää aihekokonaisuuksia ja niiden tavoitteita opetukseen.

Perusopetuksen arvopohja koostuu muun muassa ihmisoikeuksista, tasa-arvosta, demokratiasta sekä monikulttuurisuuden hyväksymisestä. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta ja yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. Opetuksessa huomioidaan suomalaisen kulttuurin monipuolistuminen ja sen avulla edistetään suvaitsevaisuutta sekä kulttuurien välistä ymmärrystä. Opetuksen avulla lisätään myös alueellista ja yksilöiden välistä tasa-arvoa. (Opetussuunnitelma 2004, 14.)

Opetussuunnitelman aihekokonaisuudet toteutuvat eri oppiaineissa niille luontevalla tavalla. Aihekokonaisuuksien tavoitteita on muun muassa väkivallattomuuden edistäminen, muihin kulttuureihin tutustuminen sekä kasvuympäristön luominen, joka tukee tasa-arvoisen ja suvaitsevaisen yhteisöllisyyden kehitystä. Keskeisiä sisältöjä aihekokonaisuuksissa ovat esimerkiksi oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, toisten huomioon ottaminen sekä monikulttuurisuus. (Emt. 38–29, 42.)

Eri oppiaineissa tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään itseään ja ihmisten erilaisuutta, rohkaista oppilasta tuomaan esille näkemyksiään perustellusti ja kommentoida muiden mielipiteitä rakentavasti (emt. 53, 200). Tavoitteena on myös, että oppilas osaa kunnioittaa ja arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä (emt. 207, 211.) Oppiai-

neiden keskeiset sisällöt koostuvan muun muassa itsetuntemuksesta, yksilöllisyydestä ja erilaisuudesta, erityyppisistä yhteisöistä, vähemmistö- ja osakulttuureista, ja tasa-arvosta (emt. 201, 228).

Muun muassa äidinkielessä, biologiassa, yhteiskuntaopissa ja terveystiedossa tavoitteiksi on kirjattu erilaisia arvoja ja taitoja, joita oppilas voi saavuttaa osallistuessaan Elävään kirjastoon ja kohtaamalla lainaustilanteessa erilaisia ihmisiä. Aihepiirejä voi käsitellä tunneilla jo ennen Elävää kirjastoa, ja itse keskustelu elävän kirjan kanssa on vain jäävuoren huippu. Lainaustilanne tukee oppilaan kehitystä rakentavaksi keskustelijaksi sen ohella, että keskustelu pyrkii synnyttämään uusia ajatuksia oppilaassa.

Kuvaamataidon opetuksen tavoitteena on oppilaiden ymmärryksen kehittyminen eri kulttuureista ja niiden välisestä vuorovaikutuksesta. Aihepiirit kytketään oppilaalle merkityksellisiin kokemuksiin. (Emt. 238, 236.) Elävän kirjaston jälkityöstöä voi siis tehdä myös kuvaamataidossa, sillä oppilaalle elävän kirjan lainaamisen voidaan ajatella olevan suuri ja tärkeä kokemus.

3. ELÄVÄN KIRJASTON JÄRJESTÄMINEN KOULUSSA

Seuraavien sivujen aikana Elävän kirjaston järjestäminen esitellään askel askeleelta ja ajallisessa järjestyksessä. Alla olevaan järjestämisen aikajanaan on listattu Elävän kirjaston toteuttamista edeltävät tehtävät, ja tulevat kappaleet rakentuvat kyseisten tehtävien ympärille. Aikajanassa tehtävät on jaoteltu niin, että koulun opettajat hoitavat tarvittavat toimenpiteet koululla, kun taas yhteistyökumppani hoitaa koulun ulkopuoliset ja muut käytännön järjestelyt. Aikajana on kuitenkin vain yksi esimerkki siitä, kuinka työnjaon voi tehdä. On järjestäjien keskinäisestä sopimuksesta kiinni, miten työnjako lopulta tehdään. Aikajana on siis sovellettavissa, mutta on tärkeää sopia etukäteen, kuka hoitaa mitä ja kuinka prosessi aikataulutetaan.

Elävän kirjaston järjestämiseen on hyvä varata noin kaksi kuukautta. Koulun puolelta työ voi alkaa jo aikaisemmin; Elävään kirjastoon sopivat teemat voivat kulkea opetuksessa mukana pitkin lukuvuotta.

Tukea järjestämiseen saat Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirjasta, Opettajan oppaasta, Järjestäjän materiaalipaketista, www.elavakirjasto.fi -sivuilta, oman alueesi alueluotsilta ja Allianssista.

Elävän kirjaston toteuttamisen aikataulu ja esimerkki työnjaosta

Koulun tehtävät, Yhteistyökumppanin tehtävät, Yhdessä hoidettavat tehtävät

Viikko 1:

A. **Idea** - tavoite ja kohderyhmä selväksi. Missä ja milloin Elävä kirjasto järjestetään?

Ketkä osallistuvat?

B. **Yhteistyökumppanien etsiminen** – millaisia yhteistyökumppaneita tarvitaan ja mihin rooliin? Vastuiden, työtehtävien ja resurssien jakaminen

C. **Oppilaiden perehdytys** – Elävään kirjastoon liittyviin teemoihin tutustuminen

Viikko 2:

B. **Yhteistyökumppanien etsiminen**

C. **Oppilaiden perehdytys** – oppilaiden perehdyttäminen Elävään kirjastoon

D. **Käytännön logistiikan suunnittelu** – mistä tilat kirjoille, lainauksille ja purkukusteluille? Miten järjestetään ruoat, matkat ja mahdollisesti majoitus vapaaehtoisille?

Viikko 3:

C. **Oppilaiden perehdytys** – kirjatoiveiden kerääminen

D. **Käytännön logistiikan suunnittelu**

E. **Kirjojen rekrytoiminen** - työnjako: kuka rekrytoi ketä? Mistä kirjoja voi rekrytoida? Millainen rekrytointiviesti laitetaan?

Viikko 4:

C. **Oppilaiden perehdytys** – Elävään kirjastoon ja siihen liittyviin teemoihin tutustuminen

D. **Käytännön logistiikan suunnittelu**

E. Kirjojen rekrytoiminen

F. Tiedottaminen – koulun sisällä osallistuville ja ulkopuolisille oppilaille ja opettajille. Medialle?

Viikot 5-6:

C. Oppilaiden perehdytys – Elävään kirjastoon ja siihen liittyviin teemoihin tutustuminen

E. Kirjojen rekrytoiminen – mitä kirjoja vielä puuttuu? Mitä täytyy ehdottomasti saada? Mitä viestiväyliä käytetään?

F. Tiedottaminen

Viikko 7:

C. Oppilaiden perehdytys – valmistautuminen lainaukseen. Oppilaat valitsevat lainattavat kirjat ja valmistelevat kysymyksiä.

G. Kaksi tuntia kestävä kirjojen perehdytys noin viikkoa ennen Elävää kirjastoa

H. Lainauskirjan laatiminen – ketkä oppilaat lainaavat ryhmässä ja minkä kirjan? Missä lainaustilassa?

Viikko 8:

I. Elävä kirjasto, avoinna noin 4 h / pv

Viikko 9:

J. Järjestäjien keskinäinen purku ja arviointi heti, tai viimeistään noin viikko Elävän kirjaston jälkeen

K. Jälkityöstö oppilaiden kanssa

L. Prosessin päätös: kiitoskirjeet

AIKA		Viikko 1	Viikko 2	Viikko 3	Viikko 4	Viikko 5 ja 6	Viikko 7	Viikko 8	Viikko 9
TOEUTTAJA	KOULU	C	C	C	C	C	C		K
	YHTEISTYÖ- KUMPPANI			E	E	E	G		L
	YHDESSÄ KOULUN JA YHTEISTYÖ- KUMPPANIN KANSSA	A B	B D	D	D F	F	H	I	J

Viikot **1**23456789

A JA B: ELÄVÄN KIRJASTON JÄRJESTÄMINEN JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

Elävän kirjaston järjestäminen ei käy käden käänteessä, vaan vaatii työtä. Työtaakkaa helpottamaan on hyvä etsiä jo varhaisessa vaiheessa yhteistyökumppaneita, jolloin tehtäviä, työtunteja ja taloudellisia kuluja voi jakaa. Yhteistyökumppaneita voi kysellä koulun jo olemassa olevista verkostoista ja esimerkiksi nuorisotoimesta, seurakunnan nuorisotyöstä, oman koulun oppilaskunnasta tai tutor-oppilaista. Erilaiset järjestöt ovat erityisen varteenotettavia yhteistyökumppaneita. Allianssin sivuilla voit tutustua valtakunnallisiin nuorisojärjestöihin. Oma aktiivisuus kannattaa!

Kaikki lähtee liikkeelle ideasta. Elävän kirjaston järjestäjien tukena on Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirja, Järjestäjän materiaalipaketti ja tämä Opettajan opas. Kaikkien mukana olevien opettajien ja yhteistyökumppanien on tutustuttava menetelmän perusperiaatteisiin, taustaan ja arvoihin. On tärkeää, että sekä järjestävä koulu, että jokainen yhteistyökumppani tutustuu sekä Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirjaan että Opettajan oppaaseen.

Kun metodiin on tutustuttu, on aika pohtia kirjastolle asetettavat tavoitteet ja toteuttamisen raamit:

- Miksi haluamme järjestää Elävän kirjaston? Onko koulussa jotain tiettyjä ongelmia, joihin pyrimme vastaamaan menetelmän avulla?
- Mille kohderyhmälle järjestämme Elävän kirjaston?
- Missä ja milloin Elävä kirjasto järjestetään? Mikä on tapahtuman suunnittelun ja toteuttamisen aikataulu?
- Ketkä kaikki ovat mukana järjestelyissä? Työnjako - kuka hoitaa mitäkin? Millaista sitoutumista Elävän kirjaston toteuttaminen vaatii koko koululta ja mukana olevilta opettajilta?
- Mitä Elävällä kirjastolla halutaan antaa oppilaille? Millaisia oppimistavoitteita Elävään kirjastoon osallistumiselle halutaan asettaa?

Vaikka jokaiselle kirjastolle voidaan asettaa omia tavoitteita, metodin yleisten tavoitteiden on kuljettava taustalla koko ajan. Nämä tavoitteet ovat **ennakkoluulojen purkaminen ja erilaisuuden ymmärtämisen lisääminen, sekä moninaisuuden, ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamisen edistäminen.**

Kohderyhmän rajaaminen on hyvä tehdä varhaisessa vaiheessa. Osallistuvatko kaikki oppilaat vai rajataanko osallistujat esimerkiksi tiettyyn ikäluokkaan? Oppilaat voivat lainata kirjan noin 2-4 hengen ryhmissä, jolloin kaikki saavat suunvuoron, mutta kenenkään ei tarvitse olla tilanteessa yksin. Montako kirjaa tarvitaan, jos kaikki oppilaat osallistuvat? Kuinka monta tuntia on käytettävissä? Minkä kokoisia lainausryhmiä muodostetaan? Tässä esimerkki:

- oppilaita on **240**
- Elävä kirjasto on avoinna **neljän tunnin ajan** ($240 \div 4 = 60$) ja
- **laina-aika on yksi oppitunti** (45 minuuttia)
- yhden tunnin aikana tulevat lainaajat ovat kolmen hengen ryhmissä ($60 \div 3 = 20$)

Tarvitaan siis **20 kirjaa**. Osallistuvien oppilaiden kokonaismäärä kannattaa rajata mieluummin mahdollisimman pieneksi, ja järjestää tapahtuma huolellisella perehdyttämällä ja purkamisella, kuin laajalla osanottajajoukolla ja pinnallisella tutustumisella aiheeseen.

Aikataulutus. Ennen kuin kirjojen rekrytoiminen voi alkaa, on sovittava kaikille järjestäjille sopiva päivämäärä ja kellonaika sekä Elävälle kirjastolle että kirjojen perehdytykselle. Heti alkuun on hyvä sopia myös muutama suunnittelupäivä, jolloin koko työryhmä tapaa ja käy yhdessä läpi, miten suunnittelu etenee. Päivämäärät oppilaiden perehdyttämiselle on myös hyvä sopia mahdollisimman pian.

Viikot 123456789

C: OPPILAIKEN PEREHDYTTÄMINEN

On opettajien omasta aktiivisuudesta ja mielenkiinnosta kiinni, kuinka tehokkaasti aihepiiriä hyödynnetään oppitunneilla ennen Elävää kirjastoa. Elävä kirjasto ei juuri tarvitse erillisiä tunteja, vaan monesti aiheet voi integroida muuhun opetukseen ja käsiteltäviin aiheisiin (kts. kpl 2 Elävän kirjaston soveltuminen kouluun). **Opettajan tehtävänä on oppilaiden perusteellinen tutustuttaminen aihepiiriin. Opettajan valmistaa oppilaita henkisesti tulevaan kohtaamiseen elävän kirjan kanssa.** Oppilaille tilanne saattaa olla yllättävänkin jännittävä, ja tuota jännitystä lievittää hyvä perehdytys.

Harjoitteita ja toiminnallisia menetelmiä voi käyttää opettajan oman harkinnan mukaisesti. Ryhmän tunteva opettaja tietää itse parhaiten, millainen lähestymistapa omalle ryhmälle sopii. Lisäksi oppilaille on hyvä kertoa, miten Elävä kirjasto vaikuttaa koulutyöhön ja mahdollisesti arvosanoihin.

Elävään kirjastoon liittyviin teemoihin tutustuminen

Elävästä kirjastosta voi luoda heti ensimmäisestä tunnista lähtien mielenkiintoisen ja toiminnallisen oppimiskokemuksen. Aivan aluksi on hyvä avata menetelmään liittyviä peruskäsitteitä. Oppilaiden kanssa voidaan pohtia, esimerkiksi

- Mitä on erilaisuus ja syrjintä?
- Mitä eri vähemmistöjä on olemassa?

- Mitä ovat ennakkoluulot ja mistä ne syntyvät?

Tehtävä 1.

Oppilaat kirjoittavat tarralapuulle niin monta eri otsikkoa, kuin keksivät aiheesta ”ihminen, joka kohtaa syrjintää”. Laput tuodaan taululle ja käydään yhdessä läpi. Millä perusteella (miksi) nämä ihmiset kohtaavat syrjintää? Löytyykö perusteista esimerkiksi ikä, sukupuoli, kieli, kansallisuus, ulkonäkö, toimintakyky tai seksuaalinen suuntautuminen? Onko mukana otsikoita, jotka ovat vähemmistöjä, mutta eivät silti kohtaa syrjintää tai ennakkoluuloja? Haasta oppilaat pohtimaan käsitettä ”vähemmistö” ja ihmisten ryhmitelyä eri otsikoiden alle. Voiko joku kuulua useampaan vähemmistöön? Ovatko samaan ryhmään kuuluvat yksilöt keskenään samanlaisia? Millä tavalla oppilaat itse määrittelevät itsensä? Miksi ihmisiä ylipäätään kategorisoidaan ja ryhmitellään?

Tehtävä 2.

Anna oppilaille tehtäväksi pohtia, millä tavalla kukin itse on erilainen. Erilaisuutta voi pohtia aluksi sukupuolen, iän, asuinpaikan ja harrastusten kautta. Millä tavalla olen erilainen tässä luokassa? Entä tässä yhteiskunnassa? Entä jos muuttaisin yhtäkkiä toiselle puolelle maailmaa? Voit todeta, että erilaisuuden käsite on suhteellinen. Kaikki ovat jollakin tavalla erilaisia riippuen siitä, missä kontekstissa erilaisuutta tarkastelee. Voitte myös pohtia, mikä teissä - erilaisuuksista huolimatta - on samanlaista keskenänne.

Kappaleessa 4 on lisää vinkkejä menetelmäoppaista, joista löytyy toiminnallisia harjoitteita aiheen käsittelyyn.

Oppilaiden perehdyttäminen Elävään kirjastoon

Kun peruskäsitteitä on käyty läpi, on aika perehdyttää oppilaat Elävän kirjaston pariin. Oppilaille on esiteltävä selkeästi, **mikä Elävä kirjasto on, miten se toimii, keitä kirjat ovat** ja miten se tulee vaikuttamaan oppilaiden koulutyöhön. Taustatietoa saat Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirjasta ja www.elavakirjasto.fi -sivuilta.

Elävän kirjaston säännöt ja lainaustilanteen voi havainnollistaa lyhyiden demonstraatioiden kautta. Demojen toteuttamiseen tarvitaan kolme opettajaa tai järjestäjää. Kaksi opettajaa esittää Elävän kirjaston kirjaa ja lukijaa, yksi opettaja toimii kertojana. Demot voi esittää samanaikaisesti useammalle luokalle, mutta keskustelu pienemmissä, tutuissa ryhmissä voi olla hedelmällisempää.

Kertoja aloittaa esittelemällä hahmot ja tilanteen. Lukijana on 9. luokan oppilas, joka aikoo mennä isona armeijaan. Kirjana on aseistakieltäytyjä. Henkilöt ovat Elävässä kirjastossa, ja meneillään on lainauskeskustelu. Kertoja ohjeistaa, että aina kun oppilaat huomaavat jotain sopimatonta tai outoa keskustelussa, he nostavat käden pystyyn, jolloin kertoja pysäyttää tapahtuman, ja oppilaat saavat kertoa mielipiteensä siitä, mikä meni vikaan.

Ensimmäinen demo kuvaa lainaustilannetta, jossa lukija käyttäytyy Elävän kirjaston sääntöjen vastaisesti. Lukija voi esimerkiksi haukkua kirjaa tai todeta, että hänen maailmankatsomuksensa on mahdoton. Jos oppilaat eivät pysäytä demoa, kertoja pysäyttää keskustelun sopivan ajan kuluttua ja kysyy oppilailta, miltä tilanne oppilaiden mielestä vaikuttaa, ja meneekö keskustelu Elävän kirjaston sääntöjen mukaan. Miten oppilaat muuttaisivat lukijan tai kirjan käytöstä? Mitä Elävän kirjaston sääntöjä lukija rikkoo? Miten kirja voisi tässä tilanteessa toimia? Miten lukija voisi toimia, jos kuitenkin haluaa esittää omankin mielipiteensä asiasta, mutta Elävän kirjaston sääntöjä kunnioittaen?

Toinen demo kuvaa lainaustilannetta, jossa kirja käyttäytyy huonosti. Kirja ei voi suvaita lukijan halua mennä armeijaan ja yrittää käännäyttää lukijaa ajattelemaan haluamallaan tavalla, eli valitsemaan armeijan sijasta siviilipalveluksen tai totaalikieltäytymisen. Kertoja johdattaa keskustelua samaan tapaan kuin ensimmäisessäkin demossa.

Kolmas demo on keskustelu, jossa hiljaisesta hetkestä ei päästä yli. Kertoja kysyy oppilailta, mitä heidän mielestään tällaisessa tilanteessa voisi tehdä. Kertoja kertoo, että hiljaiset hetket ovat ok. Niiden aikana voi miettiä seuraavaa kysymystä tai olla vaan. Kirjat koulutetaan, ja yleensä niillä on paljon kerrottavaa itsestään, vaikka lukijalta ei tulisikaan kysymyksiä. Oppilaat pääsevät myös valmistautumaan lainaukseen ja tekemään kysymyksiä kirjalle etukäteen.

Neljäs demo on antoisa ja mukava, sääntöjen mukainen lainaustilanne, jossa lukija ja kirja uppoutuvat mielenkiintoiseen keskusteluun. Lukija kyselee kirjalta aseistakieltäytymisestä, ja kirja vastaa. Kirja voi myös esittää kysymyksiä lukijalle. Lukija voi kertoa, että aikoo itse mennä armeijaan. Kirja ja lukija kunnioittavat toistensa maailmankatsomusta ja valintoja.

Näiden demojen avulla on tarkoitus löytää **Elävän kirjaston säännöt**. Kertoja kirjoittaa ne taululle sitä mukaa kun ne nousevat oppilaiden kanssa käydyistä keskusteluista.

Elävän kirjaston säännöt:

- Lainaaminen perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen.
- Lainaajan tulee palauttaa kirja samassa henkisessä ja fyysisessä kunnossa kuin hän on tämän lainannut.
- Kirja tai lukija voi lopettaa lainan kesken, jos kokee tulevansa loukatuksi.

Kirjatoiveiden kerääminen

Perehdytyksen yhteydessä oppilailta kerätään kirjatoiveet, jotta kirjojen rekrytoiminen voi alkaa.

Kun Elävä kirjasto on käsitteenä ja toiminnaltaan tuttu, kerätään kirjatoiveet. Kukin oppilas kirjaa itsenäisesti ylös paperille erilaisia kirjaotsikoita, joita haluaisi lainata Elävästä kirjastosta. Oppilaille voi antaa mahdollisuuden esittää useampia toiveita kuin vain yhden, mutta rajaton määrä toiveita ei välttämättä pistä oppilaita pohtimaan, millaisia kirjoja todella haluaisivat tavata. **Ohjeeksi voi antaa, että kirjat ovat ihmisiä, jotka kohtaavat ennakkoluuloja, syrjintää, stereotyyppioita ja rasismia.** Kirjat voivat siis olla esimerkiksi eri vähemmistöjen edustajia; kulttuurin, uskonnon, aatteen, ideologian, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen tai ulkonäön takia. Sen lisäksi kirjat voivat olla esimerkiksi ennakkoluuloja kohtaavien ammattikuntien tai harrastusten edustajia.

Jos oppilaat eivät saa aiheesta kiinni, tai heidän on vaikea keksiä kirjaehdotuksia, voit antaa muutamia esimerkkejä kirjaotsikoista: liikuntavammainen, kurdi, turvapaikanhakija, feministi, totaalikieltäytyjä, syömishäiriöstä parantunut, homo, transsukupuolinen, poliisi, ylipainoinen, syövästä parantunut, entinen vanki, muslimi, kuuro. Valmiita esimerkkejä ei kannata antaa heti, vaan antaa oppilaiden ensin miettiä itse.

Kirjatoiveiden keräämisen jälkeen on opettajien ja järjestäjien tehtävä käydä lista läpi ja poistaa mahdottomat toiveet. Mahdottomia ovat esimerkiksi julkisuuden henkilöt tai Elävän kirjaston ideaan sopimattomat (esimerkiksi murhaaja). Kirjoja eivät voi myöskään olla sellaisten ryhmien edustajat, jotka aktiivisesti toimivat Elävän kirjaston periaatteiden vastaisesti, kuten rasisti, tai henkilöt, joilla on jokin mielenterveydellinen tai riippuvuutta luova ongelma, kuten huumeidenkäyttäjä. Jos jotkin kirjaotsikot herättävät järjestäjät pohtimaan, sopiiko kirjaotsikko Elävään kirjastoon, voit kysyä Allianssista mielipidettä.

Viikot 123456789

D: KÄYTÄNNÖN LOGISTIIKKA

Varaa Elävän kirjaston vaatimat tilat ajoissa. Tilatarpeisiin kuuluu

- **Kirjojen taukotila,** ”kirjahylly”. Tila, jossa kirjat saavat rauhassa pitää taukoa, purkaa ajatuksiaan lainauksista ja odottaa uutta lainausta. Kirjat voivat olla esim. koulun kirjastossa tai tyhjässä luokassa.
- **Lukupaikat.** Jokaiselle lainaajaryhmälle tarvitaan rauhallinen tila, jossa toinen ryhmä ei ole liian lähellä ja jonne koulun muut oppilaat tai henkilökunta eivät pääse kesken lainauksen. Ihanteellisinta olisi, että lainaamiset tapahtuisivat suljetuissa luokissa. Käytännössä tätä on kuitenkin vaikea toteuttaa, joten koulun muut tilat, kuten liikuntasali, juhlasali ja ruokala kannattaa varata lainaustiloiksi. Isoon tilaan voi sijoittaa useamman lainausryhmän, eri puolille salia.
- **Tila oppilaiden purkukeskustelulle.** Esimerkiksi luokkahuone, johon mahtuu vaikkapa 30 kirjan lainannutta oppilasta kerrallaan.

Jos kyse on yhden päivän tapahtumasta ja kirjat tulevat lähialueilta, ei kirjojen majoituksesta tarvitse huolehtia. On kuitenkin kohteliasta tarjota kirjoille ruoka päivän aikana (esimerkiksi koulun omasta ruokalasta), jolloin on hyvissä ajoin selvitettävä kirjojen allergiat ja erityisruokavaliot ja ruokalan mahdollisuudet toteuttaa ne. Myös pientä välipalaa on hyvä varata tarjolle, kuten juotavaa, keksiä, kahvia ja hedelmiä. Jos järjestäjien budjetti sallii, voi vapaaehtoisten (kirjojen ja kirjastonhoitajien) matkakulut korvata. Matkakulujen korvaaminen on usein kynnyskysymys kirjojen osallistumiselle.

Viikot 123456789

E: KIRJOJEN REKRYTOIMINEN

Elävien kirjojen rekrytoiminen on haastavaa puuhaa, joka vie aikaa. Allianssin ylläpitämä Elävä kirjasto -sähköpostilista on hyvä keino saada viesti noin 500:lle eri puolilla Suomea toimivalle, enemmän tai vähemmän aktiiviselle Elävä kirjasto -toimijalle. Viestin listalle saa lähettämällä sen osoitteeseen elavakirjasto@list.alli.fi. Ohjeita elävien kirjojen rekrytointiin löytyy Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketista. Vinkkejä saat myös oman alueesi alueluotsilta. Omat tutut ja tuttujen kontaktit kannattaa hyödyntää. Soittelemalla ja laittamalla viestiä oman alueen kansalaisjärjestöihin, esimerkiksi eri vähemmistöryhmiä edustaviin järjestöihin, saa viestin kulkemaan eteenpäin mahdollisille kiinnostuneille. Aloita kirjojen rekrytointi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kirjalta vaadittavia ominaisuuksia:

- halu, kokemus ja kyky jakaa kokemuksia kirjaotsikostaan
- kokemus nuorten kohtaamisesta ja nuorille puhumisesta.

Järjestäjän vastuulla on varmistaa, että kirja sopii Elävään kirjastoon. Ole siis henkilökohtaisesti yhteydessä jokaiseen kirjaan ennen perehdytystä, esimerkiksi puhelimitse. Jos rekrytoinnin kanssa tulee ongelmia tai kysymyksiä, ota yhteyttä oman alueen alueluotsiin tai Allianssiin.

Viikot 123456789

F: TIEDOTTAMINEN

Elävästä kirjastosta on hyvä tiedottaa koulun sisällä myös niille oppilaille, jotka eivät osallistu Elävään kirjastoon. Tämä hoituu kätevästi vaikkapa aamunavauksessa. Opettajakuntaa on hyvä informoida jo hyvissä ajoin. Ole valmis vastaamaan kysymyksiin, ja näytä omalla innostuneella otteellasi, että uskot Elävän kirjaston tuomiin mahdollisuuksiin.

Järjestäjien omassa harkinnassa on, tiedotetaanko koteihin Elävän kirjaston järjestämisestä. Elävään kirjastoon osallistumiselle ei tarvitse pyytää oppilaiden vanhempien lupaa. On myös pohdittava, tiedotetaanko mediaa tapahtumasta ja pyritäänkö näin saamaan näkyvyyttä ja mahdollisia median edustajia koululle. Jos järjestäjät haluavat mediaa paikalle, on sekä oppilaiden että kirjojen kuvaus- ja haastatteluluvat hankittava hyvissä ajoin. Yksi järjestäjistä toimii mediavastaavana, joka tietää, ketä saa kuvata ja haastatella. Mediavastaava ohjaa toimittajat haastatteluluvan antaneille.

Viikko 123456789

G: KIRJOJEN PEREHDYTYKSEN

Kirjojen perehdytys järjestetään noin viikko ennen Elävää kirjastoa. Kirjojen perehdytyksen voi hoitaa opettaja, yhteistyökumppani tai tarvittaessa Elävä kirjasto alueluotsi.

Perehdytyksessä käydään läpi

- mikä on Elävä kirjasto,
- keitä kirjat ovat ja mikä rooli heillä on Elävässä kirjastossa,
- keitä kirjastonhoitajat ovat ja mitä he tekevät,
- keitä lainaajat ovat,
- Elävän kirjaston säännöt ja
- Elävä kirjasto -päivän rakenne.
- Lisäksi perehdytyksessä voidaan tehdä kirjaesittely jokaisesta kirjasta.

Lisää tietoa ja materiaalia kirjojen perehdytykseen löytyy Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketista ja www.elavakirjasto.fi -sivuilta.

Kirjojen perehdytyksessä kannattaa varata aikaa kouluympäristöä koskeviin kysymyksiin. Elävä kirjasto ja erityisesti nuorten kohtaaminen saattaa jännittää kirjoja. Kirjoille on hyvä kertoa, miten Elävää kirjastoa on pohjustettu ja oppilaita perehdytetty koululla, sekä kertoa avoimesti, millaisia odotuksia oppilailta on. Yhdessä voidaan myös miettiä, millaista on olla elävä kirja yläasteella ja mihin kaikkeen on hyvä varautua. Jos kirjojen joukossa on henkilöitä, jotka ovat toimineet aiemmin kirjoina koululla, voi heitä pyytää jakamaan omia kokemuksiaan.

Koululla oppilaat yleensä lainaavat kirjan pienessä ryhmässä. Kirjan tulisi huomioida kaikki ryhmän jäsenet tasapuolisesti ja kannustaa myös hiljaisia osallistumaan keskusteluun, mutta painostamatta. Jos ryhmässä esitetään intiimejä tai henkilökohtaisia kysymyksiä, joihin vastaaminen saattaa järkyttää joitakin lukijoita, on tärkeää, ettei kirja vastaa mihinkään kysymykseen ilman jokaisen lukijan halua kuulla vastausta. Tämä vaatii kirjalta herkkyyttä tarkkailla lukijoita ja tunnistaa lukijoiden tunnetiloja.

Kirjastonhoitajina voi toimia kuka tahansa halukas. Uuden toimijan pitää perehtyä Elävä kirjasto -menetelmään ja kirjastonhoitajan työnkuvaan. Kirjastonhoitajaksi voi pyytää työryhmän ulkopuolisen henkilön, joka on toiminut kirjastonhoitajana ennenkin. Kirjastonhoitajan tehtävänä on huolehtia kirjoista, lainauksista ja purkukeskusteluista Elävä kirjasto -päivän aikana. Lisätietoa kirjastonhoitajien työnkuvasta löytyy Elävän kirjaston nettisivuilta (www.elavakirjasto.fi) ja Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketista.

Viikko 123456789

H: LAINAUSKIRJA JA LAINAUKSEEN VALMISTAUTUMINEN

Varmistuneista kirjoista tehdään lainauskirja. Oppilaille esitellään lista varmistuneista kirjoista. Kukin oppilas valitsee itsenäisesti kirjoista kolme, jotka haluaisi lainata, ja laittaa ne järjestykseen. Ensimmäinen toive on mieluisin, toinen ja kolmas toive ovat

siltä varalta, ettei ensimmäistä toivetta voida toteuttaa. Näin voi käydä, jos sama kirja-toive toistuu useassa lapussa, eikä sitä pystytä tarjoamaan jokaiselle ryhmälle. Lapulle oppilas kirjoittaa myös nimensä ja luokkansa. Esimerkki kirjatoivelapusta:

Miia V. 9 B

- 1) Lesbo
- 2) Liikuntavammainen
- 3) Muslimi

Toiveiden perusteella muodostetaan 2-4 hengen lainausryhmät jokaiselle kirjalle pyörittelemällä ryhmät ja toiveet mahdollisimman tasapuolisesti niin, että mahdollisimman moni saisi lainaksi ykköstoiveensa. Opettajan tulisi olla mukana ryhmien muodostamisessa, jotta samaan ryhmään tulisi toistensa kanssa keskenään toimeen tulevia oppilaita. Kun ryhmät ovat valmiita, ne esitellään oppilaille, jolloin oppilaat saavat tietää, mitkä kirjat saivat lainattavakseen. Ryhmät kannattaa muodostaa saman luokan oppilaista. Jos eri luokkien oppilaat ovat keskenään tuttuja, voi ryhmiä rakentaa myös luokkarajojen yli.

Seuraavassa kuvitteellisen Elävä kirjasto -tapahtuman lainauskirja, jossa kirjoja on paikalla 8 ja lainaajina koulun kaikki yhdeksäsluokkalaiset. Lainauskirja sisältää myös lainaustilat. Tulosta oma lainauskirjasi isokokoisena ja kiinnitä seinälle, jotta oppilaat voivat tarkistaa siitä omat tietonsa.

KLO	ANAR-KISTI	HIN-DU	HOMO	KRISTIT-TY	KOULU-KIUSATTU	LIIKUNTA-VAMMAI-NEN	PASI-FISTI	TRANS-SUKU-PUO-LINEN NAI-NEN
10:00–10:45	Lauri, Essi (9C) C314	Satu, Heidi, Laura (9C) KIR-JAS-TO	Jere, Jussi, Nico (9C) RUOKALA	Samuel, Elisabet, Liisi (9C) C303	Sofia, Aleks (9C) RUOKALA		Martti, Onni (9C) KIR-JASTO	Kaisa, Vappu, Juho (9C) RUOKALA
11:00–11:45	Cecilia, Nesima, Olli (9A) RUOKA-LA	Johan, Kristiina (9A) C303	Antero, Tapio (9A) KIRJASTO		Aino, Leena (9A) C 304	Annica, Jasmin, Marjut (9A) RUOKALA	Pyry, Joakim, Henna (9A) C314	Jere, Selma, Sonja (9A) KIR-JASTO
11:45–12:30	LOUNAS							
12:30–13:15	Teemu, Katri, Anthon (9B) C315	Mirko, Anssi, Julia (9B) KIR-JAS-TO	Anni, Tuire, Jukka (9B) C305	Miira, Tuuva (9B) KIRJAS-TO	Karoliina, Daniel, Henrik (9B) RUOKALA	Lisbet, Andrea (9B) C314	Heikki, Samuli (9B) RUOKALA	Teppo, Seija (9B) RUOKALA
13:30–14:15	Reija, Pekka (9D) AUDI-TORIO	Emma, Kii, Jan (9D) RUOKALA	Teuvo, Riku S. (9D) C301	Maija, Katy (9D) RUOKA-LA	Riku J., Matias, Hanne (9D) AUDITO-RIO	Roni, Elias, Kauko (9D) C315	Gabriel, Antti (9D) C304	Jonne, Mirka (9D) KIR-JASTO

Kirjat eivät istu valmiina odottamassa oppilaita koko päivää samassa luokassa. Oppilaat hakevat kirjan ”kirjahyllystä” ja ryhmä menee yhdessä valittuun lainaustilaan. Jos kirjalle ei löydy lainaa joka tunniksi, voi kirjalle ehdottaa niin sanottua luokkalainaa. Jos esimerkiksi Elävään kirjastoon osallistumattomien oppilaiden opettaja haluaa, voi hän kutsua kirjan kertomaan itsestään koko luokalle. Kirjalta on toki kysyttävä tähän ensin lupa. Luokkalaina ei ole ollenkaan sama asia, kuin elävän kirjan lainaaminen pienryhmässä, mutta jottei kirjalle jäisi tyhjiä hyppytunteja, voi luokkalainaa ehdottaa.

Kysymysten valmistelu ennen Elävää kirjastoa on osoittautunut yhdeksi onnistumisen avaintekijäksi. Oppilaille on hyvä antaa aikaa pohtia tunnilla etukäteen kysy-

myksiä kirjalle. Jos kirjaotsikko on vieraampi, voivat oppilaat myös hakea tietoa kirjasta netistä ja medioista. Tämä edesauttaa sitä, ettei suurin osa laina-ajasta kulu siihen, että kirja selventää kirjaotsikkoaan oppilaille. Kerätyt ennakkotiedot tulevat haastetuiksi, ja oppilaat voivat jälkikäteen vertailla mediassa ja netissä annettua tietoa kirjan itsensä antamaan tietoon.

Juuri ennen Elävää kirjastoa palauttakaa oppilaiden kanssa mieleen Elävän kirjaston säännöt ja se, miten kirjojen kanssa tulee käyttäytyä.

Viikko 123456789

I: ELÄVÄ KIRJASTO

Elävä kirjasto -päivän kulku (esimerkki):

- 9.00-10.00 Kirjat saapuvat koululle, yhteinen aloituskeskustelu kirjojen ja kirjastonhoitajien kesken. Yhteisessä aloituksessa käydään läpi muun muassa päivän kulku ja käytännön asiat.
- 10.00-10.45 Ensimmäinen luokka saapuu kirjastoon lainaamaan kirjansa.
- 10.45-11.00 Tauko
- 11.00-11.45 Toinen luokka lainaa kirjat, ensimmäinen luokka on purkukeskustelussa.
- 11.45-12.15 Lounas
- 12.15-13.00 Kolmas luokka lainaa kirjat, toinen luokka on purkukeskustelussa.
- 13.00-13.15 Tauko
- 13.15-14.00 Neljäs luokka lainaa kirjat, kolmas luokka on purkukeskustelussa.
- 14.00-15.00 Kirjojen purkukeskustelu, neljäs luokka on purkukeskustelussa.
- 15.00 Elävä kirjasto -päivä päättyy.

Aikataulu kannattaa synkronisoida koulun muuhun rytmiin.

Oppilaat saapuvat ryhminä ”kirjahyllylle” omalla lainausajallaan, jonka näkevät esillä olevasta lainauskirjasta. Kirjastonhoitajat ottavat heidät vastaan ja oppilaat täyttävät kirjastokortin. Tämän jälkeen kirjastonhoitaja hakee kirjan taukotilasta, ”kirjahyllystä”, joka on tarkoitettu vain kirjastonhoitajien ja kirjojen käyttöön. Oppilaat ja kirja toimitte-

taan heille varattuun lukutilaan, ja muistutetaan Elävän kirjaston säännöistä. Laina-aika on 45 minuuttia, jonka jälkeen oppilaat palauttavat kirjan takaisin kirjastonhoitajan luo. Elävän kirjaston aikana opettajan rooli muuttuu. Opettaja ei enää toimi henkilönä, joka esittelee aihepiiriä, vaan siirtyy joko kirjastonhoitajaksi tai taustalle kannustamaan ja luomaan hyvää henkeä. On tärkeää, että opettaja, tuttu ja turvallinen kasvo, näkyy silloin tällöin. Opettaja kannustaa oppilaita lainaustilanteeseen ja tiedustelee lainan jälkeen ensimmäisiä tunnelmia.

Opettajaa tarvitaan kirjastopäivän aikana myös avaamaan ovia lainaustiloihin. Käytännön kokemus on osoittanut, että mikäli avaimia liikenee muutamalle muullekin kirjastonhoitajalle tai useampi opettaja pystyy johdattamaan ryhmiä lainaustiloihin, pääsevät lainat alkamaan nopeammin.

Elävä kirjasto -päivän aikana yhteistyökumppaneista tulee kirjastonhoitajia, jotka huolehtivat lainauksista (eli antavat oikean kirjan oikealle ryhmälle lainaan), pitävät huolta kirjoista ja ohjaavat keskustelua kirjojen kanssa ennen Elävän kirjaston aukeamista, sekä ohjaavat kirjojen ja oppilaiden purkukeskustelut.

Oppilaat osallistuvat lainansa jälkeen purkukeskusteluun. Oppilaiden purkukeskustelut voi vetää opettaja tai yhteistyökumppani. Olisi hyvä, jos yhteistyökumppani(t) pääsisivät käymään koululla ennen Elävää kirjastoa, esimerkiksi perehdytysten yhteydessä esittäytymässä oppilaille, jotta tulisivat tutuiksi. Purkukeskustelu järjestetään isommalla porukalla, esim. noin 30 oppilaan ryhmissä. Purkukeskustelu on tärkeä järjestää, jotta oppilaat saavat heti lainan jälkeen mahdollisuuden tuoda omia tuntemuksiaan esiin. Purkukeskustelujen kautta järjestäjät saavat myös tietoa siitä, millä lailla Elävä kirjasto on oppilaisiin vaikuttanut. Liitteenä on myös oppilaiden palautelomake (liite 3), jonka kukin oppilas täyttää nimettömänä. Seuraavassa esimerkki oppilaiden purkukeskustelusta.

Oppilaiden purkukeskustelu

Siirrä pulpetit syrjään ja aseta tuolit ringiin, jotta jokainen voi nähdä toisensa.

1) Virittäytyminen (10 min. + 10 min.) - tarvitset A3 -papereita ja tusseja.

Pöydille levitetään isoja papereita, joissa on valmiiksi otsikko. Oppilaat saavat kiertää ja kirjoittaa mietteitään papereihin. Otsikkoja voi olla esimerkiksi

- mitä uutta opit tänään?
- mikä oli parasta lainauksessa?
- millainen Elävä kirjasto oli kokemuksena?
- millainen lainaus oli?
- mitä jäit kaipaamaan lainaustilanteessa?
- olisiko sinut voinut valmistaa paremmin elävän kirjan lainaamiseksi?
- jäikö jotain kysymättä kirjalta?
- miten ryhmänne toimi lainaustilanteessa? saiko kaikki suunvuoron?

Palataan tuoleille, ja jokainen saa vuorollaan kertoa, minkä kirjan lainasi ja miltä lainaus tuntui. Tämän jälkeen virittäytymisen tuotokset käydään läpi lukemalla ne ääneen. Jos papereista nousee esille jotain erityistä, käydään kohta tarkemmin läpi.

2) Keskustelu (20 min.)

Purussa voidaan käydä myös vapaamuotoista keskustelua Elävä kirjasto -päivästä ja kirjan lainaamisesta. Tässä muutamia ehdotuksia purkukysymyksiksi:

- Oliko tämä ensimmäinen kerta Elävässä kirjastossa?
- Minkä kirjan lainasit? Mitä tiesit kirjaotsikosta ennen Elävää kirjastoa? Muutuiko tuo mielikuva jotenkin?
- Miltä tuntui lainata keskustelukumppaniksi tuntematon ihminen?
- Miten keskustelu meni? Jännittikö lukijoita? Miten kirja käyttäytyi lainaustilanteessa? Saiko jokainen suunvuoron? Oliko ryhmä sopivan kokoinen? Oliko laina-aika sopivan mittainen?
- Uskalsitko kysyä mitä halusit? Saitko vastauksia kysymyksiisi? Jäikö jotain kysymättä? Oliko jotain mitä et olisi halunnut kuulla?
- Mitä opit lainaamastasi henkilöstä?
- Kohtaatko arkipäivässäsi erilaisia ihmisiä? Miten koulussa suhtaudutaan erilaisuuteen? Voiko erilaisuus olla voimavara? Mitä sana ”moninaisuus” tuo sinulle mieleen?

- Mikä on mielestäsi Elävän kirjaston idea? Haluaisitko lainata elävän kirjan joskus toistekin? Minkä kirjan haluaisit vielä lainata?
- Arvosana (4-10) päivälle?
- Mikä oli parasta päivässä? Mikä huonointa/ikävintä? Miksi?
- Minkä pitäisi olla ensi kerralla toisin?

3) Mielopidejana (20 min.)

Jos luokka ei innostu keskustelemaan, voi erilaisin toiminnallisin menetelmin virittää keskustelua ja mielipiteitä esiin. Siirrä pulpetteja hieman syrjään. ”Piirrä” kuvitteellinen jana luokkahuoneen päästä toiseen päähän. Jana on mielipidejana, jonka toisessa päässä on täysin samaa mieltä ja toisessa päässä täysin eri mieltä. Oppilaat asettuvat janalle siihen kohtaan, mitä mieltä ovat kustakin väittämästä.

Oppilaat voivat myös asettua riviin, ja ottaa askeleen eteenpäin jos ovat samaa mieltä, ja taaksepäin jos eri mieltä.

Väittämiä (voit keksiä itse lisää):

- elävän kirjan lainaaminen oli kivempaa kuin normaali koulupäivä
- opin uusia asioita lainatessani elävän kirjan
- kirja oli erilainen, kuin olin odottanut
- haluaisin lainata elävän kirjan uudestaan
- kerron Elävästä kirjastosta myös perheelle, kavereille jne.
- en olisi halunnut osallistua Elävään kirjastoon
- jokainen ihminen on erilainen yksilö
- tietyn ryhmän edustajat ovat keskenään samanlaisia

Kysele oppilaiden mielipiteitä, kun he ovat ottaneet paikkansa janalla. Muistuta oppilaita, että myös tässä harjoituksessa jokaisella on oikeus omaan mielipiteeseensä. Eri mieltä saa olla, mutta toisen oikeutta omaan mielipiteeseensä tulee kunnioittaa.

4) Lopetus (5 min) - tarvitset lankakerän

Käykää ringiin seisomaan. Kierrätä ringissä lankakerää niin, että jokainen ottaa langasta itselleen kohdan käsiinsä ja antaa kerän seuraavalle. Näin lanka muodostaa ringin oppi-

laiden käsissä. Pyydä oppilaita säätämään langan korkeutta omalla kohdallaan seuraavasti: jos oma tunnelma Elävä kirjasto -päivän päätteeksi on hyvä, naru nostetaan ylös. Jos tunnelma on huono, naru lasketaan alas. Narun voi myös säätää puoliväliin. Näin oppilaat näkevät, mitä mieltä muutkin olivat Elävästä kirjastosta. Lopuksi kiitetään päivästä ja toivotetaan hyvää jatkoa.

Kirjojen purkukeskustelu

Kirjojen purkukeskustelu tulee järjestää Elävä kirjasto -päivän lopuksi. Purkukeskusteluun kannattaa varata noin tunti. Purun tarkoituksena on antaa jokaisen kirjan purkaa tuntojaan lainauksen kohteena olemisesta. Lisäksi kirjalta pyydetään mielipiteitä ja palautetta päivän kulusta, järjestelyistä ja ennen kaikkea oppilaiden kanssa käydyistä keskusteluista. Tarkoituksena ei ole udella keskustelujen sisältöä, vaan kuulla kirjojen mielipide siitä, miten Elävä kirjasto on oppilaisiin vaikuttanut. Purussa kirjat täyttävät myös nimettömän palautelomakkeen (liite 1). Kirjojen purkukeskusteluun löytyy tarkemmat ohjeet Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketista. Tässä lyhyt esimerkki siitä, miten purkukeskustelua voi johdattaa.

- 1) **Figuurien / kuvien valinta** - tarvitset erilaisia kuvia, kuten postikortteja tai erilaisia pieniä esineitä, kuten pääsiäismunayllätyksiä tai koriste-esineitä. Esineitä/kuvia yhtä monta tai useampi kappale, kuin kirjoja on.
 - a. Kirjat ohjeistetaan valitsemaan pöydältä kuva tai pieni esine, joka vastaa sen hetkistä olotilaa.
 - b. Pareittain keskustellaan siitä, miksi juuri kyseinen kuva/esine vastaa tunnetilaa. Pareissa keskustellaan myös päivästä: millaisia lainoja oli, heräsikö uusia ajatuksia, millaisia nuoret olivat jne.
 - c. Parit kertovat kokemuksistaan ja esineistään muille.
- 2) **Avointa keskustelua** mm. lainatilanteista, lainaajista, kehittämisehdotuksia
- 3) **Kirjojen palautelomakkeiden täyttö**
- 4) **Kiitos ja näkemiin!**

Viikko 123456789

J: JÄRJESTÄJIEN PURKU

Järjestäjien keskinäinen purku- ja arviointikeskustelu on hyvä pitää viikon sisällä Elävästä kirjastosta. Purussa opettajat ja yhteistyökumppanit käyvät kirjojen ja oppilaiden palautetta läpi ja pohtivat yhdessä saavutettiin alussa asetetut tavoitteet, mitä tehtiin hyvin, missä vielä olisi ollut parantamisen varaa ja miten yhteistyö onnistui. Järjestäjät täyttävät yhdessä järjestäjien palautelomakkeen (liite 2) ja toimittavat se Allianssiin menetelmän kehittämiseksi.

Viikko 123456789 →

K: JÄLKITYÖSTÖ KOULULLA

Lainauskokemuksia on mahdollista hyödyntää opetuksessa Elävän kirjaston jälkeen. Elävää kirjastoa ja sen kokemuksia voi käydä eri oppiaineissa läpi. Alla muutamia esimerkkejä siitä, miten Elävää kirjastoa on hyödynnetty eri oppilaineissa.

Yhteiskuntaopissa on keskusteltu eri vähemmistöjen oikeuksista ja positiivisesta erityiskohtelusta, käyttäen esimerkkeinä Elävässä kirjastossa olleita kirjaotsikoita.

Äidinkielen tai kielten tunnilla ryhmiä on ohjeistettu kirjoittamaan essee, kirja-arvostelu tai lehtijuttu omista kokemuksista Elävässä kirjastossa. Näitä kirjoitelmia voi hyödyntää muissakin aineissa. Ryhmät voivat esitellä omia kokemuksiaan muulle luokalle tekemällä kirjasta ja lainauskokemuksestaan julisteen, sarjakuvan tai esitelmän. Näin muutkin, jotka eivät kyseistä kirjaa lainanneet, kuulevat hieman mitä kirjaotsikon taakse kätkeytyy.

Kuvaamataidossa Elävästä kirjastosta saadut kokemukset voidaan luoda kuviksi. Lopuksi luokan kanssa jutellaan yhdessä, millainen kokemus kuvan taustalla oli ja miksi kuvista tuli sellaisia kuin tuli.

Elävää kirjastoa voi esitellä muulle koululle esimerkiksi aamunavauksessa, valokuvien, tekstein tai ripustamalla oppilaiden tekemiä julisteita nähtäville.

Viikko 123456789

L: PROSESSIN PÄÄTÖS: KIITOSKIRJEET

Viimeisenä tehtävänä on kirjoittaa ja toimittaa kiitoskirjeet kirjoille ja oppilaille. Kirjojen kiitoskirjeeseen voi liittää lyhyen koosteen palautteista ja oppilaiden purkukeskustelussa esille nousseista asioista. Muistuta yhteystiedoista, joihin voi laittaa palautetta ja kehitysideoita, tai ottaa yhteyttä, jos joku asia painaa vielä mieltä.

Oppilaita kannattaa kiittää hyvin sujuneesta Elävästä kirjastosta ja antaa kooste kirjojen palautteesta. Oppilaita voi myös muistuttaa siitä, mistä tietoa Elävästä kirjastosta ja tulevista tapahtumista löytyy (www.elavakirjasto.fi), jos haluaa vielä tulevaisuudessa lainata kirjan.

4. LINKKEJÄ JA VINKKEJÄ

Seuraavaan on koottu linkkejä, vinkkejä ja erilaisia menetelmäoppaita, joista opettaja voi halutessaan etsiä lisätietoa ja toiminnallisia harjoitteita oppilaiden perehdyttämiseen tai Elävän kirjaston purkamiseen ja jälkityöstöön. Materiaalit löydät netistä, mutta useimmat löytyvät myös Nuorisotiedon kirjastosta Allianssi-talolta (Asemapäällikönkatu 1, Helsinki. Aineistohaku www.alli.fi/kirjasto).

Keräämme Allianssissa Elävän kirjaston toteuttamiseen liittyviä hyviä käytäntöjä, joten jos järjestät Elävän kirjaston, muistathan kuvata järjestäjän palautelomakkeessa, miten Elävä kirjasto, perehdytys, purku ja jälkityöstö sujuivat.

www.elavakirjasto.fi

Elävä kirjasto -menetelmäsivut tarjoavat tietoa Elävästä kirjastosta pähkinänkuoressa kirjoille, lukijoille ja järjestäjille. Sivuilta löytyy myös alueluotsien yhteystiedot ja tapahtumakalenteri, jossa on kaikki Suomessa tapahtuvat Elävä kirjasto -tapahtumat ja koulutukset. Jos olet järjestämässä Elävää kirjastoa, jätä siis tapahtumatiedot kalenteriin!

Elävä kirjasto Järjestäjän käsikirja

Abergel, Ronni et al. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto, 2005.

Saatavilla myös

<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>

Elävä kirjasto Järjestäjän materiaalipaketti, verkkoaineisto.

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry, 2009.

<http://www.keks.fi/elavakirjasto/jarjestaminenjamateriaalit/ohjeetjamateriaalit>

Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -kampanjan sivut

Keks.fi on Allianssin oma globaalikasvatuksen sivusto, josta löytyy harjoitteita eri ikäisille ryhmille eri teemoista. Sivuilta löytyy myös linkkejä ja vinkkejä yhdenvertaisen nuorisotyön toteuttamiseen. Harjoitteet on jaoteltu aihealueittain, mm. teemoihin ”Eri-laisuus, ennakkoluulot ja stereotypiat”, ”Yhtäläisyyksiä ja eroja”, ”Oma ja kansallinen identiteetti”, ”Stereotyyppioiden tunnistaminen”, ”Seksuaalisen moninaisuuden kohtaaminen” ja ”Kulttuurien kohtaamisia”. Tutustu ja testaa!

<http://www.keks.fi/>

ABC – ensiaskeleet rauhankasvatukseen

Katso erityisesti tehtävä ”Askel eteenpäin!” s. 32.

Rauhankasvatusinstituutti ry 2007. ABC – ensiaskeleet rauhankasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

<http://abc.rauhankasvatus.fi/>

Compass - A Manual on Human Rights Education with Young People

Compass -manuaali löytyy englanninkielisenä Euroopan neuvoston sivuilta. Manuaali löytyy myös esim. Nuorisotiedon kirjastosta. Moni manuaalissa oleva harjoitus löytyy suomennettuna muista mainituista menetelmäoppaista.

<http://eycb.coe.int/compass/en/contents.html>

Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet -opetusmateriaali

Materiaalin tavoitteena lisätä tietoisuutta tasa-arvosta, demokratiasta ja monikulttuurisuuden hyväksymisestä.

Setlementtinuorten liitto ry 2007. Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet - opetusmateriaali. Helsinki: Aksidenssi Oy.

http://www.setlementtinuoret.fi/files/5/fredi_julkaisu.pdf

Friidu – tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet

Tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksia käsittelevä oppimateriaali, joka tuo ihmisoikeudet oppilaan jokapäiväisen elämän tasolle.

<http://www.ihmisoikeudet.net/files/friidu.pdf>

Kansainvälisyyskasvatus.net (tulevaisuudessa www.gloaalikasvatus.net)

Kepan (Kehitysyhteistyön palvelukeskus) ylläpitämä sivusto, josta löytyy harjoitteita ja materiaaleja kansainvälisyyskasvatuksen eri osa-alueisiin.

<http://www.kansainvalisyyskasvatus.net/vinkkipankki>

Maailmankoulu

Maailmankoulu toimii Oulun seudulla (ja vuodesta 2010 mahdollisesti myös Helsingissä) tarjoten lähialueille muun muassa materiaalia kansainvälisyyskasvatukseen. Sivuilta löytyy myös vinkkejä erilaisiin materiaaleihin internetissä.

<http://www.maailmankoulu.fi/>

Suomen YK-liiton menetelmäisivut

Suomen YK-liitto tarjoaa menetelmiä kouluille eri globaaliteemojen käsittelyyn. Sopivia teemoja muun muassa Sovittelu ja YK-päivät.

http://www.ykliitto.fi/kouluttaa/tehtavia_kouluille

www.puzzlemaker.discovereducation.com

Internetissä on erilaisia ristikkokoneita, jonka avulla voit itse tehdä erilaisia ristikoita aihepiirin esittelyksi. Voit käyttää ristikossa esimerkiksi sanoja erilaisista vähemmistöryhmistä (muslimi, homo, vegaani jne.) tai syrjintään ja yhdenvertaisuuteen liittyvää sanastoa (tasa-arvo, ihmisoikeudet, ennakkoluulo jne.).

5. LIITTEET

Liite 1: Kirjojen palautelomake

Liite 2: Järjestäjän palautelomake

Liite 3: Oppilaiden palautelomake

Kysely kirjoille Elävän kirjaston jälkeen

Voit jatkaa vastauksia kääntöpuolelle.

Elävä kirjasto päivä on nyt ohi. **Miltä nyt tuntuu?**

Ympyröi parhaiten sopiva vaihtoehto. Voit halutessasi kirjoittaa auki vastauksesi kääntöpuolelle.

1. Millainen oli kokemuksesi kirjana olemisesta? (1 – erittäin huono, 5 – erittäin hyvä)

1 2 3 4 5

2. Minkä vaikutelman sait lukijoittesi kiinnostuksesta?

(1 – he eivät olleet halukkaita oppimaan, 5 – he olivat kiinnostuneita ja todella vilpittömiä)

1 2 3 4 5

3. Miten arvioisit kirjaston henkilökunnan (kirjastonhoitajien ja järjestäjien) antamaa tukea? (1 – siitä ei ollut lainkaan apua, 5 – siitä oli erittäin paljon apua)

1 2 3 4 5

4. Miten arvioisit työaikasi kestoa ja sopivuutta?

(1 – ei sopiva, liian pitkä, 5 – erittäin sopiva)

1 2 3 4 5

5. Miten arvioisit lukijoidesi hyötynen kirjasi lukemisesta?

6. Miten itse hyödyit siitä, että kirjaasi luettiin?

Käännä →

7. Mitä kysymyksiä sinulta kysyttiin useimmin?

8. Mikä oli haastavinta kirjan roolissa?

9. Mitä neuvoja antaisit seuraavaa Elävää kirjastoa ajatellen?

10. Neuvoja tuleville kirjoille:

11. Neuvoja järjestäjille ja kirjastonhoitajille:

12. Haluaisitko olla kirjana myös toiste?

MUITA KOMMENTTEJA? Kiitos vastauksistasi!

Järjestäjän palautelomake

Tapahtuman aika (pvm ja kellonajat)

Paikka (paikkakunta, tapahtuma jonka yhteydessä Elävä kirjasto järjestettiin, sijainti)

Järjestäjätahot

Yhteys henkilön/pääjärjestäjän nimi ja taustataho

Yhteys henkilön/pääjärjestäjän puhelin

Yhteys henkilön/pääjärjestäjän s-posti/osoite

1. Kirjat (määrä ja kirjojen otsikot)
2. Kirjastonhoitajat (määrä)
3. Kuinka monta lainaa yhteensä koko tapahtuman aikana? Lainattiinko kaikkia kirjoja? Jos ei, mitä kirjoja ei lainattu? Lainatuin kirja?
4. Kuinka moni kirja haluaa uudestaan eläväksi kirjaksi?
5. Miten järjestäjät arvioivat tapahtuman onnistumista? Mikä meni hyvin, mikä huonosti? Mitä uutta opitte? Mitä teette ensi kerralla toisin?
6. Lyhyt yhteenveto kirjojen antamasta palautteesta
7. Lyhyt yhteenveto lukijoiden antamasta palautteesta
8. Millaisia palveluita toivoisitte Allianssin Elävä kirjasto -hankkeelta?
9. Olisitko Sinä tai joku muu järjestäjistä kiinnostunut toimimaan alueellisena tukihenkilönä muille Elävän kirjaston järjestäjille, tarjoten konsultaatiota ja mahdollisesti koulutusta?
10. Elävä kirjasto -sähköpostilistalle liittyvien yhteystiedot.

Hyvä lukija,

Kiitos, että haluat käyttää aikaasi tämän kyselylomakkeen täyttämiseen ja jakaa kokemuksiasi yhden tai useamman elävän kirjan lukemisesta. Kommenttiesi pohjalta voimme kehittää Elävää kirjastoa. Voit jatkaa vastauksiasi paperin kääntöpuolelle.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Elävä kirjasto päivä on nyt ohi. **Miltä nyt tuntuu?** Valitse vaihtoehdoista sinulle sopivin.

1. Minkä kirjan / mitä kirjoja lainasit?

2. Mitä pidit Elävästä kirjastosta? (1 – en pitänyt lainkaan, 5 – pidin erittäin paljon)

Ympyröi alta sopivin vaihtoehto. Voit halutessasi perustella vastaustasi (kääntöpuolelle).

1

2

3

4

5

3. Saitko lainaan sen kirjan minkä halusitkin? Jos et, minkä kirjan olisit mieluummin halunnut?

Sain sen kirjan, minkä halusinkin.

En saanut sitä kirjaa, minkä olisin halunnut.

Kirja, jonka olisin halunnut: _____

4. Valmisteltiinko sinut etukäteen koulussa riittävän hyvin lainaukseen?

(1 – ei lainkaan, 5 – erittäin hyvin) Ympyröi alta sopivin vaihtoehto. Voit halutessasi perustella vastaustasi (kääntöpuolelle).

1

2

3

4

5

5. Mitä uutta opit lukiessasi Elävän kirjaston kirjaa/kirjoja?

6. Suositteletko muille Elävän kirjaston kirjojen lukemista?

Kyllä.

En.

Kiitos kommentteistasi ja ajastasi!